

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

ΜΠΣ: Εγκληματολογικές και ποινικές προσεγγίσεις της διαφθοράς, του οικονομικού και οργανωμένου εγκλήματος

Διπλωματική Εργασία

«Η σχέση της διαφθοράς με τα εγκλήματα των ισχυρών και το οργανωμένο έγκλημα, αναλύοντας το σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ»

Δατσέρη Μαρίνα – Α.Μ. 526402

Επιβλέπων Καθηγητής: Γεώργιος Κοντογεώργης

Αθήνα, 2026

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσης τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οποιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών δικαιούχων 1 δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

«Η σχέση της διαφθοράς με τα εγκλήματα των ισχυρών και το οργανωμένο έγκλημα,
αναλύοντας το σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ»

Δατσέρη Μαρίνα

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής Γεώργιος Κοντογεώργης

Αθήνα, 2026

Πίνακας Συντομογραφιών

Συντομογραφία	
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΔΔΠ	Να ελεγχθεί / πιθανή λανθασμένη συντομογραφία στο κείμενο
ΕΡΡΟ	European Public Prosecutor's Office / Ευρωπαϊκή Εισαγγελία
IACS	Integrated Administration and Control System / Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου
ΚΓΠ	Κοινή Γεωργική Πολιτική
ΜΠΣ	Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development / Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΡΕΚΕΡΕ	Αγγλική απόδοση/μεταγραφή του ΟΠΕΚΕΠΕ
ΟΠΕΚΕΠΕ	Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων
PIF	Protection of the Financial Interests of the European Union / Προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΕΠ	Συνεργαζόμενο Εκπαιδευτικό Προσωπικό
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime / Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εξετάζει τη σχέση μεταξύ διαφθοράς, εγκλημάτων των ισχυρών και οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος, με μελέτη περίπτωσης το σκάνδαλο ΟΠΕΚΕΠΕ στην Ελλάδα. Η διαφθορά προσεγγίζεται ως σύνθετο θεσμικό και εγκληματολογικό φαινόμενο, το οποίο δεν περιορίζεται στη δωροδοκία, αλλά περιλαμβάνει κατάχρηση εξουσίας, συγκρούσεις συμφερόντων, διοικητική ανοχή, πελατειακές σχέσεις, αδύναμη εποπτεία και χειραγώγηση δημόσιων πόρων. Υποστηρίζεται ότι η διαφθορά μπορεί να λειτουργήσει ως μηχανισμός διευκόλυνσης του οικονομικού εγκλήματος, ιδίως όταν δημόσια κονδύλια διανέμονται μέσω σύνθετων διοικητικών συστημάτων.

Το θεωρητικό πλαίσιο βασίζεται στη βιβλιογραφία για τη διαφθορά, το οικονομικό έγκλημα, τα εγκλήματα των ισχυρών, το οργανωμένο έγκλημα, την κοινωνική βλάβη και τη θεσμική λογοδοσία. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ρόλο φορέων με επαγγελματική γνώση, διοικητική πρόσβαση, πολιτική επιρροή ή θεσμική εξουσία. Παράλληλα, το οργανωμένο έγκλημα εξετάζεται πέρα από τις παραδοσιακές μαφιοζικές δομές, ως σύνολο ευέλικτων δικτύων και επαναλαμβανόμενων δόλιων πρακτικών.

Η υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ αναλύεται ως σύγχρονο παράδειγμα φερόμενης οργανωμένης απάτης σε αγροτικές επιδοτήσεις που επηρεάζει κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με βάση επίσημο υλικό της ΕΡΡΟ, ακαδημαϊκά σχόλια και δημόσια διαθέσιμες πηγές, εξετάζονται φερόμενες ψευδείς δηλώσεις, κατάχρηση δικαιωμάτων βοσκής, παράτυπη πρόσβαση σε δικαιώματα πληρωμής και πιθανές αποτυχίες των ελεγκτικών μηχανισμών, με σεβασμό στην αρχή της αθωότητας.

Η εργασία καταλήγει ότι το σκάνδαλο αναδεικνύει την αλληλεπικάλυψη διαφθοράς, ισχύος και οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος, καθώς και την ανάγκη για διαφάνεια, ανεξάρτητους ελέγχους, ψηφιακή επαλήθευση, προστασία μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος και ισχυρότερη θεσμική λογοδοσία.

Λέξεις – Κλειδιά: Διαφθορά, Εγκλήματα των ισχυρών, Οργανωμένο οικονομικό έγκλημα, Απάτη σε σχέση με τις γεωργικές επιδοτήσεις.

Abstract

This paper examines the relationship between corruption, crimes committed by those in power, and organized economic crime, using the OPEKEPE scandal in Greece as a case study. Corruption is approached as a complex institutional and criminological phenomenon that is not limited to bribery but includes abuse of power, conflicts of interest, administrative leniency, clientelism, weak oversight, and the manipulation of public resources. It is argued that corruption can act as a mechanism facilitating economic crime, particularly when public funds are distributed through complex administrative systems.

The theoretical framework is based on the literature on corruption, economic crime, crimes of the powerful, organized crime, social harm, and institutional accountability. Particular emphasis is placed on the role of actors with professional knowledge, administrative access, political influence, or institutional power. At the same time, organized crime is examined beyond traditional mafia-style structures, as a set of flexible networks and recurring fraudulent practices.

The OPEKEPE case is analyzed as a contemporary example of alleged organized fraud involving agricultural subsidies that affects European Union funds. Based on official EPPO material, academic commentary, and publicly available sources, the paper examines alleged false declarations, the misuse of grazing rights, irregular access to payment entitlements, and potential failures of control mechanisms, while respecting the presumption of innocence.

The study concludes that the scandal highlights the intertwining of corruption, power, and organized economic crime, as well as the need for transparency, independent audits, digital verification, protection of whistleblowers, and stronger institutional accountability.

Keywords: Corruption, Crimes Committed by the Powerful, Organized Economic Crime, Fraud Involving Agricultural Subsidies.

Πίνακας Περιεχομένων

Πίνακας Συντομογραφιών	4
Περίληψη	5
Abstract.....	6
Πίνακας Περιεχομένων.....	7
1. Εισαγωγή.....	9
1.1. Ιστορικό και αιτιολόγηση.....	9
1.2. Ερευνητικό πρόβλημα.....	10
1.3. Σκοπός.....	11
1.4. Ερευνητικά ερωτήματα	12
2. Θεωρητική προσέγγιση της διαφθοράς	12
2.1. Ορισμός της διαφθοράς.....	12
2.2. Μορφές διαφθοράς.....	15
2.3. Μικρή διαφθορά και μεγάλη διαφθορά	17
2.4. Συστημική διαφθορά.....	19
2.5. Συνέπειες της διαφθοράς.....	21
3. Εγκλήματα των ισχυρών και οικονομικά εγκλήματα.....	23
3.1. Η έννοια των εγκλημάτων των ισχυρών	23
3.2. Οικονομικό έγκλημα.....	25
3.3. Κρατικό-εταιρικό και πολιτικοοικονομικό έγκλημα	28
3.4. Γιατί τα εγκλήματα των ισχυρών είναι δύσκολο να εντοπιστούν και να διωχθούν ..	30
3.5. Κοινωνική βλάβη και επιλεκτική ποινικοποίηση	32
4. Οργανωμένο έγκλημα, δίκτυα και διαφθορά	35
4.1. Ο ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος.....	35
4.2. Από τις ιεραρχικές οργανώσεις στα εγκληματικά δίκτυα	36
4.3. Η διαφθορά ως μηχανισμός διευκόλυνσης	37
4.4. Οργανωμένο οικονομικό έγκλημα.....	38
4.5. Η αλληλεπικάλυψη μεταξύ διαφθοράς, οργανωμένου εγκλήματος και νόμιμων θεσμών	39
5. Νομικό και θεσμικό πλαίσιο	41
5.1. Ποινικές διατάξεις κατά της διαφθοράς στην Ελλάδα.....	41
5.2. Απάτη κατά των δημόσιων και των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ	42

5.3. Εγκληματική οργάνωση και οργανωμένη απάτη	43
5.4. Ευρωπαϊκό πλαίσιο και προστασία των κονδυλίων της ΕΕ.....	44
5.5. Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας	45
5.6. Μηχανισμοί διοικητικού ελέγχου και λογοδοσίας	46
6. Ο ΟΠΕΚΕΠΕ και το σύστημα γεωργικών ενισχύσεων	48
7. Το σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ ως μελέτη περίπτωσης	52
8. Συμπεράσματα.....	58
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	63

1. Εισαγωγή

1.1. Ιστορικό και αιτιολόγηση

Η διαφθορά αποτελεί ένα από τα πιο σύνθετα φαινόμενα που εξετάζουν η εγκληματολογία, το ποινικό δίκαιο και η πολιτική κοινωνιολογία. Αν και στη δημόσια συζήτηση συνδέεται συχνά με τη δωροδοκία, η διαφθορά δεν περιορίζεται στην απλή ανταλλαγή χρημάτων έναντι παράνομης εύνοιας. Μπορεί επίσης να περιλαμβάνει κατάχρηση εξουσίας, συγκρούσεις συμφερόντων, ευνοιοκρατία, πελατειακές σχέσεις, πολιτική επιρροή, διοικητική ανοχή, χειραγώγηση διαδικασιών και την παράνομη ή άδικη κατανομή δημόσιων πόρων. Για τον λόγο αυτό, η διαφθορά πρέπει να νοείται όχι μόνο ως ατομική ηθική αποτυχία, αλλά και ως δομικό και θεσμικό πρόβλημα που μπορεί να επηρεάσει τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, το κράτος δικαίου και τη δημοκρατική λογοδοσία (Rose-Ackerman & Palifka, 2016· Johnston, 2005).

Ένας ευρέως χρησιμοποιούμενος ορισμός περιγράφει τη διαφθορά ως την κατάχρηση της εξουσίας που έχει ανατεθεί για ιδιωτικό όφελος (Transparency International, 2025). Ο ορισμός αυτός είναι χρήσιμος διότι υπογραμμίζει τρία βασικά στοιχεία: την ύπαρξη ανατεθείσας εξουσίας, την κατάχρηση της εξουσίας αυτής και την επιδίωξη ιδιωτικού ή μεροληπτικού οφέλους. Ωστόσο, μια εγκληματολογική προσέγγιση πρέπει να προχωρήσει πέρα από αυτόν τον γενικό ορισμό. Η διαφθορά μπορεί να λαμβάνει χώρα εντός επίσημων θεσμών και μέσω φαινομενικά νόμιμων διαδικασιών, καθιστώντας δύσκολη τη διάκρισή της από τη διοικητική διακριτική ευχέρεια, τη λήψη πολιτικών αποφάσεων ή το τεχνικό σφάλμα. Υπό αυτή την έννοια, η διαφθορά συχνά υφίσταται σε γκρίζες ζώνες μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας, τυπικότητας και ανεπίσημου χαρακτήρα, δημοσίου συμφέροντος και ιδιωτικού οφέλους (Heywood, 2015).

Η μελέτη της διαφθοράς είναι ιδιαίτερα σημαντική, διότι οι συνέπειές της εκτείνονται πέραν της άμεσης οικονομικής ζημίας που προκαλεί μια συγκεκριμένη παράνομη πράξη. Η διαφθορά μπορεί να αποδυναμώσει την εμπιστοσύνη του κοινού, να στρεβλώσει τις αγορές, να υπονομεύσει την ίση μεταχείριση ενώπιον του νόμου και να δημιουργήσει την αντίληψη ότι η πρόσβαση σε δικαιώματα, παροχές ή δημόσιους πόρους εξαρτάται από προσωπικές σχέσεις και όχι από τη νομιμότητα και την αξία. Μπορεί επίσης να δημιουργήσει μια ευρύτερη κουλτούρα ατιμωρησίας, ειδικά όταν ισχυροί παράγοντες φαίνονται ικανοί να αποφεύγουν τη λογοδοσία (Johnston, 2005; Rose-Ackerman & Palifka, 2016). Από εγκληματολογική άποψη,

η διαφθορά πρέπει επομένως να εξεταστεί ως μια μορφή κοινωνικής βλάβης, και όχι απλώς ως ένα σύνολο μεμονωμένων ποινικών αδικημάτων.

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στη σχέση μεταξύ διαφθοράς, εγκλημάτων των ισχυρών και οργανωμένου εγκλήματος, χρησιμοποιώντας το σκάνδαλο ΟΠΕΚΕΠΕ ως μελέτη περίπτωσης. Ο ΟΠΕΚΕΠΕ είναι ο Ελληνικός Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου για την Καθοδήγηση και Εγγύηση της Κοινοτικής Βοήθειας και είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση και την καταβολή των γεωργικών επιδοτήσεων στο πλαίσιο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής. Η υπόθεση είναι σημαντική διότι αφορά την υποτιθέμενη κατάχρηση ευρωπαϊκών γεωργικών κονδυλίων, ψευδείς δηλώσεις, πιθανές αδυναμίες των μηχανισμών ελέγχου και υποτιθέμενη εμπλοκή παραγόντων που συνδέονται με διοικητικές ή θεσμικές δομές (EPPO, 2025; ΟΠΕΚΕΠΕ, 2025). Ως εκ τούτου, αποτελεί ένα χρήσιμο παράδειγμα μέσω του οποίου μπορεί να εξεταστεί πώς λειτουργεί η διαφθορά εντός συστημάτων που είναι τυπικά νόμιμα αλλά ευάλωτα σε χειραγώγηση.

1.2. Ερευνητικό πρόβλημα

Το κεντρικό ερευνητικό πρόβλημα της παρούσας εργασίας είναι ότι η διαφθορά λειτουργεί συχνά στο σημείο τομής μεταξύ νόμιμων θεσμών και παράνομων πρακτικών. Αυτό είναι ιδιαίτερα ορατό σε υποθέσεις που αφορούν δημόσια κονδύλια, δημόσιες συμβάσεις, επιδοτήσεις ή ευρωπαϊκούς οικονομικούς πόρους. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το παράνομο κέρδος ενδέχεται να μην επιτυγχάνεται μέσω ανοιχτής βίας ή συμβατικής εγκληματικότητας, αλλά μέσω της εκμετάλλευσης νομικών διαδικασιών, της διοικητικής πολυπλοκότητας, της θεσμικής αδιαφάνειας και της πρόσβασης σε εξειδικευμένες πληροφορίες. Αυτό καθιστά τη διαφθορά και το οικονομικό έγκλημα δύσκολο να εντοπιστούν, να διερευνηθούν και να διωχθούν.

Η υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ θέτει ακριβώς αυτό το είδος προβλήματος. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, η έρευνα αφορά φερόμενη οργανωμένη απάτη που σχετίζεται με γεωργικά κονδύλια και διαφθορά στην οποία εμπλέκονται δημόσιοι λειτουργοί, με ψευδείς δηλώσεις που φέρεται να χρησιμοποιήθηκαν για την απόκτηση δικαιωμάτων πληρωμής από το εθνικό αποθεματικό που χρηματοδοτείται από την Κοινή Γεωργική Πολιτική (EPPO, 2025). Ταυτόχρονα, η υπόθεση πρέπει να αντιμετωπιστεί με προσοχή, καθώς οι έρευνες και οι κατηγορίες δεν ισοδυναμούν με τελικά δικαστικά πορίσματα. Η αρχή της αθωότητας παραμένει ουσιώδης σε οποιαδήποτε νομική και ακαδημαϊκή συζήτηση της υπόθεσης.

Η υπόθεση θέτει επίσης ευρύτερα εγκληματολογικά ερωτήματα. Εάν η πρόσβαση σε δημόσια ή ευρωπαϊκά κονδύλια μπορεί να χειραγωγηθεί μέσω δικτύων αιτούντων, μεσαζόντων,

διοικητικών παραγόντων ή προσώπων με πολιτικές διασυνδέσεις, τότε το ζήτημα δεν αφορά μόνο την ατομική απάτη. Καθίσταται αναγκαίο να εξεταστεί εάν η διαφθορά λειτουργεί ως μηχανισμός που διευκολύνει το οργανωμένο ή δικτυακό οικονομικό έγκλημα. Το οργανωμένο έγκλημα δεν πρέπει να νοείται μόνο μέσω της παραδοσιακής εικόνας ιεραρχικών οργανώσεων τύπου μαφίας. Το σύγχρονο οργανωμένο οικονομικό έγκλημα μπορεί επίσης να λάβει τη μορφή ευέλικτων δικτύων που εκμεταλλεύονται τις νόμιμες αγορές, τις διοικητικές διαδικασίες και τις θεσμικές αδυναμίες για οικονομικό όφελος (Levi, 2008; Ruggiero, 2015).

Αυτό το ερευνητικό πρόβλημα συνδέεται επίσης με την έννοια των εγκλημάτων των ισχυρών. Η θεωρία του Sutherland για το οικονομικό έγκλημα αμφισβήτησε την παραδοσιακή άποψη ότι το έγκλημα διαπράττεται κυρίως από κοινωνικά περιθωριοποιημένα άτομα. Υποστήριξε ότι άτομα υψηλού κοινωνικού κύρους και αξιοπιστίας μπορεί να διαπράττουν επιβλαβή αδικήματα κατά την άσκηση των επαγγελματιών τους (Sutherland, 1949). Μεταγενέστερες εγκληματολογικές μελέτες επέκτειναν αυτή την αντίληψη εξετάζοντας πώς οι εταιρείες, οι κρατικοί φορείς, οι πολιτικές ελίτ και τα επαγγελματικά δίκτυα μπορούν να προκαλέσουν σοβαρή κοινωνική βλάβη, αποφεύγοντας συχνά το στίγμα που συνδέεται με το συμβατικό έγκλημα (Tombs & Whyte, 2015; Ruggiero, 2015). Η υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ είναι επομένως σχετική, καθώς επιτρέπει στην εργασία να εξετάσει εάν και πώς το οικονομικό έγκλημα, η διοικητική εξουσία και η θεσμική επιρροή μπορούν να αλληλεπιδράσουν.

1.3. Σκοπός

Ο κύριος σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει τη σχέση μεταξύ διαφθοράς, εγκλημάτων των ισχυρών και οργανωμένου εγκλήματος μέσω της μελέτης περίπτωσης του σκανδάλου ΟΠΕΚΕΠΕ. Η εργασία επιδιώκει να δείξει ότι η διαφθορά μπορεί να λειτουργήσει ως μηχανισμός που διευκολύνει το οικονομικό έγκλημα, συνδέοντας ιδιωτικά συμφέροντα, δημόσια διοίκηση και ευρύτερα δίκτυα παράνομης ή καταχρηστικής συμπεριφοράς.

Πιο συγκεκριμένα, η εργασία στοχεύει να αναλύσει τη διαφθορά ως εγκληματολογικό και νομικό φαινόμενο, να εξετάσει τη σύνδεσή της με το οικονομικό έγκλημα και τα εγκλήματα των ισχυρών, να διερευνήσει τον ρόλο της διαφθοράς στη διευκόλυνση του οργανωμένου ή δικτυακού οικονομικού εγκλήματος και να αξιολογήσει τα θεσμικά και νομικά ζητήματα που θέτει η υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ. Η εργασία δεν αποσκοπεί στον προσδιορισμό της ενοχής ή της αθωότητας συγκεκριμένων ατόμων. Αντίθετα, χρησιμοποιεί τις δημόσια διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με την υπόθεση προκειμένου να διερευνήσει ευρύτερα πρότυπα θεσμικής ευπάθειας, διοικητικού ελέγχου, λογοδοσίας και πρόληψης.

Η μελέτη στοχεύει επίσης να συμβάλει στην ευρύτερη συζήτηση σχετικά με την προστασία των δημόσιων και ευρωπαϊκών οικονομικών συμφερόντων. Η απάτη που αφορά κονδύλια της ΕΕ δεν αποτελεί απλώς ένα εθνικό διοικητικό ζήτημα. Επηρεάζει τα οικονομικά συμφέροντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ενδέχεται να εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, η οποία είναι υπεύθυνη για τη διερεύνηση και τη δίωξη εγκλημάτων που θίγουν τα εν λόγω συμφέροντα (Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1939 του Συμβουλίου· Οδηγία (ΕΕ) 2017/1371). Η υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ προσφέρει, επομένως, την ευκαιρία να εξεταστεί η αλληλεπίδραση μεταξύ της εθνικής διοίκησης, της εποπτείας σε επίπεδο ΕΕ και των ποινικοδικαστικών αντιδράσεων στη διαφθορά και το οικονομικό έγκλημα.

1.4. Ερευνητικά ερωτήματα

Η εργασία εξετάζει τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

1. Πώς ορίζεται η διαφθορά στη βιβλιογραφία της εγκληματολογίας και του ποινικού δικαίου;
2. Πώς συνδέεται η διαφθορά με το οικονομικό έγκλημα και τα εγκλήματα των ισχυρών;
3. Με ποιους τρόπους μπορεί η διαφθορά να διευκολύνει το οργανωμένο ή δικτυωμένο οικονομικό έγκλημα;
4. Ποια θεσμικά και εγκληματολογικά ζητήματα θέτει το σκάνδαλο ΟΠΕΚΕΠΕ;
5. Ποια προληπτικά, νομικά και θεσμικά μέτρα θα μπορούσαν να μειώσουν παρόμοιες μορφές διαφθοράς και απάτης σε επιδοτήσεις;

Αυτά τα ερωτήματα επιτρέπουν στην εργασία να μετακινηθεί από τη θεωρία στην εφαρμογή. Το πρώτο ερώτημα θέτει τα εννοιολογικά θεμέλια. Το δεύτερο συνδέει τη διαφθορά με την εξουσία, το κύρος και τη θεσμική επιρροή. Το τρίτο εξετάζει τη σχέση μεταξύ διαφθοράς και οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος. Το τέταρτο εφαρμόζει αυτές τις έννοιες στην υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ. Το πέμπτο μεταφέρει τη συζήτηση προς την πρόληψη, τη μεταρρύθμιση και τη λογοδοσία.

2. Θεωρητική προσέγγιση της διαφθοράς

2.1. Ορισμός της διαφθοράς

Η διαφθορά είναι μια σύνθετη και αμφιλεγόμενη έννοια, η οποία έχει εξεταστεί από την εγκληματολογία, τις πολιτικές επιστήμες, τη δημόσια διοίκηση και το ποινικό δίκαιο. Αν και

συχνά συνδέεται με τη δωροδοκία, η έννοια της είναι ευρύτερη από την άμεση ανταλλαγή χρημάτων έναντι παράνομης εύνοιας. Η διαφθορά μπορεί να περιλαμβάνει την κατάχρηση εξουσίας, τις συγκρούσεις συμφερόντων, την ευνοιοκρατία, τον πελατειακό χαρακτήρα, την εμπορία επιρροής, τη χειραγώγηση διοικητικών διαδικασιών και την ακατάλληλη κατανομή δημόσιων πόρων. Για τον λόγο αυτό, η διαφθορά πρέπει να προσεγγίζεται όχι μόνο ως σύνολο ποινικών αδικημάτων, αλλά και ως ένα ευρύτερο θεσμικό και κοινωνικό φαινόμενο που επηρεάζει την ποιότητα της διακυβέρνησης και τη νομιμότητα της δημόσιας εξουσίας (Johnston, 2005; Heywood, 2015; Rose-Ackerman & Palifka, 2016).

Ένας ευρέως χρησιμοποιούμενος ορισμός περιγράφει τη διαφθορά ως την κατάχρηση της εξουσίας που έχει ανατεθεί για ιδιωτικό όφελος. Ο ορισμός αυτός συνδέεται συνήθως με τη Διεθνή Διαφάνεια (Transparency International) και είναι χρήσιμος επειδή υπογραμμίζει τρία κεντρικά στοιχεία: την εξουσία που έχει ανατεθεί, την κατάχρηση αυτής της εξουσίας και το αθέμιτο όφελος. Ωστόσο, η έννοια του «ιδιωτικού οφέλους» δεν πρέπει να ερμηνεύεται στενά. Το όφελος μπορεί να είναι οικονομικό, πολιτικό, επαγγελματικό ή κοινωνικό, και μπορεί να αποκομιστεί όχι μόνο από το άτομο που καταχράται την εξουσία, αλλά και από μέλη της οικογένειας, πολιτικούς συμμάχους, επιχειρηματικά δίκτυα ή οργανωμένες ομάδες (Transparency International, 2025; Rose-Ackerman & Palifka, 2016).

Ένας άλλος σημαντικός ορισμός περιγράφει τη διαφθορά ως την κατάχρηση δημόσιου αξιώματος για ιδιωτικό όφελος. Αυτή η διατύπωση έχει χρησιμοποιηθεί στη διεθνή βιβλιογραφία για τη διακυβέρνηση και την ανάπτυξη, ιδίως από την Παγκόσμια Τράπεζα. Η δύναμή της έγκειται στην εστίασή της στον δημόσιο τομέα και στην κατάχρηση της επίσημης θέσης. Ωστόσο, μπορεί να είναι υπερβολικά στενή για εγκληματολογική ανάλυση, διότι η διαφθορά μπορεί επίσης να εμφανιστεί σε ιδιωτικούς οργανισμούς, συμπράξεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα, πολιτικά κόμματα, επαγγελματικά δίκτυα και εταιρικά περιβάλλοντα. Επομένως, απαιτείται ένας ευρύτερος ορισμός όταν η διαφθορά εξετάζεται σε σχέση με το οικονομικό έγκλημα, το οργανωμένο έγκλημα και τα εγκλήματα των ισχυρών (World Bank, 2020; Heidenheimer & Johnston, 2002).

Ο κλασικός ορισμός του Nye παραμένει σημαντικός, διότι συνδέει τη διαφθορά με την απόκλιση από τα επίσημα καθήκοντα ενός δημόσιου ρόλου. Σύμφωνα με τον Nye, η διαφθορά περιλαμβάνει συμπεριφορά που αποκλίνει από τις επίσημες υποχρεώσεις του δημόσιου αξιώματος λόγω ιδιωτικών κερδών, όπως πλούτος, κύρος ή επιρροή. Αυτή η προσέγγιση είναι πολύτιμη, διότι τοποθετεί το δημόσιο καθήκον στο επίκεντρο της ανάλυσης. Ωστόσο, μεταγενέστερες μελέτες έχουν δείξει ότι η διαφθορά δεν αποτελεί πάντα σαφή παραβίαση

γραφτών κανόνων. Σε πολλές περιπτώσεις, λειτουργεί μέσω άτυπων ρυθμίσεων, ανεκτών πρακτικών ή χειραγώγησης νομικών διαδικασιών (Nye, 1967; Johnston, 2005; Heywood, 2015).

Από την οπτική της πολιτικής θεωρίας, η διαφθορά μπορεί επίσης να νοηθεί ως αποτυχία της αμεροληψίας. Οι Rothstein και Teorell υποστηρίζουν ότι η χρηστή διακυβέρνηση απαιτεί την αμερόληπτη άσκηση της δημόσιας εξουσίας. Η διαφθορά συμβαίνει όταν η δημόσια εξουσία ασκείται με βάση προσωπικές σχέσεις, πολιτική πίστη, πελατειακές ανταλλαγές ή ιδιωτικά συμφέροντα και όχι σύμφωνα με ισότιμους και γενικούς κανόνες. Αυτή η προσέγγιση είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, διότι εξηγεί γιατί η ευνοιοκρατία και ο πελατειακός χαρακτήρας μπορεί να αποτελούν διαφθορά ακόμη και όταν δεν αποδεικνύεται άμεση δωροδοκία (Rothstein & Teorell, 2008· Mungiu-Pippidi, 2015).

Οι ποινικοδικαϊκές προσεγγίσεις της διαφθοράς είναι συνήθως πιο συγκεκριμένες από τους εγκληματολογικούς ή πολιτικούς ορισμούς. Τα νομικά συστήματα τείνουν να ορίζουν συγκεκριμένα αδικήματα και όχι τη διαφθορά ως μια ενιαία αφηρημένη κατηγορία. Αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν δωροδοκία, εμπορία επιρροής, κατάχρηση εξουσίας, υπεξαίρεση, παράνομο πλουτισμό, ξέπλυμα χρήματος και παρεμπόδιση της δικαιοσύνης. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς ακολουθεί αυτή την προσέγγιση, προσδιορίζοντας μια σειρά πράξεων που σχετίζονται με τη διαφθορά και τις οποίες τα κράτη πρέπει να ποινικοποιήσουν ή να αντιμετωπίσουν μέσω προληπτικών μέτρων. Αυτό αντανακλά το γεγονός ότι η διαφθορά δεν είναι μια μεμονωμένη συμπεριφορά, αλλά μια οικογένεια πρακτικών που περιλαμβάνουν την κατάχρηση θέσης, εξουσίας ή εμπιστοσύνης (United Nations, 2004; Webb, 2005).

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας, η διαφθορά νοείται ως η κατάχρηση δημόσιας, θεσμικής ή εμπιστευμένης εξουσίας με σκοπό την απόκτηση αθέμιτου οφέλους για τον εαυτό ή για άλλους. Ο ορισμός αυτός είναι αρκετά ευρύς ώστε να περιλαμβάνει τη δωροδοκία, την κατάχρηση εξουσίας, την ευνοιοκρατία, τον πελατειακό χαρακτήρα, τη σύγκρουση συμφερόντων, τη χειραγώγηση διαδικασιών και την παράνομη πρόσβαση σε δημόσιους πόρους. Είναι επίσης κατάλληλος για την ανάλυση της διαφθοράς σε σχέση με το οικονομικό έγκλημα, τα εγκλήματα των ισχυρών και το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα, διότι καλύπτει τόσο την ατομική παραβατική συμπεριφορά όσο και την ευρύτερη θεσμική στρέβλωση (Rose-Ackerman & Palifka, 2016; Ruggiero, 2015; Tombs & Whyte, 2015).

2.2. Μορφές διαφθοράς

Η διαφθορά μπορεί να λάβει πολλές μορφές, που κυμαίνονται από την άμεση δωροδοκία έως πιο διακριτικές μορφές άσκησης επιρροής, ευνοιοκρατίας και θεσμικής χειραγώγησης. Η δωροδοκία είναι ίσως η πιο αναγνωρίσιμη μορφή. Περιλαμβάνει την προσφορά, την υπόσχεση, τη χορήγηση, το αίτημα ή την αποδοχή αδικαιολόγητου οφέλους με σκοπό την άσκηση επιρροής στην άσκηση μιας λειτουργίας. Η δωροδοκία βρίσκεται στο επίκεντρο των περισσότερων νομικών αντιλήψεων για τη διαφθορά, διότι δημιουργεί άμεση σύνδεση μεταξύ αθέμιτου οφέλους και παραμόρφωσης του επίσημου ή επαγγελματικού καθήκοντος (United Nations, 2004; Rose-Ackerman & Palifka, 2016).

Η εμπορία επιρροής είναι μια άλλη σημαντική μορφή διαφθοράς. Συμβαίνει όταν ένα άτομο χρησιμοποιεί, ή ισχυρίζεται ότι χρησιμοποιεί, επιρροή επί δημόσιου λειτουργού ή διαδικασίας λήψης αποφάσεων σε αντάλλαγμα για αδικαιολόγητο όφελος. Αυτή η μορφή διαφθοράς είναι σημαντική, διότι η διαφθορά ενδέχεται να μην εμπλέκει άμεσα τον τελικό υπεύθυνο λήψης αποφάσεων. Αντ' αυτού, μπορεί να εμπλέκει μεσάζοντες, πολιτικές επαφές, συμβούλους, επαγγελματικά δίκτυα ή άτυπα κανάλια πρόσβασης. Τέτοιες ρυθμίσεις είναι δύσκολο να εντοπιστούν, διότι συχνά λειτουργούν μέσω προσωπικών σχέσεων και άτυπης επιρροής και όχι μέσω ρητών παράνομων συμφωνιών (Council of Europe, 1999; Heywood, 2015).

Η ευνοιοκρατία αναφέρεται στην κατανομή παροχών, ευκαιριών ή προστασίας με βάση προσωπικές, οικογενειακές, πολιτικές ή κοινωνικές σχέσεις και όχι με βάση αντικειμενικά κριτήρια. Υπονομεύει την αρχή της αμερόληπτης διοίκησης, διότι οι αποφάσεις διαμορφώνονται από προσωπικές προτιμήσεις ή πίστη. Η ευνοιοκρατία μπορεί να μην θεωρείται πάντα τόσο σοβαρή όσο η δωροδοκία, αλλά μπορεί να έχει εξίσου επιζήμιες συνέπειες, αποκλείοντας όσους δεν έχουν πρόσβαση σε δίκτυα επιρροής και αποδυναμώνοντας την εμπιστοσύνη στους δημόσιους θεσμούς (Rothstein & Teorell, 2008; Mungiu-Pippidi, 2015).

Ο πελατειακός μηχανισμός είναι μια πιο δομημένη μορφή ιδιότυπου ανταλλαγής. Περιλαμβάνει τη διανομή πόρων, παροχών, θέσεων εργασίας, προστασίας ή διοικητικών ευνοιών σε αντάλλαγμα για πολιτική υποστήριξη, πίστη ή εξάρτηση. Σε πελατειακά συστήματα, οι δημόσιοι πόροι μπορεί να αντιμετωπίζονται ως εργαλεία για τη διατήρηση της πολιτικής ή κοινωνικής εξουσίας και όχι ως αγαθά που πρέπει να διανέμονται σύμφωνα με το νόμο και το δημόσιο συμφέρον. Ο πελατειακός χαρακτήρας είναι επομένως ιδιαίτερα σχετικός με τη μελέτη της διαφθοράς σε κοινωνίες όπου οι προσωπικές σχέσεις και η πολιτική διαμεσολάβηση

διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην πρόσβαση στους κρατικούς πόρους (Johnston, 2005; Mungiu-Pippidi, 2015).

Οι συγκρούσεις συμφερόντων είναι επίσης κεντρικής σημασίας για την ανάλυση της διαφθοράς. Μια σύγκρουση συμφερόντων προκύπτει όταν τα ιδιωτικά συμφέροντα ενός ατόμου παρεμβαίνουν, ή φαίνεται να παρεμβαίνουν, στην ορθή άσκηση δημόσιων ή επαγγελματικών καθηκόντων. Δεν είναι κάθε σύγκρουση συμφερόντων αυτόματα διαφθορά ή ποινικό αδίκημα. Ωστόσο, εάν οι συγκρούσεις δεν δηλώνονται, δεν διαχειρίζονται ή δεν προλαμβάνονται, ενδέχεται να δημιουργήσουν συνθήκες για μεροληπτική λήψη αποφάσεων, ευνοιοκρατία ή κατάχρηση εξουσίας. Γι' αυτό τα σύγχρονα συστήματα ακεραιότητας δίνουν μεγάλη έμφαση στους κανόνες γνωστοποίησης, τις διαδικασίες αποχής και τους μηχανισμούς διαφάνειας (OECD, 2020; Rose-Ackerman & Palifka, 2016).

Η κατάχρηση εξουσίας ή η κατάχρηση αρμοδιοτήτων συμβαίνει όταν ένα άτομο χρησιμοποιεί μια επίσημη θέση κατά τρόπο αντίθετο προς τα καθήκοντα της θέσης αυτής, προκειμένου να αποκομίσει αθέμιτο όφελος. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει επιλεκτική επιβολή κανόνων, χειραγωγήση επιθεωρήσεων, ανοχή παρατυπιών, παρεμπόδιση ελέγχων, αθέμιτη πιστοποίηση ή παράνομη κατανομή δημόσιων πόρων. Η κατάχρηση εξουσίας είναι ιδιαίτερα σημαντική σε περιπτώσεις όπου η διαφθορά δεν λαμβάνει τη μορφή άμεσης δωροδοκίας, αλλά λειτουργεί μέσω της κατάχρησης διοικητικής διακριτικής ευχέρειας (United Nations, 2004; Klitgaard, 1988).

Η διαφθορά μπορεί επίσης να συμβεί μέσω της χειραγωγής διοικητικών διαδικασιών. Σε πολύπλοκα γραφειοκρατικά συστήματα, παράνομο πλεονέκτημα μπορεί να αποκτηθεί με την αλλοίωση εγγράφων, την παραβίαση κριτηρίων επιλεξιμότητας, την καθυστέρηση ελέγχων, τη διευκόλυνση ψευδών αιτήσεων ή τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε παροχές που δεν θα έπρεπε να έχουν χορηγηθεί. Αυτός ο τύπος διαφθοράς αφορά ιδιαίτερα περιπτώσεις που σχετίζονται με επιδοτήσεις, δημόσιες συμβάσεις, αδειοδότηση ή δημόσιες συμβάσεις, όπου οι νομικές διαδικασίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μέσα για παράνομο κέρδος (Rose-Ackerman & Palifka, 2016· Heywood, 2015).

Τέλος, η διαφθορά μπορεί να περιλαμβάνει παράνομη πρόσβαση σε δημόσιους πόρους. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό όταν δημόσια χρήματα, κρατικές παροχές ή ευρωπαϊκά κονδύλια διανέμονται μέσω διοικητικών μηχανισμών. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η διαφθορά μπορεί να μην αποτελεί το τελικό αδίκημα καθαυτό, αλλά τον μηχανισμό που επιτρέπει την εμφάνιση απάτης, υπεξαίρεσης, νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η διαφθορά πρέπει

να αναλύεται όχι μόνο ως αυτόνομο αδίκημα, αλλά και ως παράγοντας που διευκολύνει ευρύτερη εγκληματική δραστηριότητα (Levi, 2008; Ruggiero, 2015; UNODC, 2024).

2.3. Μικρή διαφθορά και μεγάλη διαφθορά

Μια συνήθης διάκριση στις μελέτες για τη διαφθορά είναι η διάκριση μεταξύ μικρής διαφθοράς και μεγάλης διαφθοράς. Η μικρή διαφθορά συνήθως αναφέρεται σε καθημερινές καταχρήσεις εξουσίας από δημόσιους λειτουργούς κατώτερου επιπέδου κατά τη διάρκεια συνήθων αλληλεπιδράσεων με τους πολίτες. Παραδείγματα μπορεί να περιλαμβάνουν μικρά δωροδοκία για ταχύτερη διοικητική εξυπηρέτηση, πρόσβαση σε έγγραφα, αποφυγή μικρών ποινών ή προνομιακή μεταχείριση σε συνήθεις γραφειοκρατικές διαδικασίες. Αν και η μικροδιαφθορά συχνά αφορά μικρά χρηματικά ποσά, ο σωρευτικός κοινωνικός της αντίκτυπος μπορεί να είναι σημαντικός, καθώς κανονικοποιεί την παρανομία και αποδυναμώνει την εμπιστοσύνη των πολιτών στη δημόσια διοίκηση (Rose-Ackerman & Palifka, 2016; Transparency International, 2024).

Η μικροδιαφθορά είναι επιβλαβής, διότι επηρεάζει την καθημερινή σχέση μεταξύ πολιτών και κράτους. Όταν οι πολίτες πιστεύουν ότι η πρόσβαση στις υπηρεσίες εξαρτάται από άτυπες πληρωμές, προσωπικές διασυνδέσεις ή χάρες, η νομιμότητα της δημόσιας διοίκησης αποδυναμώνεται. Η μικροδιαφθορά έχει επίσης άνισες επιπτώσεις, διότι τα φτωχότερα ή λιγότερο διασυνδεδεμένα άτομα είναι πιο πιθανό να αποκλείονται από τις υπηρεσίες ή να αναγκάζονται να φέρουν το βάρος των άτυπων πληρωμών. Επομένως, ακόμη και η διαφθορά χαμηλού επιπέδου μπορεί να αναπαράγει την κοινωνική ανισότητα και να υπονομεύει την αρχή της ίσης μεταχείρισης ενώπιον του νόμου (Johnston, 2005; Rothstein & Teorell, 2008).

Η μεγάλη διαφθορά, αντίθετα, αφορά παράγοντες υψηλού επιπέδου και αποφάσεις μεγάλης κλίμακας. Συνήθως συνδέεται με ανώτερους δημόσιους λειτουργούς, πολιτικές ελίτ, εταιρικούς παράγοντες, ισχυρούς μεσάζοντες ή οργανωμένα δίκτυα που επηρεάζουν σημαντικές δημόσιες πολιτικές, συμβάσεις, επιδοτήσεις, αποφάσεις αδειοδότησης ή δημόσια κονδύλια. Η μεγάλη διαφθορά μπορεί να συνεπάγεται πολύ μεγαλύτερη οικονομική ζημία από τη μικροδιαφθορά, αλλά είναι συχνά λιγότερο ορατή επειδή κρύβεται πίσω από πολύπλοκες νομικές, οικονομικές ή διοικητικές ρυθμίσεις (Rose-Ackerman & Palifka, 2016; Heywood, 2015).

Η μεγάλη διαφθορά συνδέεται στενά με την έννοια των εγκλημάτων των ισχυρών. Συχνά εμπλέκει παράγοντες που διαθέτουν πολιτική, οικονομική, επαγγελματική ή θεσμική εξουσία και οι οποίοι είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν αυτή την εξουσία για να αποκομίσουν

παράνομα ή αθέμιτα οφέλη. Οι παράγοντες αυτοί ενδέχεται επίσης να έχουν μεγαλύτερη ικανότητα να αποφεύγουν τον εντοπισμό, να επηρεάζουν την επιβολή του νόμου, να έχουν πρόσβαση σε νομική εμπειρογνομosύνη ή να παρουσιάζουν τη συμπεριφορά τους ως τεχνική, διοικητική ή πολιτική και όχι ως εγκληματική. Αυτό καθιστά τη μεγάλη διαφθορά ιδιαίτερα σημαντική για την εγκληματολογική ανάλυση, διότι αμφισβητεί την παραδοχή ότι τα σοβαρά εγκλήματα διαπράττονται κυρίως από κοινωνικά περιθωριοποιημένες ομάδες (Sutherland, 1949; Ruggiero, 2015; Tombs & Whyte, 2015).

Η διάκριση μεταξύ μικρής και μεγάλης διαφθοράς είναι χρήσιμη, αλλά δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως απόλυτη. Η μικρή και η μεγάλη διαφθορά μπορεί να συνδέονται στο ίδιο θεσμικό περιβάλλον. Ένα σύστημα που ανέχεται την καθημερινή διαφθορά μικρής κλίμακας μπορεί επίσης να δημιουργήσει συνθήκες για μεγαλύτερες καταχρήσεις, ενώ η μεγάλη διαφθορά σε υψηλότερα επίπεδα μπορεί να ενθαρρύνει τους χαμηλότερου επιπέδου αξιωματούχους να μιμηθούν διαφθορά ή να συμμετάσχουν σε ευρύτερα δίκτυα. Η διαφθορά θα πρέπει επομένως να εξεταστεί ως ένα συνεχές και όχι ως δύο εντελώς ξεχωριστές κατηγορίες (Johnston, 2005; Mungiu-Pippidi, 2015).

Αυτή η διάκριση είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ανάλυση της διαφθοράς που αφορά δημόσιες επιδοτήσεις ή ευρωπαϊκά κονδύλια. Τέτοιες υποθέσεις μπορεί να περιλαμβάνουν παρατυπίες χαμηλότερου επιπέδου, όπως ψευδείς αιτήσεις ή διοικητική ανοχή, αλλά μπορεί επίσης να εμπλέκουν ευρύτερα δίκτυα, θεσμικές αδυναμίες και πρόσβαση σε πολιτική ή διοικητική επιρροή. Επομένως, μια υπόθεση απάτης επιδοτήσεων ενδέχεται να μην εντάσσεται ακριβώς στην κατηγορία της μικρής διαφθοράς. Ανάλογα με την κλίμακα, την οργάνωσή της και τους εμπλεκόμενους, μπορεί να εγείρει ζητήματα μεγάλης διαφθοράς, οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος και εγκλημάτων των ισχυρών (Levi, 2008; Rose-Ackerman & Palifka, 2016; Ruggiero, 2015).

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, η διάκριση μεταξύ μικρής και μεγάλης διαφθοράς αποτελεί ένα σημαντικό αναλυτικό εργαλείο. Βοηθά να καταδειχθεί ότι η διαφθορά δεν περιορίζεται σε μικρές δωροδοκίες ή καθημερινή διοικητική παραβατικότητα, αλλά μπορεί επίσης να περιλαμβάνει χειραγώγηση δημόσιων πόρων μεγάλης κλίμακας. Αυτό είναι ουσιαστικό για την κατανόηση περιπτώσεων όπου η διαφθορά, το οικονομικό έγκλημα και η θεσμική εξουσία αλληλεπικαλύπτονται, όπως σε καταγγελίες σχετικά με την κατάχρηση δημόσιων ή ευρωπαϊκών πόρων (Heywood, 2015; UNODC, 2024).

2.4. Συστημική διαφθορά

Η διαφθορά καθίσταται συστημική όταν δεν περιορίζεται σε μεμονωμένες πράξεις ατομικής παραβατικής συμπεριφοράς, αλλά ενσωματώνεται σε θεσμικές ρουτίνες, οργανωτικές κουλτούρες και άτυπα δίκτυα εξουσίας. Σε τέτοια πλαίσια, η διαφθορά μπορεί να γίνεται ανεκτή, να θεωρείται αναμενόμενη ή ακόμη και να επιβραβεύεται, ειδικά όταν οι επίσημοι κανόνες επιβάλλονται αδύναμα και οι μηχανισμοί λογοδοσίας είναι αναποτελεσματικοί. Η συστημική διαφθορά διαφέρει επομένως από την περιστασιακή διαφθορά, διότι αντανακλά μια ευρύτερη αποτυχία της διακυβέρνησης και όχι μόνο την παράνομη συμπεριφορά συγκεκριμένων ατόμων (Johnston, 2005; Mungiu-Pippidi, 2015; Rose-Ackerman & Palifka, 2016).

Ένα βασικό χαρακτηριστικό της συστημικής διαφθοράς είναι η κανονικοποίηση των παράτυπων ή παράνομων πρακτικών. Οι Ashforth και Anand υποστηρίζουν ότι η διαφθορά εντός των οργανισμών μπορεί να κανονικοποιηθεί μέσω τριών διαδικασιών: της θεσμοθέτησης, της ορθολογικοποίησης και της κοινωνικοποίησης. Η θεσμοθέτηση συμβαίνει όταν οι πρακτικές διαφθοράς γίνονται ρουτίνα· η εξορθολογισμός συμβαίνει όταν τα άτομα δικαιολογούν τη συμπεριφορά τους· και η κοινωνικοποίηση συμβαίνει όταν τα νέα μέλη μαθαίνουν να αποδέχονται τέτοιες πρακτικές ως φυσιολογικές. Αυτή η προσέγγιση είναι χρήσιμη επειδή δείχνει ότι η διαφθορά μπορεί να επιμένει όχι απλώς επειδή τα άτομα είναι ανήθικα, αλλά επειδή τα οργανωτικά περιβάλλοντα διαμορφώνουν τη συμπεριφορά και τις προσδοκίες (Ashforth & Anand, 2003).

Η συστημική διαφθορά αποδυναμώνει επίσης το όριο μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας. Σε διαφθαρμένα θεσμικά περιβάλλοντα, οι δράστες ενδέχεται να μην αντιλαμβάνονται τη συμπεριφορά τους ως εγκληματική ή αποκλίνουσα, ιδίως όταν παρόμοιες πρακτικές είναι ευρέως διαδεδομένες. Μπορεί να δικαιολογούν τις πράξεις τους ισχυριζόμενοι ότι «όλοι το κάνουν», ότι οι κανόνες είναι μη πρακτικοί, ότι το σύστημα είναι άδικο ή ότι δεν προκαλείται πραγματική βλάβη. Τέτοιες δικαιολογίες συνδέονται στενά με τη θεωρία των τεχνικών εξουδετέρωσης των Sykes και Matza, σύμφωνα με την οποία οι παραβάτες μπορεί να αρνούνται την ευθύνη, να αρνούνται τη ζημία, να αρνούνται το θύμα ή να επικαλούνται ανώτερες υποχρεώσεις πίστης προκειμένου να μειώσουν την ηθική πίεση που συνδέεται με την παράνομη πράξη (Sykes & Matza, 1957; Ashforth & Anand, 2003).

Η γνωστή φόρμουλα του Klitgaard περιγράφει τη διαφθορά ως το αποτέλεσμα του μονοπωλίου συν τη διακριτική ευχέρεια μείον τη λογοδοσία. Αν και απλοποιημένο, αυτό το μοντέλο παραμένει χρήσιμο για την κατανόηση των θεσμικών συνθηκών που επιτρέπουν την

ανάπτυξη της διαφθοράς. Όπου οι αξιωματούχοι ή οι οργανισμοί ελέγχουν πολύτιμους πόρους, ασκούν ευρεία διακριτική ευχέρεια και υπόκεινται σε περιορισμένη εποπτεία, αυξάνονται οι ευκαιρίες για διαφθορά. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα σε τομείς που αφορούν την αδειοδότηση, τις δημόσιες συμβάσεις, τις επιδοτήσεις, τις επιθεωρήσεις και τη διανομή δημόσιων παροχών, όπου η διοικητική διακριτική ευχέρεια και οι αδύναμοι μηχανισμοί ελέγχου ενδέχεται να δημιουργήσουν ευκαιρίες για κατάχρηση (Klitgaard, 1988; Rose-Ackerman & Palifka, 2016).

Η συστημική διαφθορά συχνά υποστηρίζεται από άτυπα δίκτυα. Αυτά τα δίκτυα μπορεί να περιλαμβάνουν δημόσιους λειτουργούς, ιδιωτικούς φορείς, μεσάζοντες, επαγγελματίες συμβούλους, πολιτικούς παράγοντες ή τοπικές δομές εξουσίας. Τέτοια δίκτυα μπορούν να παρέχουν πρόσβαση σε πληροφορίες, προστασία από ελέγχους, βοήθεια στη χειραγώγηση διαδικασιών και αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των συμμετεχόντων. Αυτή η διάσταση του δικτύου καθιστά τη συστημική διαφθορά δύσκολη να εντοπιστεί και να εξαρθρωθεί, επειδή οι πρακτικές διαφθοράς ενδέχεται να συνεχιστούν ακόμη και όταν μεμονωμένοι παράγοντες απομακρύνονται από τις θέσεις τους (Johnston, 2005; Ruggiero, 2015; Levi, 2008).

Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό της συστημικής διαφθοράς είναι η θεσμική αδιαφάνεια. Όταν οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων είναι πολύπλοκες, τα δεδομένα δεν είναι εύκολα προσβάσιμα, οι αρμοδιότητες είναι κατακερματισμένες και οι ελεγκτικοί φορείς στερούνται ανεξαρτησίας ή πόρων, οι πρακτικές διαφθοράς γίνονται πιο δύσκολο να εντοπιστούν. Η πολυπλοκότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί στρατηγικά για την απόκρυψη ευθυνών ή για την παρουσίαση παράνομης συμπεριφοράς ως τεχνικού, διοικητικού ή διαδικαστικού ζητήματος. Για τον λόγο αυτό, η διαφάνεια, η δυνατότητα ελέγχου και οι σαφείς γραμμές ευθύνης είναι κεντρικής σημασίας για την πολιτική καταπολέμησης της διαφθοράς (OECD, 2020; Heywood, 2015).

Η συστημική διαφθορά δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο μέσω ποινικών κυρώσεων μετά τη διάπραξη των αδικημάτων. Το ποινικό δίκαιο είναι απαραίτητο, αλλά συχνά είναι αντιδραστικό και εξαρτάται από τον εντοπισμό, τη διερεύνηση και την απόδειξη. Εάν το υποκείμενο θεσμικό περιβάλλον παραμείνει αμετάβλητο, οι πρακτικές διαφθοράς ενδέχεται να προσαρμοστούν και να συνεχιστούν με διαφορετικές μορφές. Επομένως, οι αποτελεσματικές αντιδράσεις απαιτούν προληπτικά μέτρα, συμπεριλαμβανομένων ανεξάρτητων ελέγχων, ψηφιακών ελέγχων, ρύθμισης των συγκρούσεων συμφερόντων, προστασίας των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος, διαφανούς λήψης αποφάσεων και ισχυρών συστημάτων δημόσιας ακεραιότητας (OECD, 2020; UNODC, 2024).

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας, η έννοια της συστημικής διαφθοράς είναι ιδιαίτερα σημαντική, διότι επιτρέπει την ανάλυση της διαφθοράς ως μέρους ενός ευρύτερου

θεσμικού περιβάλλοντος. Σε υποθέσεις που αφορούν δημόσιες επιδοτήσεις ή ευρωπαϊκά κονδύλια, η διαφθορά ενδέχεται να μην εμφανίζεται μόνο ως άμεση δωροδοκία ή ατομική κατάχρηση εξουσίας. Μπορεί επίσης να περιλαμβάνει επαναλαμβανόμενες παρατυπίες, αδύναμους μηχανισμούς επαλήθευσης, διοικητική ανοχή, άτυπα δίκτυα και ελλείψεις λογοδοσίας. Αυτή η ευρύτερη κατανόηση είναι απαραίτητη για την εξέταση της σχέσης μεταξύ διαφθοράς, οικονομικού εγκλήματος, οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας και εγκλημάτων των ισχυρών (Rose-Ackerman & Palifka, 2016; Ruggiero, 2015; Tombs & Whyte, 2015).

2.5. Συνέπειες της διαφθοράς

Οι συνέπειες της διαφθοράς είναι εκτεταμένες και επηρεάζουν την οικονομική, πολιτική, νομική και κοινωνική ζωή. Η διαφθορά εκτρέπει τους πόρους από τους προορισμούς τους, στρεβλώνει τη λήψη αποφάσεων και υπονομεύει την αρχή ότι η δημόσια εξουσία πρέπει να ασκείται προς το δημόσιο συμφέρον. Η βλάβη της δεν περιορίζεται, επομένως, στην άμεση οικονομική ζημία που προκαλεί ένα συγκεκριμένο αδίκημα. Η διαφθορά βλέπει επίσης τους θεσμούς, αποδυναμώνει την εμπιστοσύνη του κοινού και συμβάλλει σε ένα ευρύτερο αίσθημα αδικίας και ατιμωρησίας (Johnston, 2005; Rose-Ackerman & Palifka, 2016).

Μία από τις πιο άμεσες συνέπειες της διαφθοράς είναι η οικονομική ζημία. Η διαφθορά μπορεί να αυξήσει το κόστος των δημόσιων έργων, να μειώσει την αποδοτικότητα των δημόσιων δαπανών, να αποθαρρύνει τον δίκαιο ανταγωνισμό και να επιτρέψει την κατανομή πόρων με βάση την επιρροή και όχι την ανάγκη ή την αξία. Σε περιπτώσεις που αφορούν δημόσια κεφάλαια, επιδοτήσεις ή δημόσιες συμβάσεις, η διαφθορά μπορεί να οδηγήσει στην εκτροπή χρημάτων προς μη επιλέξιμους ή ευνοούμενους φορείς, ενώ οι νόμιμοι δικαιούχοι αποκλείονται ή βρίσκονται σε μειονεκτική θέση. Αυτό δημιουργεί τόσο οικονομική ζημία όσο και διανεμητική αδικία (Rose-Ackerman & Palifka, 2016; OECD, 2020).

Η διαφθορά υπονομεύει επίσης την εμπιστοσύνη του κοινού. Οι πολίτες είναι λιγότερο πιθανό να εμπιστεύονται τους θεσμούς όταν πιστεύουν ότι οι αποφάσεις επηρεάζονται από χρήματα, διασυνδέσεις, πολιτική πίστη ή ιδιωτικά συμφέροντα. Η εμπιστοσύνη είναι απαραίτητη για τη νομιμότητα της δημόσιας διοίκησης και για την εθελοντική τήρηση του νόμου. Όταν η διαφθορά γίνεται ορατή ή υπάρχει ευρεία υποψία για αυτήν, οι πολίτες ενδέχεται να γίνουν κυνικοί, αποστασιοποιημένοι ή λιγότερο πρόθυμοι να συνεργαστούν με τις δημόσιες αρχές, πιστεύοντας ότι οι επίσημοι κανόνες δεν ισχύουν εξίσου για όλους (Rothstein & Teorell, 2008· OECD, 2024).

Μια περαιτέρω συνέπεια της διαφθοράς είναι η αποδυνάμωση του κράτους δικαίου. Το κράτος δικαίου απαιτεί η άσκηση της δημόσιας εξουσίας να γίνεται σύμφωνα με γενικούς, προβλέψιμους και αμερόληπτους κανόνες. Η διαφθορά υπονομεύει αυτή την αρχή δημιουργώντας εξαιρέσεις για όσους διαθέτουν χρήματα, επιρροή ή πρόσβαση σε ισχυρά δίκτυα. Ως αποτέλεσμα, η διαφθορά βλάπτει την ιδέα της νομικής ισότητας και δημιουργεί ένα σύστημα στο οποίο τα αποτελέσματα δεν εξαρτώνται από δικαιώματα και υποχρεώσεις, αλλά από άτυπη εξουσία και ιδιωτικό όφελος (Rothstein & Teorell, 2008; Mungiu-Pippidi, 2015).

Η διαφθορά συμβάλλει στην άνιση πρόσβαση στους δημόσιους πόρους. Όταν τα οφέλη, οι άδειες, οι υπηρεσίες, οι θέσεις εργασίας ή οι επιδοτήσεις διανέμονται μέσω ευνοιοκρατίας, πελατειακών σχέσεων ή χειραγώγησης, όσοι δεν διαθέτουν πολιτικές ή κοινωνικές διασυνδέσεις βρίσκονται σε μειονεκτική θέση. Αυτό είναι ιδιαίτερα επιζήμιο για τις ευάλωτες ομάδες, οι οποίες ενδέχεται να εξαρτώνται σε μεγαλύτερο βαθμό από τη δίκαιη πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες και την κρατική στήριξη. Ως εκ τούτου, η διαφθορά επιδεινώνει την κοινωνική ανισότητα και αποδυναμώνει την αναδιανεμητική λειτουργία της δημόσιας πολιτικής (Johnston, 2005; Mungiu-Pippidi, 2015).

Η διαφθορά μπορεί επίσης να διευκολύνει άλλες μορφές εγκληματικότητας. Μπορεί να οδηγήσει σε απάτη, ξέπλυμα χρήματος, οργανωμένο έγκλημα, φοροδιαφυγή, περιβαλλοντικά εγκλήματα, παραβάσεις στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων και απάτη σε επιδοτήσεις. Οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες συχνά βασίζονται στη διαφθορά για να αποκτήσουν πληροφορίες, να αποφύγουν ελέγχους, να εξασφαλίσουν προστασία ή να αποκτήσουν πρόσβαση σε νόμιμες αγορές. Υπό αυτή την έννοια, η διαφθορά δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται μόνο ως αυτόνομο αδίκημα, αλλά και ως συνθήκη που διευκολύνει την ευρύτερη εγκληματική δραστηριότητα (Levi, 2008; Ruggiero, 2015; UNODC, 2024).

Οι πολιτικές συνέπειες της διαφθοράς είναι επίσης σημαντικές. Η διαφθορά μπορεί να μειώσει τη νομιμότητα των δημοκρατικών θεσμών, δημιουργώντας την εντύπωση ότι οι δημόσιες αποφάσεις διαμορφώνονται από ιδιωτικά συμφέροντα και όχι από το δημόσιο καλό. Όταν οι πολίτες αντιλαμβάνονται ότι ισχυροί παράγοντες μπορούν να χειραγωγήσουν τους θεσμούς για προσωπικό ή πολιτικό όφελος, η εμπιστοσύνη στη δημοκρατία, την εκπροσώπηση και τη λογοδοσία ενδέχεται να μειωθεί. Αυτό είναι ιδιαίτερα επιζήμιο σε περιπτώσεις μεγάλης διαφθοράς, όπου παράγοντες υψηλού επιπέδου φαίνονται απαλλαγμένοι από ευθύνη (Heywood, 2015; Johnston, 2005).

Από εγκληματολογική άποψη, η διαφθορά πρέπει επίσης να θεωρηθεί ως μια μορφή κοινωνικής βλάβης. Η βλάβη που προκαλεί η διαφθορά δεν είναι πάντα άμεσα ορατή και ενδέχεται να μην αποτυπώνεται πλήρως στις κατηγορίες του ποινικού δικαίου. Μπορεί να

εμφανίζεται με τη μορφή χαμένων ευκαιριών, αθέμιτου ανταγωνισμού, μειωμένων δημόσιων υπηρεσιών, θεσμικής δυσπιστίας και κανονικοποίησης της παρανομίας. Αυτή η ευρύτερη προσέγγιση με βάση τη βλάβη είναι σημαντική, διότι η διαφθορά συχνά προκαλεί συλλογική ζημία, ακόμη και όταν η ατομική θυματοποίηση είναι δύσκολο να προσδιοριστεί (Tombs & Whyte, 2015· Ruggiero, 2015).

3. Εγκλήματα των ισχυρών και οικονομικά εγκλήματα

3.1. Η έννοια των εγκλημάτων των ισχυρών

Η έννοια των «εγκλημάτων των ισχυρών» αναφέρεται σε επιβλαβείς ή παράνομες πράξεις που διαπράττονται από άτομα, οργανώσεις, εταιρείες, κρατικούς φορείς ή δίκτυα που διαθέτουν σημαντική οικονομική, πολιτική, επαγγελματική ή θεσμική εξουσία. Σε αντίθεση με το συμβατικό έγκλημα, το οποίο συχνά συνδέεται με περιθωριοποιημένα άτομα ή ορατές παραβάσεις στο δρόμο, τα εγκλήματα των ισχυρών διαπράττονται συχνά από φορείς που κατέχουν θέσεις κοινωνικά σεβαστές ή θεσμικά προστατευμένες. Τα εγκλήματα αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν διαφθορά, εταιρικό έγκλημα, κρατικό έγκλημα, περιβαλλοντική ζημία, οικονομική απάτη, παραβάσεις στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων, κατάχρηση δημόσιου αξιώματος και παραβιάσεις που διαπράττονται μέσω επαγγελματικής ή διοικητικής εξουσίας (Tombs & Whyte, 2015· Ruggiero, 2015).

Ένα κεντρικό χαρακτηριστικό των εγκλημάτων των ισχυρών είναι ότι συχνά προκαλούν εκτεταμένη κοινωνική βλάβη, ενώ παραμένουν λιγότερο ορατά από τη συμβατική εγκληματικότητα. Οι συνέπειές τους μπορεί να περιλαμβάνουν οικονομική απώλεια, θεσμική δυσπιστία, κινδύνους για τη δημόσια υγεία, περιβαλλοντική ζημιά, εκμετάλλευση, ανισότητα και αποδυνάμωση της δημοκρατικής λογοδοσίας. Ωστόσο, αυτές οι βλάβες δεν αναγνωρίζονται πάντα αμέσως ως «έγκλημα», επειδή μπορεί να κρύβονται πίσω από νομικές δομές, τεχνικές διαδικασίες, γραφειοκρατικές αποφάσεις ή εταιρικές πρακτικές. Για τον λόγο αυτό, οι εγκληματολόγοι υποστηρίζουν ότι η μελέτη του εγκλήματος δεν πρέπει να περιορίζεται σε πράξεις που ορίζονται τυπικά από το ποινικό δίκαιο, αλλά πρέπει επίσης να λαμβάνει υπόψη ευρύτερες μορφές κοινωνικής βλάβης που προκαλούνται από ισχυρούς παράγοντες (Hillyard et al., 2004; Tombs & Whyte, 2015).

Ο όρος συνδέεται στενά με την κριτική εγκληματολογία, η οποία αμφισβητεί την παραδοχή ότι το έγκλημα είναι κυρίως πρόβλημα των φτωχών ή των κοινωνικά αποκλεισμένων. Οι κριτικοί εγκληματολόγοι υποστηρίζουν ότι το ποινικό δίκαιο και τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης συχνά εστιάζουν σε μεγάλο βαθμό σε ορατές μορφές εγκληματικότητας του δρόμου, ενώ η επιβλαβής συμπεριφορά των ελίτ, των εταιρειών ή των κρατικών θεσμών λαμβάνει λιγότερη προσοχή. Αυτό δεν σημαίνει ότι τα εγκλήματα των ισχυρών αγνοούνται πάντα, αλλά μάλλον ότι είναι συχνά πιο δύσκολο να εντοπιστούν, να διερευνηθούν, να διωχθούν και να καταδικαστούν ηθικά. Η πολυπλοκότητά τους, ο τεχνικός χαρακτήρας τους και η σύνδεσή τους με νόμιμους θεσμούς μπορεί να τα κάνει να φαίνονται λιγότερο εγκληματικά από τα συνηθισμένα αδικήματα (Box, 1983; Pearce & Tombs, 1998; Ruggiero, 2015).

Τα εγκλήματα των ισχυρών συνδέονται επίσης με την άνιση κατανομή της εξουσίας στην κοινωνία. Οι ισχυροί παράγοντες ενδέχεται να έχουν μεγαλύτερη πρόσβαση σε νομικές συμβουλές, πολιτική επιρροή, διοικητικές γνώσεις και θεσμική προστασία. Μπορεί επίσης να είναι σε θέση να διαμορφώνουν τους κανόνες που ρυθμίζουν τη δική τους συμπεριφορά ή να επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζονται αυτοί οι κανόνες. Ως αποτέλεσμα, επιβλαβείς πρακτικές ενδέχεται να κανονικοποιηθούν, να μην ρυθμίζονται επαρκώς ή να αντιμετωπίζονται ως διοικητικές αδυναμίες και όχι ως εγκληματικές πράξεις. Αυτό εγείρει σημαντικά ερωτήματα σχετικά με την επιλεκτική ποινικοποίηση και την άνιση λειτουργία της ποινικής δικαιοσύνης (Tombs & Whyte, 2015; Friedrichs, 2009).

Στο πλαίσιο της διαφθοράς, η έννοια των εγκλημάτων των ισχυρών είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, καθώς η διαφθορά συχνά εξαρτάται από την πρόσβαση στην εξουσία, τις πληροφορίες ή τη θεσμική διακριτική ευχέρεια. Η διαφθορά δεν διαπράττεται μόνο από

χαμηλόβαθμους υπαλλήλους που δέχονται δωροδοκίες· μπορεί επίσης να εμπλέκει ανώτερους υπαλλήλους, πολιτικούς παράγοντες, επιχειρηματικές ελίτ, επαγγελματίες μεσάζοντες και δίκτυα που είναι σε θέση να χειραγωγήσουν τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Τέτοιες συμπεριφορές μπορεί να είναι δύσκολο να εντοπιστούν, επειδή συχνά λαμβάνουν χώρα εντός επίσημων θεσμών και μπορεί να μεταμφιέζονται ως νόμιμη διοίκηση, πολιτική διαπραγμάτευση ή τεχνική λήψη αποφάσεων (Johnston, 2005· Rose-Ackerman & Palifka, 2016).

Η έννοια αυτή βοηθά επίσης να εξηγηθεί γιατί τα εγκλήματα που διαπράττονται από ισχυρούς παράγοντες μπορεί να προκαλέσουν βλάβη πέραν της άμεσης οικονομικής ζημίας. Για παράδειγμα, η διαφθορά που αφορά δημόσια κεφάλαια μπορεί να υπονομεύσει την εμπιστοσύνη στη δημόσια διοίκηση, να στρεβλώσει την κατανομή των πόρων, να θέσει σε μειονεκτική θέση τους νόμιμους δικαιούχους και να ενισχύσει την αντίληψη ότι η πρόσβαση στα κρατικά οφέλη εξαρτάται από τις διασυνδέσεις και όχι από τη νομιμότητα. Αυτές οι βλάβες είναι συλλογικές και θεσμικές, και όχι καθαρά ατομικές. Επομένως, μια εγκληματολογική ανάλυση της διαφθοράς πρέπει να εξετάζει όχι μόνο αν έχει διαπραχθεί ένα συγκεκριμένο αδίκημα, αλλά και πώς η εξουσία διευκολύνει την παράνομη συμπεριφορά και περιορίζει τη λογοδοσία (Hillyard et al., 2004; Ruggiero, 2015).

Τα εγκλήματα των ισχυρών είναι συχνά δύσκολο να διωχθούν, καθώς η ευθύνη μπορεί να είναι κατακερματισμένη σε οργανισμούς, ιεραρχίες και δίκτυα. Η λήψη αποφάσεων μπορεί να είναι κατανεμημένη μεταξύ πολλών παραγόντων, καθιστώντας δύσκολη την απόδειξη της ατομικής πρόθεσης ή της άμεσης ευθύνης. Σε εταιρικά, διοικητικά ή πολιτικά περιβάλλοντα, τα επιζήμια αποτελέσματα μπορεί να παρουσιάζονται ως λάθη, πολιτικές επιλογές, αμέλεια ή τεχνικές αστοχίες και όχι ως σκόπιμες παρανομίες. Αυτή η πολυπλοκότητα είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους οι ισχυροί παράγοντες μπορεί να αποφεύγουν το στίγμα και την τιμωρία που συνδέονται με πιο συμβατικές μορφές εγκλήματος (Friedrichs, 2009; Tombs & Whyte, 2015).

3.2. Οικονομικό έγκλημα

Η έννοια του οικονομικού εγκλήματος αναπτύχθηκε με τον πιο σημαντικό τρόπο από τον Edwin Sutherland, ο οποίος αμφισβήτησε την κυρίαρχη παραδοχή ότι το έγκλημα συνδέεται κυρίως με τη φτώχεια, την κοινωνική αποδιοργάνωση ή τα περιβάλλοντα των κατώτερων κοινωνικών τάξεων. Ο Sutherland όρισε το οικονομικό έγκλημα ως έγκλημα που διαπράττεται από ένα άτομο με αξιοπρέπεια και υψηλό κοινωνικό κύρος κατά την άσκηση του

επαγγέλματός του. Η συμβολή του ήταν σημαντική, διότι έστρεψε την προσοχή της εγκληματολογίας προς τα αδικήματα που διαπράττονται από επαγγελματίες, επιχειρηματίες και άτομα που κατέχουν θέσεις εμπιστοσύνης και εξουσίας (Sutherland, 1949).

Το έργο του Sutherland ήταν σημαντικό όχι μόνο επειδή εισήγαγε μια νέα κατηγορία εγκλήματος, αλλά και επειδή αμφισβήτησε την επιλεκτική εστίαση της εγκληματολογίας και της ποινικής δικαιοσύνης. Υποστήριξε ότι η επιβλαβής συμπεριφορά ατόμων με καλή φήμη και εξουσία αντιμετωπιζόταν συχνά με λιγότερη αυστηρότητα από το συμβατικό έγκλημα, παρόλο που μπορούσε να προκαλέσει σοβαρή οικονομική και κοινωνική ζημιά. Αυτό το επιχείρημα παραμένει επίκαιρο σήμερα, επειδή η διαφθορά, η απάτη, η φοροδιαφυγή, η εταιρική παραβατική συμπεριφορά και τα ρυθμιστικά αδικήματα συχνά εμπλέκουν φορείς που δεν ταιριάζουν στα παραδοσιακά στερεότυπα της εγκληματικότητας (Sutherland, 1949; Geis, 2011).

Το οικονομικό έγκλημα συνδέεται στενά με τη διαφθορά, καθώς και τα δύο συχνά περιλαμβάνουν την κατάχρηση επαγγελματικής, επαγγελματικής ή θεσμικής θέσης. Σε περιπτώσεις διαφθοράς, ένα άτομο μπορεί να χρησιμοποιήσει την εξουσία, την πρόσβαση ή την εμπειρογνωμοσύνη του για να αποκτήσει αθέμιτο πλεονέκτημα. Στο οικονομικό έγκλημα γενικότερα, το αδίκημα συχνά καθίσταται δυνατό λόγω του ρόλου του δράστη εντός ενός οργανισμού ή θεσμού. Αυτό σημαίνει ότι η ευκαιρία για διάπραξη αδικήματος συνδέεται με το κύρος, την εμπιστοσύνη, τις τεχνικές γνώσεις και την πρόσβαση σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων (Friedrichs, 2009; Benson & Simpson, 2018).

Ένα από τα καθοριστικά χαρακτηριστικά του οικονομικού εγκλήματος είναι η φαινομενική νομιμότητά του. Σε αντίθεση με πολλά συμβατικά αδικήματα, τα οικονομικά αδικήματα μπορούν να διαπραχθούν μέσω εγγράφων, συμβάσεων, λογαριασμών, αιτήσεων, διοικητικών διαδικασιών ή επαγγελματικών αποφάσεων. Η συμπεριφορά μπορεί να φαίνεται φυσιολογική ή τεχνική σε τρίτους, καθιστώντας δύσκολη την αναγνώρισή της ως εγκληματική. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που αφορούν απάτη, δημόσια κεφάλαια ή επιδοτήσεις, όπου το παράνομο κέρδος μπορεί να επιτευχθεί μέσω ψευδών δηλώσεων, παραποίησης κριτηρίων επιλεξιμότητας, παραπλανητικής τεκμηρίωσης ή κατάχρησης διοικητικών διαδικασιών (Croall, 2001; Benson & Simpson, 2018).

Το οικονομικό έγκλημα συνδέεται επίσης με την πρόσβαση σε πληροφορίες. Επαγγελματίες, αξιωματούχοι, εταιρικοί παράγοντες ή μεσάζοντες ενδέχεται να διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις που τους επιτρέπουν να εντοπίζουν αδυναμίες στα συστήματα ελέγχου, να εκμεταλλεύονται νομικά κενά ή να αποκρύπτουν παρατυπίες. Αυτό το πλεονέκτημα πληροφόρησης καθιστά το οικονομικό έγκλημα δύσκολο να ανιχνευθεί, ιδίως όταν οι

εξωτερικοί ρυθμιστές, ελεγκτές ή ερευνητές δεν διαθέτουν το ίδιο επίπεδο τεχνικών γνώσεων. Υπό αυτή την έννοια, το οικονομικό έγκλημα συχνά εξαρτάται λιγότερο από τη σωματική βία και περισσότερο από την εξειδίκευση, τη μυστικότητα και την οργανωτική πολυπλοκότητα (Friedrichs, 2009; Levi, 2008).

Η τεχνική πολυπλοκότητα αποτελεί ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό του οικονομικού εγκλήματος. Τα αδικήματα μπορεί να αφορούν οικονομικά αρχεία, εταιρικές δομές, κανόνες δημοσίων συμβάσεων, φορολογικά συστήματα, προγράμματα επιδοτήσεων, λογιστικές πρακτικές ή ρυθμιστικές διαδικασίες. Αυτή η πολυπλοκότητα μπορεί να δυσχεραίνει τις αρχές να αποδείξουν την πρόθεση, να εντοπίσουν την ευθύνη ή να εξηγήσουν με σαφήνεια το αδίκημα στα δικαστήρια και στο κοινό. Ως αποτέλεσμα, το οικονομικό έγκλημα μπορεί να χαρακτηριστεί ως λάθος, κακοδιαχείριση ή διοικητική παρατυπία και όχι ως σκόπιμη εγκληματική συμπεριφορά (Croall, 2001; Friedrichs, 2009).

Το οικονομικό έγκλημα συνδέεται επίσης στενά με το οργανωτικό περιβάλλον. Η παραβατική συμπεριφορά μπορεί να ενθαρρύνεται ή να γίνεται ανεκτή από την κουλτούρα του χώρου εργασίας, τις πιέσεις για απόδοση, την αδύναμη εποπτεία ή τους άτυπους κανόνες. Οι εργαζόμενοι ή οι αξιωματούχοι μπορεί να μάθουν ότι ορισμένες παράτυπες πρακτικές είναι αποδεκτές, ειδικά όταν ανταμείβονται, αγνοούνται ή δικαιολογούνται ως απαραίτητες για τους οργανωτικούς στόχους. Αυτό δείχνει ότι το οικονομικό έγκλημα δεν μπορεί να εξηγηθεί μόνο μέσω της ατομικής απληστίας· πρέπει επίσης να εξεταστεί σε σχέση με τις οργανωτικές δομές και κουλτούρες (Ashforth και Anand, 2003; Punch, 1996).

Η σχέση μεταξύ του οικονομικού εγκλήματος και των εγκλημάτων των ισχυρών είναι στενή αλλά όχι ταυτόσημη. Το οικονομικό έγκλημα επικεντρώνεται κυρίως σε αδικήματα που διαπράττονται μέσω της επαγγελματικής θέσης, ενώ τα εγκλήματα των ισχυρών είναι μια ευρύτερη έννοια που περιλαμβάνει το εταιρικό έγκλημα, το κρατικό έγκλημα, την πολιτική διαφθορά και άλλες μορφές βλάβης που διαπράττονται από ισχυρούς παράγοντες ή θεσμούς. Ωστόσο, και οι δύο έννοιες αμφισβητούν τις παραδοσιακές εικόνες του εγκλήματος και αποκαλύπτουν ότι σοβαρή βλάβη μπορεί να προκληθεί από κοινωνικά σεβαστά άτομα και νόμιμους οργανισμούς (Friedrichs, 2009; Ruggiero, 2015).

Το οικονομικό έγκλημα έχει ιδιαίτερη σημασία για τη μελέτη της διαφθοράς που αφορά τη δημόσια διοίκηση και τους οικονομικούς πόρους. Οι πρακτικές διαφθοράς μπορεί να είναι ενσωματωμένες σε επαγγελματικές ρουτίνες, στη λήψη διοικητικών αποφάσεων ή σε τεχνικές διαδικασίες. Για παράδειγμα, η παράνομη πρόσβαση σε επιδοτήσεις ή δημόσια κονδύλια μπορεί να απαιτεί γνώση των κανόνων επιλεξιμότητας, των συστημάτων τεκμηρίωσης, των μηχανισμών επαλήθευσης και των θεσμικών αδυναμιών. Η συμπεριφορά αυτή καταδεικνύει

τον τρόπο με τον οποίο το οικονομικό έγκλημα μπορεί να αλληλεπικαλύπτεται με τη διαφθορά, την απάτη και την οργανωμένη οικονομική παραβατικότητα (Levi, 2008; Rose-Ackerman & Palifka, 2016).

3.3. Κρατικό-εταιρικό και πολιτικοοικονομικό έγκλημα

Το κρατικό-εταιρικό έγκλημα αναφέρεται σε επιβλαβή ή παράνομη συμπεριφορά που προκύπτει από την αλληλεπίδραση μεταξύ κρατικών θεσμών και εταιρικών ή ιδιωτικών οικονομικών παραγόντων. Αυτή η έννοια είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, καθώς υπερβαίνει την ιδέα ότι το έγκλημα διαπράττεται είτε από το κράτος είτε από ιδιωτικούς παράγοντες ξεχωριστά. Αντ' αυτού, εξετάζει καταστάσεις όπου η δημόσια εξουσία και τα ιδιωτικά συμφέροντα συνυφαίνονται με τρόπους που οδηγούν σε παρανομία, ρυθμιστική αποτυχία ή κοινωνική βλάβη.

Οι Kramer, Michalowski και Kauzlarich ορίζουν το κρατικό-εταιρικό έγκλημα ως παράνομες ή κοινωνικά επιζήμιες ενέργειες που συμβαίνουν όταν πολιτικοί και οικονομικοί θεσμοί συνεργάζονται, διευκολύνουν ή αποτυγχάνουν να ελέγξουν ο ένας τον άλλον (Kramer, Michalowski & Kauzlarich, 2002). Η έννοια του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος είναι σημαντική για την ανάλυση της διαφθοράς, επειδή η διαφθορά αναδύεται συχνά στο σημείο τομής της δημόσιας εξουσίας και του ιδιωτικού οφέλους. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το κράτος μπορεί να παρέχει πρόσβαση σε πόρους, άδειες, συμβάσεις, επιδοτήσεις ή ρυθμιστικές αποφάσεις, ενώ οι ιδιωτικοί φορείς μπορεί να επιδιώκουν να επηρεάσουν ή να χειραγωγήσουν αυτές τις διαδικασίες για οικονομικό όφελος. Η βλάβη δεν προκύπτει απλώς από την ιδιωτική απληστία ή τη δημόσια παραβατική συμπεριφορά, αλλά από τη σχέση μεταξύ διοικητικής εξουσίας, κινήτρων της αγοράς και αδύναμης λογοδοσίας (Pearce & Tombs, 1998· Tombs & Whyte, 2015).

Το πολιτικοοικονομικό έγκλημα είναι μια ευρύτερη έννοια που καλύπτει αδικήματα και επιβλαβείς πρακτικές που προκύπτουν από τη σχέση μεταξύ πολιτικής εξουσίας, οικονομικών συμφερόντων και θεσμικής λήψης αποφάσεων. Περιλαμβάνει μορφές διαφθοράς, απάτης, ρυθμιστικής κατάληψης, χειραγωγησης των δημοσίων συμβάσεων, κατάχρησης επιδοτήσεων, οικονομικής παραβατικής συμπεριφοράς και κατάχρησης δημόσιου αξιώματος. Αυτές οι μορφές παραβατικής συμπεριφοράς συμβαίνουν συχνά μέσω επίσημων διαδικασιών και νόμιμων θεσμών, γεγονός που καθιστά πιο δύσκολη την αναγνώρισή τους ως εγκληματικές.

Η εμφάνιση νομιμότητας είναι επομένως κεντρική για το πολιτικοοικονομικό έγκλημα, επειδή η επιβλαβής συμπεριφορά μπορεί να κρύβεται πίσω από διοικητική διακριτική ευχέρεια,

πολιτικές επιλογές ή τεχνική λήψη αποφάσεων (Ruggiero, 2015; Friedrichs, 2009). Το κρατικό-εταιρικό και το πολιτικοοικονομικό έγκλημα είναι ιδιαίτερα σημαντικά σε περιπτώσεις όπου οι δημόσιοι πόροι διανέμονται μέσω πολύπλοκων διοικητικών ή χρηματοοικονομικών μηχανισμών. Οι επιδοτήσεις, οι συμβάσεις προμηθειών, οι δημόσιες επιχορηγήσεις, τα αναπτυξιακά ταμεία και τα ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά μέσα ενδέχεται να δημιουργήσουν ευκαιρίες για διαφθορά όταν οι διαδικασίες είναι αδιαφανείς, η εποπτεία είναι αδύναμη ή η πρόσβαση στην πληροφόρηση είναι άνιση. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το παράνομο όφελος μπορεί να εξαρτάται από τη γνώση των κανόνων, τη χειραγώγηση εγγράφων, την άσκηση επιρροής στους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων ή την παράκαμψη των μηχανισμών ελέγχου (Levi, 2008; Rose-Ackerman & Palifka, 2016).

Αυτές οι έννοιες βοηθούν επίσης να εξηγηθεί γιατί το όριο μεταξύ νόμιμης και παράνομης συμπεριφοράς μπορεί να γίνει ασαφές. Η συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα δεν είναι εγγενώς διεφθαρμένη ή εγκληματική· η σύγχρονη διακυβέρνηση εξαρτάται συχνά από τη συνεργασία μεταξύ δημόσιων φορέων, ιδιωτικών εταιρειών, συμβούλων και επαγγελματιών μεσαζόντων. Ωστόσο, προκύπτουν κίνδυνοι όταν ιδιωτικά συμφέροντα αποκτούν αθέμιτη επιρροή στη λήψη δημόσιων αποφάσεων, όταν οι εποπτικοί φορείς στερούνται ανεξαρτησίας ή όταν δημόσιοι λειτουργοί χρησιμοποιούν τη θέση τους προς όφελος συγκεκριμένων παραγόντων. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η διαφθορά πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο του θεσμικού και πολιτικοοικονομικού της πλαισίου, και όχι μόνο ως ατομική ηθική αποτυχία (Johnston, 2005; Heywood, 2015).

Η έννοια της ρυθμιστικής αιχμαλωσίας συνδέεται στενά με το πολιτικοοικονομικό έγκλημα. Η ρυθμιστική αιχμαλωσία συμβαίνει όταν οι θεσμοί που υποτίθεται ότι ρυθμίζουν ή εποπτεύουν έναν τομέα επηρεάζονται από τα ίδια τα συμφέροντα που καλούνται να ελέγχουν. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αδύναμη επιβολή, επιλεκτική εποπτεία, ανοχή παρατυπιών ή κανόνες σχεδιασμένους να ευνοούν ισχυρούς παράγοντες. Στις μελέτες για τη διαφθορά, η ρυθμιστική αιχμαλωσία είναι σημαντική επειδή δείχνει πώς η παρανομία μπορεί να διευκολυνθεί όχι μόνο από την άμεση δωροδοκία, αλλά και από τη μακροπρόθεσμη εξάρτηση, την άτυπη επιρροή και τη θεσμική αδυναμία (Stigler, 1971; Carpenter & Moss, 2014).

Το κρατικό-εταιρικό και το πολιτικοοικονομικό έγκλημα αμφισβητούν επίσης τις παραδοσιακές αντιλήψεις για την ποινική ευθύνη. Σε πολλές περιπτώσεις, η ζημία προκύπτει από αποφάσεις που λαμβάνονται σε πολλαπλούς οργανισμούς, επιτροπές, γραφεία ή επαγγελματικά δίκτυα. Αυτός ο κατακερματισμός μπορεί να δυσχεράνει τον εντοπισμό ενός μεμονωμένου δράστη ή μιας σαφούς εγκληματικής πράξης. Η ευθύνη μπορεί να είναι κατανομημένη μεταξύ κρατικών φορέων, ιδιωτικών φορέων και μεσαζόντων, επιτρέποντας τα

επιζήμια αποτελέσματα να παρουσιάζονται ως διοικητικά σφάλματα, ρυθμιστικές αποτυχίες ή προβλήματα πολιτικής και όχι ως εγκληματική συμπεριφορά (Tombs & Whyte, 2015; Friedrichs, 2009).

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας, αυτές οι έννοιες είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για την ανάλυση υποθέσεων που αφορούν δημόσια ή ευρωπαϊκά κονδύλια. Όταν οι οικονομικοί πόροι κατανέμονται μέσω διοικητικών συστημάτων, η διαφθορά μπορεί να περιλαμβάνει κάτι περισσότερο από μια απλή παράνομη πληρωμή. Μπορεί να περιλαμβάνει την εκμετάλλευση θεσμικών αδυναμιών, τη χειραγώγηση διαδικασιών, τη χρήση μεσαζόντων και την αλληλεπίδραση μεταξύ δημόσιας εξουσίας και ιδιωτικού κέρδους. Το πλαίσιο αυτό είναι επομένως σημαντικό για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η διαφθορά μπορεί να αλληλεπικαλύπτεται με τα εγκλήματα των ισχυρών και το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα (Ruggiero, 2015; Levi, 2008).

3.4. Γιατί τα εγκλήματα των ισχυρών είναι δύσκολο να εντοπιστούν και να διωχθούν

Τα εγκλήματα των ισχυρών είναι συχνά δύσκολο να εντοπιστούν επειδή διαπράττονται μέσω νόμιμων θεσμών, επαγγελματικών ρόλων και σύνθετων διοικητικών ή οικονομικών διαδικασιών. Σε αντίθεση με τα συμβατικά αδικήματα, τα οποία μπορεί να συνεπάγονται ορατή βλάβη ή αναγνωρίσιμα θύματα, τα οικονομικά και θεσμικά αδικήματα μπορεί να κρύβονται μέσα σε έγγραφα, συμβάσεις, λογαριασμούς, αιτήσεις, ρυθμιστικές αποφάσεις ή γραφειοκρατικές διαδικασίες. Αυτή η χαμηλή ορατότητα καθιστά τον εντοπισμό εξαρτώμενο από ελέγχους, καταγγελίες, ερευνητική δημοσιογραφία, ρυθμιστικές επιθεωρήσεις ή εξειδικευμένες ικανότητες επιβολής του νόμου (Croall, 2001; Friedrichs, 2009).

Η πολυπλοκότητα αποτελεί ένα από τα κύρια εμπόδια στον εντοπισμό και τη δίωξη. Τα εγκλήματα των ισχυρών συχνά περιλαμβάνουν τεχνικούς κανόνες, χρηματοοικονομικά μέσα, εταιρικές δομές, νομικά έγγραφα, διοικητική διακριτική ευχέρεια ή εξειδικευμένες επαγγελματικές γνώσεις. Αυτή η πολυπλοκότητα μπορεί να δυσχεράνει τους ερευνητές, τους εισαγγελείς και τα δικαστήρια να κατανοήσουν πώς συνέβη το αδίκημα και να αποδείξουν τα απαραίτητα στοιχεία της ποινικής ευθύνης. Σε υποθέσεις διαφθοράς και απάτης επιδομάτων, για παράδειγμα, η διάκριση μεταξύ διοικητικού σφάλματος, αμέλειας και εκ προθέσεως παράνομης πράξης μπορεί να είναι ιδιαίτερα δύσκολο να αποδειχθεί (Levi, 2008; Benson & Simpson, 2018).

Η κατακερματισμένη ευθύνη αποτελεί ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα. Σε οργανισμούς και γραφειοκρατικά συστήματα, οι αποφάσεις συχνά κατανέμονται μεταξύ διαφόρων παραγόντων, τμημάτων ή επιπέδων εξουσίας. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει αμφιβολίες σχετικά με το ποιος γνώριζε τι, ποιος ενέκρινε τι και ποιος επωφελήθηκε από τη συμπεριφορά. Οι ισχυροί παράγοντες μπορεί επίσης να χρησιμοποιούν την οργανωτική πολυπλοκότητα για να αποστασιοποιηθούν από τα παράνομα αποτελέσματα. Ως αποτέλεσμα, η ευθύνη μπορεί να διαχέεται και η επιβλαβής συμπεριφορά μπορεί να παρουσιάζεται ως αποτέλεσμα συστημικής αποτυχίας και όχι σκόπιμης παράβασης (Punch, 1996; Tombs & Whyte, 2015).

Η πρόσβαση σε νομική εμπειρογνωμοσύνη συμβάλλει επίσης στη δυσκολία δίωξης των εγκλημάτων των ισχυρών. Πλούσια άτομα, εταιρείες και παράγοντες με πολιτικές διασυνδέσεις είναι συχνά σε θέση να εξασφαλίσουν εξειδικευμένες νομικές συμβουλές, λογιστική υποστήριξη και στρατηγική εκπροσώπηση στην υπεράσπιση. Αυτό δεν σημαίνει ότι η νομική υπεράσπιση είναι παράνομη· αντίθετα, δείχνει ότι οι ισχυροί παράγοντες βρίσκονται σε καλύτερη θέση να αμφισβητήσουν τις κατηγορίες, να καθυστερήσουν τις διαδικασίες, να αμφισβητήσουν τα αποδεικτικά στοιχεία και να παρουσιάσουν τη συμπεριφορά ως νόμιμη, τεχνική ή αμφίβολη. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει ανισορροπία μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου και των κατηγορουμένων που διαθέτουν σημαντικούς πόρους (Friedrichs, 2009; Tombs & Whyte, 2015).

Η θεσμική προστασία μπορεί επίσης να μειώσει την ορατότητα και την τιμωρησιμότητα των εγκλημάτων των ισχυρών. Οι παραβάτες μπορεί να κατέχουν σεβαστές θέσεις, να ανήκουν σε δίκτυα με επιρροή ή να δραστηριοποιούνται εντός θεσμικών οργάνων που διστάζουν να αποκαλύψουν εσωτερικές παραβάσεις. Οι οργανισμοί μπορεί να προτιμούν να διαχειρίζονται την παράνομη συμπεριφορά εσωτερικά, προκειμένου να αποφύγουν ζημιά στη φήμη, πολιτικές συνέπειες ή οικονομική ευθύνη. Ως αποτέλεσμα, η επιβλαβής συμπεριφορά μπορεί να αντιμετωπίζεται ως πειθαρχικό, διοικητικό ή ρυθμιστικό ζήτημα και όχι ως ποινικό αδίκημα (Box, 1983; Punch, 1996).

Η πολιτική επιρροή μπορεί να περιπλέξει περαιτέρω τον εντοπισμό και τη δίωξη. Σε υποθέσεις που αφορούν δημόσιους πόρους, πολιτικούς παράγοντες ή κρατικούς θεσμούς, οι έρευνες μπορεί να είναι ευαίσθητες, καθώς μπορούν να επηρεάσουν κυβερνήσεις, κόμματα, δημόσιους φορείς ή ισχυρά οικονομικά συμφέροντα. Η πολιτική πίεση μπορεί να μην είναι πάντα άμεση ή ρητή· μπορεί να λάβει τη μορφή θεσμικής απροθυμίας, επιλεκτικής επιβολής του νόμου, ανεπαρκώς χρηματοδοτούμενων εποπτικών οργάνων ή άτυπων προσδοκιών σχετικά με τις υποθέσεις που πρέπει να διωχθούν. Αυτό δημιουργεί ανησυχίες σχετικά με την

ισότητα ενώπιον του νόμου και την ανεξαρτησία των μηχανισμών επιβολής του νόμου (Johnston, 2005; Heywood, 2015).

Οι δυσκολίες αποδεικτικής φύσεως είναι ιδιαίτερα σημαντικές σε υποθέσεις διαφθοράς και οικονομικού εγκλήματος. Οι εισαγγελείς ενδέχεται να χρειαστεί να αποδείξουν πρόθεση, γνώση, συμφωνία, αιτιώδη συνάφεια και αθέμιτο όφελος, συχνά χωρίς άμεσες αποδείξεις. Οι διαφθορά είναι συνήθως κρυφές και οι συμμετέχοντες σπάνια τεκμηριώνουν ανοιχτά τις παράνομες συμφωνίες. Τα αποδεικτικά στοιχεία μπορεί να είναι έμμεσα, τεχνικά ή διάσπαρτα σε πολλαπλές πηγές. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα ίδια γεγονότα μπορεί να ερμηνευθούν είτε ως ποινική παράβαση είτε ως κακή διοίκηση, αδύναμη εποπτεία ή επαγγελματικό σφάλμα (Rose-Ackerman & Palifka, 2016; Levi, 2008).

Η χαμηλή ορατότητα επηρεάζει επίσης την αντίληψη του κοινού. Το συμβατικό έγκλημα είναι συχνά πιο ορατό, άμεσο και συναισθηματικά ισχυρό, επειδή μπορεί να περιλαμβάνει άμεσα θύματα, σωματική βλάβη ή δραματικά γεγονότα. Αντίθετα, τα εγκλήματα των ισχυρών μπορεί να προκαλούν διάχυτες και καθυστερημένες βλάβες, όπως οικονομικές απώλειες, περιβαλλοντική ζημιά, θεσμική δυσπιστία ή άνιση πρόσβαση σε δημόσιους πόρους. Επειδή αυτές οι βλάβες είναι λιγότερο ορατές, μπορεί να προκαλούν λιγότερη δημόσια κατακραυγή και να λαμβάνουν λιγότερη και λιγότερο διαρκή προσοχή από τη ποινική δικαιοσύνη (Hillyard et al., 2004; Ruggiero, 2015).

Για τους λόγους αυτούς, τα εγκλήματα των ισχυρών απαιτούν συχνά εξειδικευμένα εργαλεία έρευνας και ισχυρές θεσμικές διασφαλίσεις. Η αποτελεσματική ανίχνευση μπορεί να εξαρτάται από ανεξάρτητους ρυθμιστικούς φορείς, χρηματοοικονομικές πληροφορίες, εγκληματολογική λογιστική, προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος, ψηφιακά συστήματα ελέγχου, διασυννοριακή συνεργασία και πρόσβαση σε διοικητικά δεδομένα. Χωρίς τέτοιους μηχανισμούς, τα σύνθετα οικονομικά και θεσμικά αδικήματα ενδέχεται να παραμείνουν κρυφά, να μην διερευνηθούν επαρκώς ή να αντιμετωπιστούν ως τεχνικές παρατυπίες και όχι ως σοβαρά εγκλήματα (OECD, 2020· UNODC, 2024).

3.5. Κοινωνική βλάβη και επιλεκτική ποινικοποίηση

Η έννοια της κοινωνικής βλάβης είναι κεντρική για την κατανόηση των εγκλημάτων των ισχυρών. Το παραδοσιακό ποινικό δίκαιο εστιάζει σε πράξεις που ορίζονται τυπικά ως αδικήματα, αλλά μια προσέγγιση κοινωνικής βλάβης διερευνά εάν ορισμένες πρακτικές προκαλούν σοβαρή ζημιά, ακόμη και όταν δεν διώκονται πάντα ή δεν χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα. Αυτή η προοπτική είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την ανάλυση της διαφθοράς, της

εταιρικής παραβατικής συμπεριφοράς και του εγκλήματος μεταξύ κράτους και επιχειρήσεων, επειδή τέτοιες πρακτικές μπορεί να προκαλούν εκτεταμένη βλάβη, ενώ παραμένουν εν μέρει κρυφές, ανεπαρκώς ρυθμισμένες ή ελαφρώς τιμωρημένες (Hillyard et al., 2004; Tombs & Whyte, 2015).

Τα εγκλήματα των ισχυρών μπορεί να προκαλέσουν ζημίες οικονομικές, θεσμικές, περιβαλλοντικές, φυσικές και δημοκρατικές. Οι οικονομικές ζημίες περιλαμβάνουν οικονομικές απώλειες, σπατάλη δημόσιων πόρων, αθέμιτο ανταγωνισμό και εκτροπή κεφαλαίων από τους προορισμούς τους. Οι θεσμικές ζημίες περιλαμβάνουν απώλεια της εμπιστοσύνης του κοινού, αποδυνάμωση της λογοδοσίας και διάβρωση του κράτους δικαίου. Οι δημοκρατικές βλάβες προκύπτουν όταν οι πολίτες πιστεύουν ότι οι ισχυροί παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν τις δημόσιες αποφάσεις ή να αποφύγουν την ευθύνη. Αυτές οι βλάβες μπορεί να είναι συλλογικές και μακροπρόθεσμες, γεγονός που τις καθιστά πιο δύσκολο να εντοπιστούν σε σύγκριση με τις βλάβες που προκαλούνται από το συμβατικό έγκλημα (Ruggiero, 2015; Rose-Ackerman & Palifka, 2016).

Η επιλεκτική ποινικοποίηση αναφέρεται στην ιδέα ότι ορισμένες επιβλαβείς συμπεριφορές είναι πιο πιθανό να οριστούν, να διωχθούν και να τιμωρηθούν ως εγκλήματα σε σύγκριση με άλλες. Οι κριτικοί εγκληματολόγοι υποστηρίζουν ότι τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης συχνά εστιάζουν περισσότερο σε ορατά αδικήματα που διαπράττονται στους δρόμους παρά σε πολύπλοκες βλάβες που προκαλούνται από εταιρείες, ελίτ ή κρατικούς θεσμούς. Αυτό δεν σημαίνει ότι τα εγκλήματα των ισχυρών δεν ποινικοποιούνται ποτέ, αλλά ότι είναι λιγότερο πιθανό να προσελκύσουν το ίδιο επίπεδο αστυνόμευσης, στιγματισμού ή τιμωρίας με τα συμβατικά αδικήματα (Box, 1983; Hillyard et al., 2004).

Ένας λόγος για την επιλεκτική ποινικοποίηση είναι ότι οι ισχυροί παράγοντες ενδέχεται να επηρεάζουν τις προτεραιότητες στη θέσπιση και την επιβολή του νόμου. Οι οικονομικές και πολιτικές ελίτ ενδέχεται να έχουν μεγαλύτερη ικανότητα να διαμορφώνουν ρυθμιστικά πλαίσια, να ασκούν πιέσεις για ευνοϊκούς κανόνες ή να αντιστέκονται στην αυστηρή επιβολή του νόμου. Η επιβλαβής συμπεριφορά μπορεί επομένως να αντιμετωπίζεται μέσω διοικητικών κυρώσεων, αστικών συμβιβασμών ή ρυθμιστικών διαπραγματεύσεων και όχι μέσω ποινικής δίωξης. Αυτό μπορεί να μειώσει τη συμβολική ισχύ του ποινικού δικαίου και να συμβάλει στην αντίληψη ότι οι ισχυροί παράγοντες αντιμετωπίζονται διαφορετικά από τους απλούς παραβάτες (Tombs & Whyte, 2015; Pearce & Tombs, 1998).

Ένας άλλος λόγος είναι ότι το συμβατικό έγκλημα ταιριάζει πιο εύκολα στις κυρίαρχες εικόνες της εγκληματικότητας. Το έγκλημα του δρόμου συχνά περιλαμβάνει αναγνωρίσιμους παραβάτες, άμεσα θύματα και ορατά περιστατικά. Αντίθετα, η διαφθορά, η απάτη σε

επιδοτήσεις, η οικονομική ατασθαλία ή η κατάχρηση κανονιστικών ρυθμίσεων μπορεί να περιλαμβάνουν πολύπλοκες συναλλαγές, διάσπαρτη ευθύνη και έμμεσα θύματα. Αυτά τα χαρακτηριστικά καθιστούν τα εν λόγω αδικήματα πιο δύσκολο να περιγραφούν δημόσια και νομικά, ακόμη και όταν η συνολική ζημία είναι σημαντική. Ως αποτέλεσμα, το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης ενδέχεται να ανταποκρίνεται πιο έντονα σε ορατά αδικήματα παρά σε λιγότερο ορατές αλλά πιο καταστροφικές μορφές οικονομικής ή θεσμικής βλάβης (Croall, 2001; Friedrichs, 2009).

Η προοπτική της κοινωνικής βλάβης είναι ιδιαίτερα σημαντική σε υποθέσεις διαφθοράς, διότι η βλάβη που προκαλεί η διαφθορά συχνά υπερβαίνει το χρηματικό ποσό που εμπλέκεται. Η διαφθορά μπορεί να υπονομεύσει τη θεσμική νομιμότητα, να στρεβλώσει την πρόσβαση σε δημόσιους πόρους, να βλάψει την εμπιστοσύνη στη δημόσια διοίκηση και να ενισχύσει την ανισότητα. Ακόμη και όταν είναι δύσκολο να προσδιοριστούν μεμονωμένα θύματα, η κοινωνία στο σύνολό της ενδέχεται να βλάπτεται από την αποδυνάμωση της δικαιοσύνης, της διαφάνειας και της λογοδοσίας. Γι' αυτό η διαφθορά πρέπει να θεωρείται όχι μόνο ως αδίκημα κατά της περιουσίας ή της δημόσιας διοίκησης, αλλά και ως ευρύτερη βλάβη στη δημοκρατική διακυβέρνηση (Johnston, 2005; Rothstein & Teorell, 2008).

Η επιλεκτική ποινικοποίηση εγείρει επίσης ερωτήματα σχετικά με την τιμωρία και την πρόληψη. Εάν τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης εστιάζουν κυρίως στους μεμονωμένους παραβάτες, παραμελώντας τις διαρθρωτικές συνθήκες, ενδέχεται να αποτύχουν να αντιμετωπίσουν τα θεσμικά περιβάλλοντα που επιτρέπουν την τέλεση εγκλημάτων από τους ισχυρούς. Στην περίπτωση της διαφθοράς, η αποτελεσματική πρόληψη απαιτεί κάτι περισσότερο από την τιμωρία μεμονωμένων πράξεων. Απαιτεί επίσης διαφάνεια, ανεξάρτητη εποπτεία, μηχανισμούς λογοδοσίας, προστασία των καταγγελλόντων και ισχυρότερους ελέγχους στη διανομή των δημόσιων πόρων (OECD, 2020· Rose-Ackerman & Palifka, 2016).

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας, οι έννοιες της κοινωνικής βλάβης και της επιλεκτικής ποινικοποίησης παρέχουν ένα κρίσιμο πλαίσιο για την ανάλυση της διαφθοράς και του οικονομικού εγκλήματος. Δείχνουν ότι η σημασία ενός αδικήματος δεν πρέπει να μετράται μόνο από την ορατότητά του ή από παραδοσιακά στερεότυπα εγκληματικότητας. Αντίθετα, η ανάλυση πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ευρύτερες βλάβες που προκαλούν οι ισχυροί παράγοντες, τις θεσμικές συνθήκες που επιτρέπουν αυτές τις βλάβες και τους λόγους για τους οποίους μια τέτοια συμπεριφορά μπορεί να είναι λιγότερο ορατή ή να τιμωρείται λιγότερο αυστηρά από το συμβατικό έγκλημα (Hillyard et al., 2004; Ruggiero, 2015).

Συμπερασματικά, τα εγκλήματα των ισχυρών εγείρουν σημαντικά ερωτήματα σχετικά με τη σχέση μεταξύ δικαίου, εξουσίας και λογοδοσίας. Τα κρατικά-εταιρικά και

πολιτικοοικονομικά εγκλήματα δείχνουν πώς η επιβλαβής συμπεριφορά μπορεί να αναδυθεί στο σημείο τομής της δημόσιας εξουσίας και των ιδιωτικών συμφερόντων. Οι δυσκολίες ανίχνευσης και δίωξης αποκαλύπτουν πώς η πολυπλοκότητα, η επιρροή και η κατακερματισμένη ευθύνη μπορούν να προστατεύουν τους ισχυρούς παράγοντες από τη λογοδοσία. Τέλος, η προοπτική της κοινωνικής βλάβης προκαλεί την εγκληματολογία και το ποινικό δίκαιο να κοιτάζουν πέρα από το συμβατικό έγκλημα και να εξετάσουν τις ευρύτερες βλάβες που προκαλούνται από τη διαφθορά, την θεσμική κατάχρηση και τα οικονομικά αδικήματα (Tombs & Whyte, 2015; Friedrichs, 2009).

4. Οργανωμένο έγκλημα, δίκτυα και διαφθορά

4.1. Ο ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος

Το οργανωμένο έγκλημα είναι μια σύνθετη και εξελισσόμενη έννοια. Παραδοσιακά, συνδέεται με δομημένες εγκληματικές ομάδες που λειτουργούν σε βάθος χρόνου, συντονίζουν τις δραστηριότητές τους, κατανέμουν ρόλους μεταξύ των μελών τους και επιδιώκουν οικονομικό ή υλικό όφελος.

Οι διεθνείς νομικοί ορισμοί δίνουν επίσης έμφαση στη συνέχεια, τη συλλογική δράση και τη διάπραξη σοβαρών αδικημάτων. Για παράδειγμα, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος ορίζει μια οργανωμένη εγκληματική ομάδα ως μια δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων ατόμων, η οποία υφίσταται για ένα χρονικό διάστημα και ενεργεί από κοινού με στόχο τη διάπραξη σοβαρών εγκλημάτων για οικονομικό ή υλικό όφελος (United Nations, 2000).

Ωστόσο, το οργανωμένο έγκλημα δεν πρέπει να νοείται μόνο μέσω της παραδοσιακής εικόνας μιας ιεραρχίας τύπου μαφίας. Προηγούμενες προσεγγίσεις συχνά εστίαζαν σε σταθερές, ιεραρχικές οργανώσεις με σαφή ηγεσία, εσωτερική πειθαρχία και εδαφικό έλεγχο. Ενώ τέτοιες ομάδες συνεχίζουν να υπάρχουν, το σύγχρονο οργανωμένο έγκλημα μπορεί επίσης να λαμβάνει πιο ευέλικτες, αποκεντρωμένες και δικτυωμένες μορφές. Οι εγκληματικές δραστηριότητες μπορεί να οργανώνονται μέσω προσωρινών συμμαχιών, επαγγελματιών μεσαζόντων, διεφθαρμένων αξιωματούχων, επιχειρηματιών ή τεχνικών εμπειρογνομόνων, και όχι μέσω μιας ενιαίας, άκαμπτης εγκληματικής οργάνωσης (Paoli, 2002· Levi, 2008).

Αυτή η ευρύτερη αντίληψη είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ανάλυση του οικονομικού εγκλήματος. Σε πολλές περιπτώσεις, η οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα δεν βασίζεται

στη βία ή στον εκφοβισμό, αλλά στην πρόσβαση σε πληροφορίες, διοικητικές διαδικασίες, νόμιμες αγορές και επαγγελματική εμπειρογνωμοσύνη. Η απάτη, το ξέπλυμα χρήματος, η φοροδιαφυγή, η απάτη σε επιδοτήσεις και η διαφθορά μπορεί να οργανώνονται μέσω εγγράφων, εταιρειών, δημόσιων διαδικασιών και φαινομενικά νόμιμων συναλλαγών. Ως εκ τούτου, το οργανωμένο έγκλημα πρέπει να εξεταστεί όχι μόνο ως μορφή βίαιης εγκληματικής επιχείρησης, αλλά και ως μορφή συντονισμένης οικονομικής δραστηριότητας που εκμεταλλεύεται νομικά και θεσμικά συστήματα (Ruggiero, 2015; van Duyn, 2003).

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας, το οργανωμένο έγκλημα νοείται ως συντονισμένη εγκληματική δραστηριότητα στην οποία εμπλέκονται πολλαπλοί παράγοντες, με κάποιο βαθμό συνέχειας, κατανομή ρόλων και επιδίωξη οικονομικού οφέλους. Ο ορισμός αυτός είναι αρκετά ευρύς ώστε να περιλαμβάνει τόσο τις παραδοσιακές εγκληματικές οργανώσεις όσο και τα πιο ευέλικτα εγκληματικά δίκτυα. Είναι ιδιαίτερα χρήσιμος για την εξέταση περιπτώσεων όπου η διαφθορά, το οικονομικό έγκλημα και η θεσμική αδυναμία ενδέχεται να αλληλεπικαλύπτονται, όπως σε περίπλοκες απάτες που αφορούν δημόσια κεφάλαια ή επιδοτήσεις (Levi, 2008; UNODC, 2024).

4.2. Από τις ιεραρχικές οργανώσεις στα εγκληματικά δίκτυα

Η μελέτη του οργανωμένου εγκλήματος έχει μετατοπιστεί όλο και περισσότερο από την εστίαση σε άκαμπτες οργανώσεις προς την εστίαση σε εγκληματικά δίκτυα. Μια προσέγγιση δικτύου εξετάζει τις σχέσεις μεταξύ των παραγόντων αντί να υποθέτει την ύπαρξη μιας κεντρικής οργάνωσης. Αυτοί οι παράγοντες μπορεί να περιλαμβάνουν άμεσους δράστες, διευκολυντές, μεσάζοντες, επαγγελματίες, δημόσιους λειτουργούς, επιχειρηματίες και άτομα με εξειδικευμένες γνώσεις. Αυτό που καθιστά την δραστηριότητα οργανωμένη δεν είναι απαραίτητα μια επίσημη ιεραρχία, αλλά ο συντονισμός των ρόλων και η ικανότητα διατήρησης της παράνομης δραστηριότητας στο χρόνο (Morselli, 2009; Levi, 2008).

Τα εγκληματικά δίκτυα μπορούν να είναι ευέλικτα και προσαρμοστικά. Οι συμμετέχοντες μπορεί να συνεργάζονται για συγκεκριμένους σκοπούς χωρίς να ανήκουν σε μόνιμη οργάνωση. Κάποιοι μπορεί να παρέχουν πληροφορίες, άλλοι να προετοιμάζουν έγγραφα, άλλοι να παρέχουν πρόσβαση σε διοικητικά συστήματα, ενώ άλλοι μπορεί να αποκομίζουν οικονομικό όφελος. Αυτή η ευελιξία καθιστά το δικτυωμένο οργανωμένο έγκλημα δύσκολο να ανιχνευθεί, καθώς κανένας μεμονωμένος παράγοντας δεν φαίνεται να ελέγχει το σύνολο του σχεδίου. Η ευθύνη είναι συχνά διάσπαρτη και η εγκληματική δραστηριότητα μπορεί να κρύβεται πίσω από συνηθισμένες επαγγελματικές ή διοικητικές αλληλεπιδράσεις (Morselli, 2009; Campana, 2016).

Τα μοντέλα δικτύων έχουν ιδιαίτερη σημασία για το οικονομικό και χρηματοοικονομικό έγκλημα. Τα σχέδια απάτης μπορεί να εμπλέκουν λογιστές, συμβούλους, διευθυντές εταιρειών, δημόσιους λειτουργούς, αιτούντες, μεσίτες ή μεσάζοντες. Αυτοί οι παράγοντες μπορεί να μην μοιάζουν με τους συμβατικούς οργανωμένους εγκληματίες, αλλά μπορεί να συμβάλλουν σε μια συντονισμένη παράνομη επιχείρηση. Ο Levi υποστηρίζει ότι η απάτη μπορεί να είναι «οργανωμένη» όχι μόνο όταν διαπράττεται από παραδοσιακές ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, αλλά και όταν επαναλαμβανόμενες απατηλές πρακτικές δομούνται μέσω δικτύων, ευκαιριών και εξειδικευμένων γνώσεων (Levi, 2008).

Αυτή η προοπτική είναι χρήσιμη για την ανάλυση σύνθετων περιπτώσεων απάτης επιδοτήσεων. Τέτοιες υποθέσεις μπορεί να μην εμπλέκουν μια ομάδα τύπου μαφίας με σαφή ηγέτη και βίαιες μεθόδους. Αντίθετα, μπορεί να εμπλέκουν ένα χαλαρό αλλά λειτουργικό δίκτυο παραγόντων που κατανοούν το σύστημα επιδοτήσεων, εντοπίζουν αδυναμίες, προετοιμάζουν ή διευκολύνουν ψευδείς αιτήσεις και βοηθούν στην αποφυγή της ανίχνευσης. Υπό αυτή την έννοια, η προσέγγιση του δικτύου επιτρέπει στη εργασία να εξετάσει το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα χωρίς να περιορίζει τα γεγονότα σε ένα υπερβολικά στενό ή παραδοσιακό μοντέλο οργανωμένου εγκλήματος (van Duyn, 2003; Ruggiero, 2015).

4.3. Η διαφθορά ως μηχανισμός διευκόλυνσης

Η διαφθορά είναι συχνά κεντρική στο οργανωμένο έγκλημα, διότι επιτρέπει στους εγκληματίες να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες, να αποφεύγουν τους ελέγχους, να εξασφαλίζουν προστασία και να επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων. Η οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα σπάνια λειτουργεί εξ ολοκλήρου εκτός των νόμιμων θεσμών. Αντίθετα, συχνά εξαρτάται από σημεία επαφής με τη νόμιμη οικονομία, τη δημόσια διοίκηση και τις επαγγελματικές υπηρεσίες. Η διαφθορά αποτελεί τη γέφυρα μεταξύ της παράνομης δραστηριότητας και των νόμιμων δομών, καθώς αποδυναμώνει την επιβολή του νόμου και δημιουργεί ευκαιρίες απόκρυψης (UNODC, 2024; Rose-Ackerman και Palifka, 2016).

Η διαφθορά μπορεί να διευκολύνει το οργανωμένο έγκλημα με διάφορους τρόπους. Μπορεί να παρέχει εμπιστευτικές πληροφορίες σχετικά με επιθεωρήσεις, έρευνες ή κανόνες επιλεξιμότητας. Μπορεί να οδηγήσει στην πλαστογράφηση ή την αποδοχή εγγράφων, στη χειραγώγηση διοικητικών αποφάσεων ή στην ανοχή παρατυπιών. Μπορεί επίσης να επιτρέπει στους παραβάτες να παρακάμπτουν τους ελέγχους ή να αποκτούν πρόσβαση σε δημόσιους πόρους που διαφορετικά δεν θα ήταν διαθέσιμοι. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η διαφθορά δεν συνοδεύει απλώς το οργανωμένο έγκλημα· γίνεται μέρος της υποδομής που επιτρέπει τη συνέχιση της εγκληματικής δραστηριότητας (Ruggiero, 2015; Levi, 2008).

Αυτός ο διευκολυντικός ρόλος είναι ιδιαίτερα σημαντικός στο οικονομικό έγκλημα, επειδή η απάτη συχνά εξαρτάται από την εμφάνιση νομιμότητας. Τα πλαστά έγγραφα, οι παραπλανητικές δηλώσεις ή οι παραπονημένες διαδικασίες μπορεί να φαίνονται έγκυρα, εκτός εάν ελεγχθούν κατάλληλα. Εάν οι υπάλληλοι, οι μεσάζοντες ή οι μηχανισμοί ελέγχου είναι διεφθαρμένοι, αμελείς ή θεσμικά αδύναμοι, η απάτη γίνεται ευκολότερη να διατηρηθεί. Ως εκ τούτου, η διαφθορά μπορεί να μειώσει τον κίνδυνο ανίχνευσης και να αυξήσει τα αναμενόμενα οφέλη της οργανωμένης οικονομικής εγκληματικότητας (Benson και Simpson, 2018· Rose-Ackerman και Palifka, 2016).

Η διαφθορά μπορεί επίσης να δημιουργήσει ένα προστατευτικό περιβάλλον για τα εγκληματικά δίκτυα. Η προστασία μπορεί να περιλαμβάνει ενεργή συνδρομή, όπως η προειδοποίηση των παραβατών για ελέγχους, ή παθητική ανοχή, όπως η παραβίαση των κανονισμών. Μπορεί επίσης να περιλαμβάνει πολιτική επιρροή, διοικητική πίεση ή άτυπες σχέσεις που αποθαρρύνουν την επιβολή του νόμου. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η πολιτική κατά της διαφθοράς είναι επίσης σημαντική για την πρόληψη του οργανωμένου εγκλήματος: χωρίς ακεραιότητα στους δημόσιους θεσμούς, τα εγκληματικά δίκτυα ενδέχεται να αποκτήσουν πρόσβαση σε κρατικούς πόρους και ρυθμιστικά συστήματα (Johnston, 2005; OECD, 2020).

4.4. Οργανωμένο οικονομικό έγκλημα

Το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα αναφέρεται σε συντονισμένη παράνομη δραστηριότητα που αποσκοπεί στο οικονομικό κέρδος και διεξάγεται μέσω οικονομικών, διοικητικών ή επαγγελματικών μηχανισμών. Σε αντίθεση με το συμβατικό οργανωμένο έγκλημα, το οποίο μπορεί να συνδέεται με παράνομες αγορές όπως τα ναρκωτικά ή η διακίνηση, το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα μπορεί να λειτουργεί εντός νόμιμων αγορών και θεσμών. Μπορεί να περιλαμβάνει απάτη σε βάρος δημόσιων πόρων, απάτη επιδομάτων, φορολογική απάτη, απάτη στις δημόσιες συμβάσεις, ξέπλυμα χρήματος και εταιρική παραβατική συμπεριφορά (Levi, 2008; van Duyn, 2003).

Η απάτη που αφορά δημόσιους πόρους ή επιδοτήσεις μπορεί να καταστεί οργανωμένη όταν περιλαμβάνει σχεδιασμό, επανάληψη, πολλαπλούς δράστες και εκμετάλλευση θεσμικών αδυναμιών. Μια μεμονωμένη ψευδής αίτηση μπορεί να αντιμετωπιστεί ως μεμονωμένη απάτη. Ωστόσο, οι επαναλαμβανόμενες ψευδείς αιτήσεις, οι συντονισμένες αιτήσεις, οι κοινές μέθοδοι, η χρήση μεσαζόντων και η χειραγώγηση των συστημάτων επαλήθευσης μπορεί να υποδηλώνουν ένα πιο οργανωμένο μοτίβο. Το οργανωτικό στοιχείο έγκειται στον συντονισμό

της δραστηριότητας, όχι απαραίτητα στην ύπαρξη μιας επίσημης εγκληματικής ομάδας (Levi, 2008; Morselli, 2009).

Τα συστήματα δημόσιων επιδοτήσεων μπορεί να είναι ιδιαίτερα ευάλωτα, επειδή περιλαμβάνουν τεχνικά κριτήρια, μεγάλο όγκο αιτήσεων και εξάρτηση από τεκμηρίωση, δηλώσεις και μηχανισμούς επαλήθευσης. Όταν οι κανόνες επιλεξιμότητας είναι περίπλοκοι και οι έλεγχοι περιορισμένοι, δημιουργούνται ευκαιρίες για φορείς που κατανοούν το σύστημα και μπορούν να το χειραγωγήσουν. Αυτό συνάδει με τις εξηγήσεις για το οικονομικό έγκλημα που βασίζονται στις ευκαιρίες, οι οποίες τονίζουν ότι η πιθανότητα διάπραξης αδικήματος αυξάνεται όταν οι πιθανές ανταμοιβές είναι υψηλές, οι έλεγχοι είναι αδύναμοι και υπάρχει πρόσβαση σε εξειδικευμένες γνώσεις (Benson και Simpson, 2018; Clarke, 1997).

Τα ευρωπαϊκά κονδύλια και οι επιδοτήσεις προσθέτουν ένα επιπλέον επίπεδο πολυπλοκότητας, καθώς περιλαμβάνουν τόσο την εθνική διοίκηση όσο και την ευρωπαϊκή εποπτεία. Η απάτη κατά των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ μπορεί να εκμεταλλεύεται κενά μεταξύ της τοπικής εφαρμογής, των εθνικών μηχανισμών ελέγχου και της υπερεθνικής παρακολούθησης. Αυτό καθιστά απαραίτητη τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών και των ευρωπαϊκών φορέων. Δείχνει επίσης γιατί η διαφθορά και το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα δεν είναι απλώς εσωτερικά ζητήματα, αλλά μπορούν να επηρεάσουν ευρύτερα συστήματα δημόσιων οικονομικών και θεσμικής εμπιστοσύνης (UNODC, 2024; Rose-Ackerman και Palifka, 2016).

4.5. Η αλληλεπικάλυψη μεταξύ διαφθοράς, οργανωμένου εγκλήματος και νόμιμων θεσμών

Ένα βασικό χαρακτηριστικό του οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος είναι ότι μπορεί να λειτουργεί μέσω νόμιμων θεσμών και φαινομενικά νόμιμων συναλλαγών. Οι παραβάτες μπορεί να χρησιμοποιούν πραγματικές εταιρείες, γνήσιες διοικητικές διαδικασίες, έγκυρα συστήματα υποβολής αιτήσεων ή επαγγελματικές υπηρεσίες προκειμένου να αποκρύψουν παράνομες δραστηριότητες. Αυτό καθιστά δύσκολη την αναγνώριση του ορίου μεταξύ νόμιμης και παράνομης συμπεριφοράς. Η εγκληματικότητα ενδέχεται να μην έγκειται στην εξωτερική μορφή της συναλλαγής, αλλά στις ψευδείς πληροφορίες, την αθέμιτη επιρροή ή τη διεφθαρμένη χειραγωγή που κρύβεται πίσω από αυτήν (Ruggiero, 2015; van Duyne, 2003).

Αυτή η αλληλεπικάλυψη είναι σημαντική, διότι αμφισβητεί τις παραδοσιακές παραδοχές σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα. Το οργανωμένο έγκλημα δεν είναι πάντα

διαχωρισμένο από τη νόμιμη οικονομία ή αντίθετο προς το κράτος. Σε πολλές περιπτώσεις, εξαρτάται από την πρόσβαση σε νόμιμες αγορές, δημόσιες διαδικασίες, επαγγελματική εμπειρογνωμοσύνη και διοικητικά συστήματα. Η διαφθορά επιτρέπει αυτή την πρόσβαση, αποδυναμώνοντας τους ελέγχους που θα έπρεπε να διαχωρίζουν το δημόσιο συμφέρον από το ιδιωτικό κέρδος. Ως αποτέλεσμα, το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να ενσωματωθεί σε νόμιμες δομές αντί να υπάρχει εκτός αυτών (Paoli, 2002; UNODC, 2024).

Η σχέση μεταξύ διαφθοράς και οργανωμένου εγκλήματος είναι επομένως αμοιβαία ενισχυτική. Η διαφθορά δημιουργεί ευκαιρίες για οργανωμένα οικονομικά αδικήματα, ενώ η οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα μπορεί να αυξήσει τη ζήτηση για πρόσβαση, προστασία και επιρροή μέσω της διαφθοράς. Με την πάροδο του χρόνου, αυτή η σχέση μπορεί να δημιουργήσει δίκτυα στα οποία δημόσιοι φορείς, ιδιωτικοί φορείς και μεσάζοντες συνεργάζονται για παράνομο κέρδος. Τέτοια δίκτυα είναι δύσκολο να διαλυθούν, επειδή δεν είναι πάντα ορατά ως εγκληματικές οργανώσεις και μπορεί να προστατεύονται από την εμφάνιση νομιμότητας (Johnston, 2005; Levi, 2008).

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας, το πλαίσιο αυτό είναι ουσιαστικό. Η ανάλυση της υπόθεσης ΟΠΕΚΕΠΕ δεν πρέπει να υποθέτει ότι το οργανωμένο έγκλημα πρέπει να μοιάζει με μια παραδοσιακή μαφιοζική δομή. Αντίθετα, το σχετικό ερώτημα είναι εάν οι φερόμενες παρατυπίες ενέπλεκαν συντονισμό, επανάληψη, κατανομή ρόλων, πρόσβαση σε θεσμικές διαδικασίες και εκμετάλλευση αδυναμιών στο σύστημα επιδοτήσεων. Η προσέγγιση αυτή επιτρέπει στη εργασία να εξετάσει την πιθανή αλληλεπικάλυψη μεταξύ διαφθοράς, εγκλημάτων των ισχυρών και οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος με έναν πιο ακριβή και σύγχρονο τρόπο (Ruggiero, 2015; Levi, 2008).

Εν κατακλείδι, το οργανωμένο έγκλημα πρέπει να γίνεται αντιληπτό ως ένα ευέλικτο και προσαρμοστικό φαινόμενο. Ενώ οι παραδοσιακές ιεραρχικές οργανώσεις παραμένουν σημαντικές, πολλές σύγχρονες μορφές οργανωμένου εγκλήματος λειτουργούν μέσω δικτύων, νομικών δομών και διοικητικών συστημάτων. Η διαφθορά διαδραματίζει κεντρικό ρόλο, παρέχοντας πρόσβαση, προστασία, πληροφορίες και ανοχή. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα, όπου το παράνομο κέρδος μπορεί να επιτευχθεί μέσω φαινομενικά νόμιμων συναλλαγών και πολύπλοκων θεσμικών διαδικασιών (Morselli, 2009; UNODC, 2024).

5. Νομικό και θεσμικό πλαίσιο

5.1. Ποινικές διατάξεις κατά της διαφθοράς στην Ελλάδα

Η αντιμετώπιση της διαφθοράς από το ελληνικό ποινικό δίκαιο δεν περιορίζεται σε ένα μόνο αδίκημα. Αντίθετα, οι πράξεις που σχετίζονται με τη διαφθορά ενδέχεται να εμπίπτουν σε διάφορες διατάξεις, ανάλογα με τη φύση της πράξης, την ιδιότητα του δράστη, το είδος του οφέλους που αποκομίστηκε και τη ζημία που προκλήθηκε. Σχετικά αδικήματα μπορεί να περιλαμβάνουν δωροδοκία, κατάχρηση εξουσίας, παράβαση καθήκοντος, απάτη, ψευδή βεβαίωση, πλαστογραφία, κατάχρηση εμπιστοσύνης και νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Αυτό αντανακλά την ευρύτερη νομική δυσκολία να αντιμετωπιστεί η διαφθορά ως μια ενιαία κατηγορία, δεδομένου ότι η διαφθορά μπορεί να εμφανίζεται με διαφορετικές νομικές μορφές και μπορεί να επικαλύπτεται με οικονομικά εγκλήματα, αδικήματα κατά της δημόσιας διοίκησης και αδικήματα κατά της περιουσίας (Rose-Ackerman και Palifka, 2016· Webb, 2005).

Η δωροδοκία παραμένει ένα από τα κεντρικά αδικήματα διαφθοράς. Σε γενικές γραμμές, η δωροδοκία περιλαμβάνει την προσφορά, την υπόσχεση, τη χορήγηση, την αίτηση ή τη λήψη αδικαιολόγητου οφέλους σε σχέση με την αθέμιτη άσκηση δημόσιας ή επαγγελματικής λειτουργίας. Το ελληνικό ποινικό δίκαιο διακρίνει μεταξύ διαφορετικών μορφών δωροδοκίας, συμπεριλαμβανομένης της δωροδοκίας που αφορά δημόσιους λειτουργούς και, όπου εφαρμόζεται, της δωροδοκίας στον ιδιωτικό τομέα. Η σημασία της δωροδοκίας έγκειται στο γεγονός ότι προσβάλλει άμεσα την αμεροληψία της λήψης αποφάσεων και αντικαθιστά τα νόμιμα κριτήρια με ιδιωτικό όφελος ή επιρροή (Ηνωμένα Έθνη, 2003· Rose-Ackerman και Palifka, 2016).

Η διαφθορά μπορεί επίσης να εκδηλωθεί μέσω κατάχρησης εξουσίας ή παράβασης καθήκοντος. Τα αδικήματα αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά όταν ένας δημόσιος λειτουργός κάνει κατάχρηση της διοικητικής διακριτικής ευχέρειας, ενεργεί αντίθετα προς τις επίσημες υποχρεώσεις του ή διευκολύνει την απόκτηση αθέμιτου οφέλους μέσω παράλειψης, ανοχής ή επιλεκτικής επιβολής του νόμου. Τα αδικήματα αυτά είναι σημαντικά επειδή η διαφθορά δεν συνεπάγεται πάντα ορατή πληρωμή. Μπορεί, αντίθετα, να συνεπάγεται την αθέμιτη χρήση θεσμικής εξουσίας, τη χειραγώγηση διαδικασιών ή την παράλειψη εφαρμογής ελέγχων που θα έπρεπε να προστατεύουν τους δημόσιους πόρους (Klitgaard, 1988; Johnston, 2005).

Η απάτη, η ψευδής βεβαίωση και η πλαστογραφία είναι επίσης σημαντικές σε περιπτώσεις που αφορούν δημόσια κονδύλια ή επιδοτήσεις. Απάτη μπορεί να συμβεί όταν ψευδείς δηλώσεις ή παραπλανητική συμπεριφορά οδηγούν σε παράνομο οικονομικό κέρδος. Ψευδής βεβαίωση και πλαστογραφία μπορεί να εμπλέκονται όταν έγγραφα, δηλώσεις, πιστοποιητικά ή διοικητικά αρχεία παραποιούνται προκειμένου να υποστηρίξουν παράνομες αξιώσεις. Στα συστήματα επιδοτήσεων, η ακρίβεια των εγγράφων είναι κρίσιμη, καθώς οι πληρωμές βασίζονται συχνά σε δηλώσεις, κριτήρια επιλεξιμότητας και μηχανισμούς επαλήθευσης. Ως εκ τούτου, η παραποίηση ή η κατάχρηση εγγράφων μπορεί να καταστεί κεντρική σε σχέδια διαφθοράς ή απάτης (Levi, 2008; Benson και Simpson, 2018).

Η κατάχρηση εμπιστοσύνης και το ξέπλυμα χρήματος μπορεί επίσης να αποκτήσουν σημασία ανάλογα με τα πραγματικά περιστατικά μιας υπόθεσης. Η κατάχρηση εμπιστοσύνης μπορεί να προκύψει όταν ένα πρόσωπο στο οποίο έχει ανατεθεί η διαχείριση περιουσίας ή οικονομικών συμφερόντων ενεργεί κατά των συμφερόντων αυτών και προκαλεί ζημία. Το ξέπλυμα χρήματος καθίσταται σχετικό όταν τα έσοδα από διαφθορά, απάτη ή άλλα βασικά αδικήματα αποκρύπτονται, μεταφέρονται ή ενσωματώνονται στη νόμιμη οικονομία. Τα αδικήματα αυτά δείχνουν ότι η διαφθορά ενδέχεται να μην τελειώνει τη στιγμή του παράνομου κέρδους, αλλά μπορεί να συνεχίζεται μέσω της διαχείρισης, της απόκρυψης ή της νομιμοποίησης των εσόδων (Levi, 2008; UNODC, 2024).

5.2. Απάτη κατά των δημόσιων και των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ

Η απάτη που αφορά δημόσια χρήματα έχει ιδιαίτερη νομική και θεσμική σημασία, διότι βλάπτει όχι μόνο μεμονωμένα θύματα αλλά και συλλογικά οικονομικά συμφέροντα. Όταν δημόσια κεφάλαια αποκτώνται μέσω ψευδών δηλώσεων, παραποιημένων διαδικασιών ή παράνομων αιτήσεων, η ζημία βαρύνει τον δημόσιο προϋπολογισμό και τους νόμιμους δικαιούχους, οι οποίοι ενδέχεται να στερηθούν πόρων. Υπό αυτή την έννοια, η απάτη σε βάρος

δημόσιων πόρων αποτελεί τόσο οικονομικό αδίκημα όσο και αδίκημα κατά της θεσμικής δικαιοσύνης (Rose-Ackerman και Palifka, 2016· Ruggiero, 2015).

Η απάτη κατά των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει μια επιπλέον διάσταση. Τα κονδύλια της ΕΕ συλλέγονται, διαχειρίζονται και διανέμονται μέσω ενός πολυεπίπεδου συστήματος στο οποίο εμπλέκονται θεσμικά όργανα της ΕΕ, κράτη μέλη και εθνικοί διοικητικοί φορείς. Όταν οι επιδοτήσεις της ΕΕ χρησιμοποιούνται καταχρηστικά, η ζημία επηρεάζει όχι μόνο την εθνική διοίκηση, αλλά και τον προϋπολογισμό της Ένωσης και την αρχή της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών. Για τον λόγο αυτό, το δίκαιο της ΕΕ αντιμετωπίζει την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης ως θέμα που απαιτεί συντονισμένες ποινικοδικαϊκές και θεσμικές απαντήσεις (Mitsilegas, 2016; Ligeti και Simonato, 2013).

Η οδηγία (ΕΕ) 2017/1371, κοινώς γνωστή ως οδηγία PIF, αποσκοπεί στην ενίσχυση της καταπολέμησης της απάτης που βλάπτει τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης, απαιτώντας από τα κράτη μέλη να ποινικοποιήσουν ορισμένες μορφές απάτης, διαφθοράς, κατάχρησης και νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες που συνδέονται με τα κονδύλια της ΕΕ. Η οδηγία είναι σημαντική διότι εναρμονίζει τα βασικά αδικήματα και θεσπίζει ελάχιστους κανόνες σχετικά με τις κυρώσεις, τις προθεσμίες παραγραφής και την ευθύνη των νομικών προσώπων. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε περιπτώσεις που αφορούν γεωργικές επιδοτήσεις της ΕΕ, όπου ψευδείς δηλώσεις ή μη επιλέξιμες αιτήσεις ενδέχεται να προκαλέσουν ζημία στον προϋπολογισμό της Ένωσης (Οδηγία (ΕΕ) 2017/1371· Vervaele, 2014).

Οι ψευδείς δηλώσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές στην απάτη που αφορά τις επιδοτήσεις. Τα συστήματα δημόσιων επιδοτήσεων συχνά βασίζονται σε πληροφορίες που παρέχονται από αιτούντες, μεσάζοντες ή διοικητικούς φορείς. Εάν οι δηλώσεις σχετικά με την επιλεξιμότητα, τη χρήση γης, την παραγωγή, το ζωικό κεφάλαιο ή άλλες προϋποθέσεις επιλεξιμότητας είναι ψευδείς, ενδέχεται να καταβληθούν πληρωμές σε πρόσωπα που δεν έχουν δικαίωμα να τις λάβουν. Τέτοια συμπεριφορά μπορεί να χαρακτηριστεί νομικά ως απάτη, αλλά όταν επαναλαμβάνεται, συντονίζεται ή διευκολύνεται από διεφθαρμένους παράγοντες, μπορεί επίσης να εγείρει ευρύτερα ζητήματα οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος (Levi, 2008· Benson και Simpson, 2018).

5.3. Εγκληματική οργάνωση και οργανωμένη απάτη

Είναι σημαντικό να γίνεται διάκριση μεταξύ ατομικής απάτης, συνενοχής, επαναλαμβανόμενης παραβατικής συμπεριφοράς και εγκληματικής οργάνωσης. Δεν αποτελεί

αυτόματα οργανωμένο έγκλημα ή εγκληματική οργάνωση κάθε περίπτωση στην οποία εμπλέκονται πολλοί συμμετέχοντες. Η παράβαση από πολλά άτομα μπορεί να περιλαμβάνει απλή συμμετοχή, υποβοήθηση και συνέργεια, κοινή δράση ή επαγγελματική διευκόλυνση χωρίς απαραίτητα να πληροί το νομικό όριο για μια δομημένη εγκληματική ομάδα. Αυτή η διάκριση είναι απαραίτητη προκειμένου να αποφευχθεί η υπερ-ποινικοποίηση και να διατηρηθεί η αναλυτική ακρίβεια της εργασίας (Paoli, 2002; Levi, 2008).

Μια εγκληματική οργάνωση απαιτεί γενικά κάτι περισσότερο από την απλή διάπραξη ενός αδικήματος από περισσότερα από ένα άτομα. Περιλαμβάνει κάποιο βαθμό δομής, συνέχειας, συντονισμού και κοινού εγκληματικού σκοπού. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος ορίζει μια οργανωμένη εγκληματική ομάδα ως μια δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων ατόμων, που υφίσταται για ένα χρονικό διάστημα και ενεργεί από κοινού με σκοπό τη διάπραξη σοβαρών εγκλημάτων για οικονομικό ή υλικό όφελος. Ο ορισμός αυτός υπογραμμίζει τη συνέχεια, την οργάνωση και το κέρδος ως βασικά στοιχεία (United Nations, 2000).

Οργανωμένη απάτη μπορεί να υπάρχει όταν επαναλαμβανόμενες δόλιες πράξεις σχεδιάζονται και συντονίζονται από διάφορους παράγοντες που εκτελούν διαφορετικούς ρόλους. Στην απάτη επιδομάτων, για παράδειγμα, ορισμένοι παράγοντες μπορεί να εντοπίζουν ευκαιρίες, άλλοι να προετοιμάζουν ψευδείς δηλώσεις, άλλοι να παρέχουν έγγραφα ή τεχνική υποστήριξη, ενώ άλλοι να διευκολύνουν την αποφυγή ελέγχων. Η ύπαρξη τέτοιων ρόλων μπορεί να υποδηλώνει οργάνωση, αλλά κάθε περίπτωση πρέπει να αξιολογείται προσεκτικά σύμφωνα με τα αποδεικτικά στοιχεία και τα ισχύοντα νομικά πρότυπα (Levi, 2008; Morselli, 2009).

Αυτή η διάκριση είναι ιδιαίτερα σημαντική για υποθέσεις που αφορούν δημόσια ή ευρωπαϊκά κονδύλια. Μια σειρά ψευδών αιτήσεων μπορεί να υποδηλώνει επαναλαμβανόμενη απάτη, αλλά η οργανωμένη εγκληματικότητα απαιτεί πρόσθετα στοιχεία, όπως συντονισμό, συνέχεια, κατανομή ρόλων και κοινό σχέδιο. Ως εκ τούτου, μια νομικά προσεκτική ανάλυση θα πρέπει να αποφεύγει να υποθέτει ότι κάθε παράτυπη πληρωμή ή κάθε ομάδα αιτούντων αποτελεί εγκληματική οργάνωση. Αντίθετα, θα πρέπει να εξετάζεται εάν τα γεγονότα αποδεικνύουν ένα οργανωμένο πρότυπο παραβατικής συμπεριφοράς που υπερβαίνει την μεμονωμένη ή ευκαιριακή συμπεριφορά (Paoli, 2002; Ruggiero, 2015).

5.4. Ευρωπαϊκό πλαίσιο και προστασία των κονδυλίων της ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναπτύξει ένα νομικό και θεσμικό πλαίσιο για την προστασία των οικονομικών της συμφερόντων από την απάτη, τη διαφθορά και άλλες παράνομες

δραστηριότητες. Το άρθρο 325 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης απαιτεί από την Ένωση και τα κράτη μέλη να καταπολεμούν την απάτη και οποιεσδήποτε άλλες παράνομες δραστηριότητες που θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης. Η διάταξη αυτή αντανάκλα την ιδέα ότι τα κονδύλια της ΕΕ απαιτούν κοινή προστασία, διότι η κατάχρησή τους επηρεάζει τόσο την Ένωση όσο και τα κράτη μέλη (Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 325· Mitsilegas, 2016).

Η οδηγία PIF κατέχει κεντρική θέση στο πλαίσιο αυτό. Απαιτεί από τα κράτη μέλη να ποινικοποιήσουν την απάτη που επηρεάζει τις δαπάνες και τα έσοδα της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της συμπεριφοράς που περιλαμβάνει ψευδείς, ανακριβείς ή ελλιπείς δηλώσεις που οδηγούν στην παράνομη χρήση ή παρακράτηση κονδυλίων της ΕΕ. Καλύπτει επίσης τη διαφθορά, την κατάχρηση και το ξέπλυμα χρήματος, όταν αυτά επηρεάζουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης. Η οδηγία δημιουργεί, συνεπώς, μια κοινή ποινική βάση για την αντιμετώπιση της απάτης και της διαφθοράς που αφορούν πόρους της ΕΕ (Οδηγία (ΕΕ) 2017/1371).

Η προστασία των κονδυλίων της ΕΕ είναι ιδιαίτερα σημαντική σε τομείς όπως η γεωργία, η πολιτική συνοχής και οι δημόσιες συμβάσεις, όπου διανέμονται μεγάλα ποσά μέσω των εθνικών αρχών. Αν και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ θεσπίζουν κανόνες και ασκούν εποπτεία, η εφαρμογή εξαρτάται συχνά από τα εθνικά διοικητικά συστήματα. Αυτό δημιουργεί τον κίνδυνο οι αδυναμίες σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο να επηρεάσουν τον προϋπολογισμό της Ένωσης. Για τον λόγο αυτό, η αποτελεσματική προστασία απαιτεί συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών, των θεσμικών οργάνων της ΕΕ, των ελεγκτικών οργάνων και των φορέων της ποινικής δικαιοσύνης (Ligeti και Simonato, 2013· Rose-Ackerman και Palifka, 2016).

5.5. Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας

Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία (European Public Prosecutor's Office, EPPO) ιδρύθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 2017/1939 του Συμβουλίου με σκοπό τη διερεύνηση και τη δίωξη εγκλημάτων που θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αποτελεί σημαντική θεσμική εξέλιξη, καθώς δημιουργεί ένα υπερεθνικό εισαγγελικό όργανο με αρμοδιότητα να ενεργεί στα συμμετέχοντα κράτη μέλη. Η σύστασή του αντανάκλα την άποψη ότι η παραδοσιακή συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών δεν ήταν πάντα επαρκής για την αντιμετώπιση σύνθετων διασυνοριακών εγκλημάτων ή εγκλημάτων που σχετίζονται με τον προϋπολογισμό της ΕΕ (Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1939 του Συμβουλίου· Ligeti και Simonato, 2013).

Η ΕΡΡΟ είναι αρμόδια για αδικήματα που καλύπτονται από την οδηγία ΡΙΕ, συμπεριλαμβανομένης της απάτης, της διαφθοράς, της κατάχρησης και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες που θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα της ΕΕ, όπου πληρούνται οι νομικές προϋποθέσεις. Ο ρόλος της είναι ιδιαίτερα σημαντικός σε υποθέσεις που αφορούν επιδοτήσεις της ΕΕ, διότι τα εν λόγω αδικήματα ενδέχεται να διαπράττονται στο πλαίσιο ενός εθνικού διοικητικού συστήματος, προκαλώντας παράλληλα ζημιά στον προϋπολογισμό της Ένωσης. Η ΕΡΡΟ συνδέει, επομένως, τα εθνικά συστήματα ποινικής δικαιοσύνης με την οικονομική προστασία σε επίπεδο ΕΕ (Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1939 του Συμβουλίου· Οδηγία (ΕΕ) 2017/1371).

Το μοντέλο της ΕΡΡΟ είναι σημαντικό διότι συνδυάζει τον κεντρικό ευρωπαϊκό συντονισμό με εισαγγελείς που λειτουργούν στο πλαίσιο των εθνικών νομικών συστημάτων. Αυτή η υβριδική δομή επιτρέπει στην ΕΡΡΟ να διευθύνει τις έρευνες, χρησιμοποιώντας παράλληλα το εθνικό δικονομικό δίκαιο και τα εθνικά δικαστήρια. Θεωρητικά, αυτό μπορεί να βελτιώσει τη συνέπεια και την ανεξαρτησία των ερευνών που αφορούν κονδύλια της ΕΕ, ιδίως όταν ενδέχεται να υπάρχουν εσωτερικές πολιτικές ή θεσμικές ευαισθησίες (Mitsilegas, 2016· Vervaele, 2014).

Για την παρούσα εργασία, η ΕΡΡΟ είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς η υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ αφορά φερόμενη κατάχρηση γεωργικών επιδοτήσεων της ΕΕ. Η συμμετοχή της ΕΡΡΟ υπογραμμίζει την ευρωπαϊκή διάσταση της υπόθεσης και δείχνει ότι η απάτη σε επιδοτήσεις δεν αποτελεί απλώς εσωτερικό διοικητικό ζήτημα. Μπορεί να εγείρει ζητήματα σχετικά με την προστασία του προϋπολογισμού της ΕΕ, τους εθνικούς μηχανισμούς ελέγχου και τη σχέση μεταξύ διαφθοράς, οργανωμένης απάτης και θεσμικής λογοδοσίας (Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1939 του Συμβουλίου· Οδηγία (ΕΕ) 2017/1371).

5.6. Μηχανισμοί διοικητικού ελέγχου και λογοδοσίας

Το ποινικό δίκαιο είναι απαραίτητο για την αντιμετώπιση της διαφθοράς και της απάτης, αλλά δεν αρκεί από μόνο του. Η αποτελεσματική πρόληψη απαιτεί επίσης μηχανισμούς διοικητικού ελέγχου και λογοδοσίας. Αυτοί περιλαμβάνουν εσωτερικούς ελέγχους, εξωτερικούς ελέγχους, διαφανείς διαδικασίες, διασταύρωση δεδομένων, ανεξάρτητη εποπτεία, κανόνες σχετικά με τις συγκρούσεις συμφερόντων, προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος και κυρώσεις για τη μη αναφορά ή πρόληψη παρατυπιών. Τέτοιοι μηχανισμοί μειώνουν τις ευκαιρίες για διαφθορά, αυξάνοντας την πιθανότητα ανίχνευσης και περιορίζοντας την υπερβολική διακριτική ευχέρεια (Klitgaard, 1988· OECD, 2020).

Οι εσωτερικοί έλεγχοι είναι σημαντικοί, διότι επιτρέπουν στους φορείς να εντοπίζουν αδυναμίες προτού αυτές εξελιχθούν σε ποινικές υποθέσεις. Οι εξωτερικοί έλεγχοι είναι εξίσου σημαντικοί, διότι οι εσωτερικοί μηχανισμοί ενδέχεται να επηρεάζονται από την οργανωτική πίστη, την πολιτική πίεση ή την έλλειψη ανεξαρτησίας. Σε τομείς που αφορούν δημόσια κονδύλια ή επιδοτήσεις, ο αποτελεσματικός έλεγχος απαιτεί αξιόπιστα δεδομένα, σαφείς κανόνες επιλεξιμότητας, ψηφιακά συστήματα επαλήθευσης και τη δυνατότητα διασταύρωσης των δηλώσεων με ανεξάρτητες πηγές. Χωρίς τέτοιες διασφαλίσεις, οι δόλιες ή διεφθαρμένες πρακτικές ενδέχεται να συνεχίσουν να παραμένουν απαρατήρητες (OECD, 2020· Rose-Ackerman και Palifka, 2016).

Η διαφάνεια είναι επίσης κεντρικής σημασίας για τη λογοδοσία. Όταν οι αποφάσεις, οι πληρωμές, οι δικαιούχοι και τα κριτήρια επιλεξιμότητας είναι αδιαφανή, καθίσταται δύσκολο για τους ελεγκτές, τους δημοσιογράφους, την κοινωνία των πολιτών και τους νόμιμους δικαιούχους να εντοπίσουν παρατυπίες. Η διαφάνεια από μόνη της δεν εξαλείφει τη διαφθορά, αλλά αυξάνει την ορατότητα των διοικητικών αποφάσεων και καθιστά πιο δύσκολη την απόκρυψη των καταχρήσεων. Στα συστήματα επιδοτήσεων, η διαφανής δημοσίευση των κανόνων, των ευρημάτων των ελέγχων και των δεικτών κινδύνου μπορεί να ενισχύσει τόσο την επίσημη όσο και την άτυπη εποπτεία (Johnston, 2005; Mungiu-Pippidi, 2015).

Τέλος, η θεσμική ανεξαρτησία είναι ουσιαστικής σημασίας. Οι ελεγκτικοί φορείς πρέπει να διαθέτουν την εξουσία, τους πόρους και την προστασία που απαιτούνται για τη διερεύνηση παρατυπιών χωρίς πολιτική ή διοικητική παρέμβαση. Όπου οι μηχανισμοί εποπτείας είναι αδύναμοι, εξαρτημένοι ή κατακερματισμένοι, η διαφθορά μπορεί να καταστεί συστημική. Ως εκ τούτου, το νομικό και θεσμικό πλαίσιο πρέπει να θεωρείται ως ένα συνδυασμένο σύστημα: τα ποινικά αδικήματα τιμωρούν τις παραβάσεις, ενώ οι διοικητικοί έλεγχοι αποσκοπούν στην πρόληψη, τον εντοπισμό και τη διόρθωσή τους πριν εδραιωθούν (OECD, 2020· UNODC, 2024).

6. Ο ΟΠΕΚΕΠΕ και το σύστημα γεωργικών ενισχύσεων

Ο ΟΠΕΚΕΠΕ, ο Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου για την Καθοδήγηση και την Εγγύηση της Κοινοτικής Βοήθειας, λειτουργεί παραδοσιακά ως η ελληνική αρχή πληρωμών που είναι αρμόδια για τη διαχείριση και την καταβολή των προγραμμάτων ενίσχυσης της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής. Σύμφωνα με την επίσημη περιγραφή της, η ΟΠΕΚΕΠΕ είναι η ελληνική αρχή πληρωμών των προγραμμάτων ενίσχυσης της ΚΓΠ και λειτουργεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Ο θεσμικός της ρόλος είναι επομένως κεντρικός για τη διανομή της ευρωπαϊκής γεωργικής στήριξης στην Ελλάδα, διότι συνδέει την γεωργική πολιτική της ΕΕ με την εθνική διοικητική εφαρμογή (ΟΠΕΚΕΠΕ, 2025). Ο δηλωμένος στόχος του οργανισμού είναι να εξασφαλίσει την έγκαιρη, ορθή και διαφανή καταβολή των γεωργικών ενισχύσεων που χορηγεί η Ευρωπαϊκή Ένωση στον γεωργικό τομέα (ΟΠΕΚΕΠΕ, 2025). Ο ρόλος αυτός προσδίδει στον ΟΠΕΚΕΠΕ σημαντική θέση στο πλαίσιο της διακυβέρνησης των γεωργικών επιδοτήσεων, δεδομένου ότι είναι υπεύθυνος όχι μόνο για την πληρωμή αλλά και για τον έλεγχο, την επαλήθευση και τη συμμόρφωση με τους ισχύοντες κανόνες.

Η Κοινή Γεωργική Πολιτική αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τομείς δαπανών της ΕΕ και εφαρμόζεται μέσω ενός πολύπλοκου συστήματος κανόνων, πληρωμών και ελέγχων. Η στήριξη της ΚΓΠ αποσκοπεί στην ενίσχυση των γεωργών, στη σταθεροποίηση του γεωργικού εισοδήματος, στη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης και στην προώθηση της συμμόρφωσης με τα περιβαλλοντικά και παραγωγικά πρότυπα. Στην πράξη, οι γεωργικές πληρωμές εξαρτώνται από ένα συνδυασμό κριτηρίων επιλεξιμότητας, δηλώσεων των δικαιούχων, διοικητικών ελέγχων, συστημάτων παρακολούθησης και, όπου απαιτείται, επιτόπιων επιθεωρήσεων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξηγεί ότι οι εθνικές διοικήσεις ελέγχουν εάν οι αγρότες πληρούν τις προϋποθέσεις για τη λήψη πληρωμών της ΚΓΠ μέσω διοικητικών ελέγχων, του Συστήματος Παρακολούθησης Εκτάσεων και επιτόπιων ελέγχων για δραστηριότητες που δεν μπορούν να παρακολουθηθούν εξ αποστάσεως (European Commission, 2026). Αυτό σημαίνει ότι η αποτελεσματικότητα του συστήματος επιδοτήσεων

εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αξιοπιστία των πληροφοριών, την ποιότητα των εθνικών ελέγχων και την ικανότητα των διοικητικών αρχών να εντοπίζουν παρατυπίες.

Ένας κεντρικός μηχανισμός στη διαχείριση των πληρωμών της ΚΓΠ είναι το Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου (IACS). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή περιγράφει το IACS ως ένα αλληλοσυνδεδεμένο σύνολο βάσεων δεδομένων που χρησιμοποιούν οι οργανισμοί πληρωμών για την αξιολόγηση των αιτήσεων και την παρακολούθηση των πληρωμών, το οποίο καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών της ΚΓΠ (European Commission, 2025). Το IACS έχει σχεδιαστεί για να υποστηρίζει τόσο τη διαχείριση όσο και τον έλεγχο των γεωργικών πληρωμών, ιδίως των ενισχύσεων βάσει έκτασης και των ενισχύσεων που σχετίζονται με τα ζώα. Επιτρέπει στις αρχές να συγκρίνουν τις δηλώσεις με τα στοιχεία των αγροτεμαχίων, τα δικαιώματα πληρωμής και άλλες σχετικές πληροφορίες. Θεωρητικά, τέτοια συστήματα μειώνουν τους κινδύνους απάτης, καθώς επιτρέπουν συστηματικούς ελέγχους και εστιάζουν σε τομείς όπου ο κίνδυνος σφάλματος είναι υψηλότερος. Ωστόσο, η ύπαρξη ενός ψηφιακού συστήματος ελέγχου δεν εξαλείφει την πιθανότητα απάτης. Η αποτελεσματικότητά του εξαρτάται από την ακρίβεια των δεδομένων, τη σωστή συντήρηση, τη διασταύρωση στοιχείων, τη θεσμική ανεξαρτησία και την προθυμία των αρχών να αναλάβουν δράση όταν εντοπίζονται προειδοποιητικά σημάδια.

Το σύστημα γεωργικών επιδοτήσεων είναι ευάλωτο, διότι βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις δηλώσεις που υποβάλλουν οι δικαιούχοι ή οι εκπρόσωποί τους. Οι γεωργοί ενδέχεται να υποχρεούνται να δηλώνουν αγροτεμάχια, χρήση γης, ζωικό κεφάλαιο, πληροφορίες σχετικά με την παραγωγή ή άλλες προϋποθέσεις επιλεξιμότητας. Εάν οι δηλώσεις αυτές είναι ανακριβείς, ελλιπείς ή σκόπιμα ψευδείς, ενδέχεται να καταβληθούν ενισχύσεις σε πρόσωπα που δεν έχουν δικαίωμα να τις λάβουν. Ο κίνδυνος αυτός είναι ιδιαίτερα σημαντικός όταν οι αιτήσεις αφορούν την επιλεξιμότητα της γης, τα δικαιώματα βόσκησης, τον αριθμό των ζώων ή τα δικαιώματα πληρωμής. Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο έχει εντοπίσει κινδύνους απάτης στις δαπάνες της ΚΓΠ που συνδέονται με την απόκρυψη παραβάσεων των προϋποθέσεων επιλεξιμότητας από τους δικαιούχους, την πολυπλοκότητα των χρηματοδοτούμενων μέτρων και τις παράνομες μορφές αρπαγής γης (European Court of Auditors, 2022). Αυτοί οι κίνδυνοι είναι σημαντικοί για οποιαδήποτε ανάλυση της απάτης στις επιδοτήσεις, διότι δείχνουν ότι οι παρατυπίες μπορεί να προκύπτουν όχι μόνο από ατομική ανεντιμότητα, αλλά και από διαρθρωτικές αδυναμίες στο σχεδιασμό και την επαλήθευση των καθεστώτων επιδοτήσεων.

Μια άλλη ευπάθεια αφορά την τεχνική πολυπλοκότητα της διαχείρισης της ΚΓΠ. Οι γεωργικές επιδοτήσεις δεν διανέμονται μέσω ενός απλού μηχανισμού πληρωμών. Εξαρτώνται από τεχνικούς κανόνες, γεωχωρικά δεδομένα, ταξινομήσεις επιλεξιμότητας, ιστορικά

δικαιώματα, περιβαλλοντικές συνθήκες, μητρώα ζωικού κεφαλαίου και διοικητικές προθεσμίες. Η πολυπλοκότητα μπορεί να δημιουργήσει ευκαιρίες για κατάχρηση, καθώς δεν έχουν όλοι οι φορείς την ίδια γνώση του συστήματος. Όσοι διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις ενδέχεται να είναι σε καλύτερη θέση να εντοπίζουν κενά, να παραποιούν έγγραφα ή να αποφεύγουν τον εντοπισμό. Αυτό συνάδει με τις εξηγήσεις για το οικονομικό και το εγκληματικό έγκλημα που βασίζονται στις ευκαιρίες, οι οποίες υποστηρίζουν ότι η πιθανότητα εγκλήματος αυξάνεται όταν οι δράστες έχουν πρόσβαση σε εξειδικευμένες γνώσεις, αδύναμους ελέγχους και υψηλές πιθανές ανταμοιβές (Benson και Simpson, 2018). Στα συστήματα επιδοτήσεων, ο συνδυασμός τεχνικών κανόνων και μεγάλων χρηματοοικονομικών ροών μπορεί, συνεπώς, να δημιουργήσει κίνητρα για οργανωμένη ή επαναλαμβανόμενη δόλια συμπεριφορά.

Η ασυμμετρία πληροφοριών είναι επίσης σημαντική. Οι δημόσιες αρχές ενδέχεται να βασίζονται σε πληροφορίες που παρέχονται από αιτούντες, συμβούλους, τοπικούς φορείς ή διοικητικούς μεσάζοντες. Όταν η αρχή δεν διαθέτει αξιόπιστα ανεξάρτητα δεδομένα ή όταν οι βάσεις δεδομένων δεν είναι σωστά συνδεδεμένες, η ανίχνευση ψευδών πληροφοριών μπορεί να είναι δύσκολη. Για παράδειγμα, αδυναμίες μπορεί να προκύψουν από ασαφή κατάσταση γης, ανεπαρκή επαλήθευση του κατά πόσον η γη βρίσκεται πραγματικά στη διάθεση του γεωργού, ανακριβείς δηλώσεις ζωικού κεφαλαίου, περιορισμένες επιτόπιες επιθεωρήσεις ή ανεπαρκή διασταύρωση μεταξύ βάσεων δεδομένων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σημειώνει ότι οι αποφάσεις πληρωμής λαμβάνουν υπόψη διοικητικούς ελέγχους, παρακολούθηση της έκτασης και επιτόπιους ελέγχους, γεγονός που υποδηλώνει ότι ο αποτελεσματικός έλεγχος απαιτεί συνδυασμό ψηφιακής και φυσικής επαλήθευσης (European Commission, 2026). Εάν ένα τμήμα αυτής της αλυσίδας ελέγχου είναι αδύναμο, ολόκληρο το σύστημα καθίσταται πιο ευάλωτο.

Η εξάρτηση από μεσάζοντες μπορεί να δημιουργήσει περαιτέρω κινδύνους. Πολλοί δικαιούχοι εξαρτώνται από συμβούλους, οργανώσεις παραγωγών, τοπικά γραφεία ή τεχνικούς συμβούλους για την υποβολή αιτήσεων και την ερμηνεία των κανόνων επιλεξιμότητας. Οι μεσάζοντες μπορούν να διαδραματίσουν έναν νόμιμο και χρήσιμο ρόλο, βοηθώντας τους αγρότες να συμμορφωθούν με πολύπλοκες διοικητικές απαιτήσεις. Ωστόσο, μπορούν επίσης να αποτελέσουν σημεία ευπάθειας εάν διευκολύνουν ψευδείς δηλώσεις, συντονίζουν πολλαπλές αιτήσεις ή εκμεταλλεύονται τις τεχνικές γνώσεις τους σχετικά με το σύστημα. Από εγκληματολογική άποψη, αυτό είναι σημαντικό επειδή το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα λειτουργεί συχνά μέσω δικτύων και όχι μέσω παραδοσιακών ιεραρχικών εγκληματικών οργανώσεων. Η απάτη μπορεί να οργανωθεί όταν πολλαπλοί παράγοντες εκτελούν

διαφορετικές λειτουργίες, όπως ο εντοπισμός ευκαιριών, η προετοιμασία εγγράφων, η πρόσληψη δικαιούχων ή η βοήθεια στην αποφυγή ελέγχων (Levi, 2008; Morselli, 2009).

Τα συστήματα επιδοτήσεων είναι επίσης ευάλωτα όταν ο αντιληπτός κίνδυνος ανίχνευσης είναι χαμηλός. Σύμφωνα με τις θεωρίες του εγκλήματος που βασίζονται στην κατάσταση και την ευκαιρία, η διάπραξη αδικημάτων γίνεται πιο πιθανή όταν οι πιθανές ανταμοιβές είναι υψηλές, οι έλεγχοι είναι αδύναμοι και η πιθανότητα τιμωρίας φαίνεται περιορισμένη (Clarke, 1997; Benson και Simpson, 2018). Οι γεωργικές επιδοτήσεις μπορεί να δημιουργούν ελκυστικές ευκαιρίες, επειδή οι πληρωμές μπορεί να είναι σημαντικές, οι αιτήσεις μπορεί να επαναλαμβάνονται ετησίως και το σύστημα μπορεί να είναι δύσκολο να κατανοηθεί από τους εξωτερικούς. Εάν οι αιτούντες ή οι μεσάζοντες πιστεύουν ότι οι έλεγχοι είναι τυπικοί, προβλέψιμοι ή αναποτελεσματικοί, η αποτρεπτική επίδραση του συστήματος αποδυναμώνεται. Αυτό δεν σημαίνει ότι όλες οι παρατυπίες αποτελούν σκόπιμη απάτη· ενδέχεται επίσης να προκύψουν λάθη, σύγχυση και διοικητικά σφάλματα. Ωστόσο, όταν οι παρατυπίες είναι επαναλαμβανόμενες, συντονισμένες ή υποστηρίζονται από πλαστά έγγραφα, ενδέχεται να εγείρουν σοβαρότερα εγκληματολογικά και νομικά ζητήματα.

Η προστασία των γεωργικών κονδυλίων της ΕΕ εξαρτάται, επομένως, τόσο από την ποινική επιβολή όσο και από τη διοικητική ακεραιότητα. Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να θεσπίσουν συστήματα διαχείρισης και ελέγχου ικανά να προλαμβάνουν, να εντοπίζουν και να διορθώνουν παρατυπίες που επηρεάζουν τις πληρωμές της ΕΕ (European Commission, 2025). Στην πράξη, αυτό απαιτεί αξιόπιστες βάσεις δεδομένων, ανεξάρτητους ελέγχους, ελέγχους βάσει κινδύνου, διαφανείς διαδικασίες πληρωμών, διασταύρωση δεδομένων και αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ εθνικών και κοινοτικών αρχών. Όπου οι έλεγχοι είναι αδύναμοι ή κατακερματισμένοι, η απάτη σε σχέση με τις επιδοτήσεις μπορεί να προκαλέσει οικονομικές απώλειες, να υπονομεύσει τους νόμιμους δικαιούχους και να βλάψει την εμπιστοσύνη στη δημόσια διοίκηση. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ είναι σημαντική για την παρούσα εργασία: παρέχει ένα πλαίσιο στο οποίο η διαφθορά, το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα και τα εγκλήματα των ισχυρών μπορούν να εξεταστούν μέσω της λειτουργίας ενός πραγματικού διοικητικού συστήματος πληρωμών.

7. Το σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ ως μελέτη περίπτωσης

Το σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ αποτελεί τη σημαντικότερη μελέτη περίπτωσης της παρούσας εργασίας, καθώς συνενώνει τα κεντρικά θέματα της διαφθοράς, των εγκλημάτων των ισχυρών και του οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος. Η υπόθεση αφορά καταγγελίες για παρατυπίες μεγάλης κλίμακας στη διανομή γεωργικών επιδοτήσεων που διαχειρίζεται ο ΟΠΕΚΕΠΕ, ο Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου για την Καθοδήγηση και την Εγγύηση της Κοινοτικής Βοήθειας. Επειδή τα εμπλεκόμενα κεφάλαια προέρχονται από την Κοινή Γεωργική Πολιτική, η υπόθεση δεν αποτελεί μόνο ένα εγχώριο διοικητικό σκάνδαλο, αλλά και ένα ζήτημα που επηρεάζει τα οικονομικά συμφέροντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συνεπώς, αποτελεί ένα συγκεκριμένο παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η διαφθορά και το οικονομικό έγκλημα μπορούν να αναδυθούν εντός επίσημων διοικητικών συστημάτων που έχουν σχεδιαστεί νομικά για τη διανομή δημόσιων πόρων (EPPO, 2025; Kontogeorgis, 2026).

Η υπόθεση προσέλκυσε αυξανόμενη προσοχή μεταξύ του 2024 και του 2025, αν και οι ανησυχίες σχετικά με παρατυπίες στις λειτουργίες του ΟΠΕΚΕΠΕ είχαν, σύμφωνα με αναφορές, εμφανιστεί νωρίτερα. Ο Kontogeorgis υποστηρίζει ότι οι κατηγορίες σχετικά με την ΟΠΕΚΕΠΕ άρχισαν να εμφανίζονται από το 2020 περίπου, ενώ το σκάνδαλο έγινε πιο ορατό στο κοινό το 2024 και το 2025 λόγω θεσμικών ελέγχων, αναφορών των μέσων ενημέρωσης και ερευνών της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (Kontogeorgis, 2026). Σύμφωνα με την Εισαγγελία, το γραφείο της στην Αθήνα διενήργησε έρευνες τον Μάιο του 2025 στο πλαίσιο μιας εν εξελίξει έρευνας για ένα φερόμενο οργανωμένο σχέδιο απάτης που αφορούσε γεωργικά κονδύλια και διαφθορά στην οποία εμπλέκονταν δημόσιοι υπάλληλοι του ΟΠΕΚΕΠΕ (EPPO, 2025). Αυτή η επίσημη διατύπωση είναι σημαντική, διότι υποδηλώνει ότι η υπόθεση εξετάζεται όχι απλώς ως διοικητική κακοδιαχείριση, αλλά ως πιθανή οργανωμένη απάτη επιδοτήσεων και διαφθορά.

Ο φερόμενος μηχανισμός της απάτης βασιζόταν στην κατάχρηση των δηλώσεων γεωργικών επιδοτήσεων. Η EPPO δήλωσε ότι μεταξύ 2019 και 2022 ένας σημαντικός αριθμός ατόμων φέρεται να παρουσιάστηκε ως νέοι ή αρχάριοι αγρότες και απέκτησε δικαιώματα πληρωμής από το εθνικό αποθεματικό που χρηματοδοτείται από την ΚΓΠ βάσει ψευδών δηλώσεων (EPPO, 2025). Αυτές οι φερόμενες ψευδείς δηλώσεις αφορούσαν, μεταξύ άλλων,

την ιδιοκτησία ή τη μίσθωση βοσκοτόπων που ήταν επιλέξιμοι για επιδοτήσεις, δημιουργώντας την ψευδή εντύπωση ενεργού γεωργικής δραστηριότητας (EPPO, 2025). Ο Kontogeorgis σημειώνει επίσης ότι το σκάνδαλο αφορούσε άτομα που φέρεται να παρουσιάζονταν ως γεωργοί χωρίς να πληρούν στην πραγματικότητα τις σχετικές προϋποθέσεις, προκειμένου να επωφεληθούν από τα κονδύλια της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (Kontogeorgis, 2026).

Η φερόμενη κατάχρηση των δηλώσεων γης είναι ιδιαίτερα σημαντική. Σύμφωνα με την EPPO, στις περισσότερες περιπτώσεις οι δηλωθέντες βοσκότοποι ήταν δημόσια γη, που είχε προηγουμένως διατεθεί για χρήση από κτηνοτρόφους που δεν διέθεταν ιδιωτική γεωργική γη, και συχνά βρισκονταν μακριά από την κατοικία των ατόμων που ισχυρίζονταν ότι τους ανήκαν ή τους είχαν μισθώσει (EPPO, 2025). Η EPPO ανέφερε επίσης ότι τα επόμενα χρόνια, έως το 2024, τα ίδια άτομα φέρεται να συνέχισαν να υποβάλλουν ψευδείς δηλώσεις ζωικού κεφαλαίου, γεγονός που τους επέτρεψε να τους παραχωρηθούν δημόσιες βοσκότοποι και να ενεργοποιήσουν ή να διατηρήσουν δικαιώματα πληρωμής (EPPO, 2025). Αυτές οι καταγγελίες δείχνουν πώς το σύστημα επιδοτήσεων μπορούσε να χειραγωγηθεί μέσω εγγράφων, αιτήσεων επιλεξιμότητας και διοικητικής αναγνώρισης και όχι μέσω συμβατικών μορφών ορατού εγκλήματος.

Ο Kontogeorgis προσδιορίζει τρεις βασικούς πυλώνες στον φερόμενο μηχανισμό απάτης: πρόσβαση σε εσωτερικές πληροφορίες, συνενοχή ή αδυναμία των ελεγκτικών φορέων, και παρεμπόδιση ή απομάκρυνση ατόμων που αμφισβητούσαν τις παρατυπίες (Kontogeorgis, 2026). Ο πρώτος πυλώνας αφορά την πιθανότητα οι αιτούντες ή οι μεσάζοντες να είχαν πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με το αν τα ίδια αγροτεμάχια είχαν ήδη δηλωθεί από άλλους, μειώνοντας έτσι τον κίνδυνο ανίχνευσης. Ο δεύτερος αφορά τους φερόμενους ως ανεπαρκείς ελέγχους από τα εποπτικά όργανα, συμπεριλαμβανομένης της παράλειψης επαλήθευσης ύποπτων περιπτώσεων. Ο τρίτος αφορά ισχυρισμούς ότι ανώτεροι αξιωματούχοι ή βασικά στελέχη απολύθηκαν ή δέχθηκαν πιέσεις όταν αντιτάχθηκαν στις παρατυπίες. Αυτά τα στοιχεία είναι εγκληματολογικά σημαντικά, διότι υποδηλώνουν ότι το φερόμενο σχέδιο ενδέχεται να βασίστηκε όχι μόνο σε ψευδείς αιτήσεις από τους αιτούντες, αλλά και σε πρόσβαση σε θεσμικά όργανα, διοικητική αδυναμία και πιθανή προστασία.

Οι κατηγορίες των εμπλεκόμενων φορέων θα πρέπει να αναλυθούν προσεκτικά και χωρίς να αποδοθεί ευθύνη πριν από τις τελικές δικαστικές αποφάσεις. Η πρώτη κατηγορία αποτελείται από φερόμενους αιτούντες ή δικαιούχους που ενδέχεται να έχουν υποβάλει ψευδείς ή ανακριβείς δηλώσεις. Η δεύτερη αποτελείται από μεσάζοντες, συμβούλους ή τεχνικούς φορείς που ενδέχεται να έχουν βοηθήσει στην προετοιμασία ή την υποβολή αιτήσεων. Η τρίτη αποτελείται από διοικητικούς υπαλλήλους ή μέλη της ΟΠΕΚΕΠΕ που ενδέχεται να είχαν

πρόσβαση σε πληροφορίες, ελέγχους ή διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Η τέταρτη κατηγορία αποτελείται από πολιτικούς ή θεσμικούς παράγοντες, αλλά μόνο όταν η εμπλοκή τους έχει τεκμηριωθεί δημόσια ή έχει επισημανθεί από τις αρμόδιες αρχές. Τέλος, η υπόθεση αφορά επίσης ελεγκτικούς φορείς και ευρωπαϊκές αρχές, ιδίως την ΕΠΠΟ, επειδή η φερόμενη συμπεριφορά αφορά γεωργικά κονδύλια της ΕΕ (ΕΠΠΟ, 2025a; Kontogeorgis, 2026).

Η διάσταση της υπόθεσης που σχετίζεται με τη διαφθορά δεν έγκειται μόνο στην πιθανότητα άμεσης δωροδοκίας, αλλά και στην υποτιθέμενη κατάχρηση, ανοχή ή χειραγώγηση της θεσμικής εξουσίας. Η διαφθορά μπορεί να προκύψει μέσω της κατάχρησης δημόσιας θέσης, της επιλεκτικής επιβολής του νόμου, της αποτυχίας της εποπτείας, της πρόσβασης σε εμπιστευτικές πληροφορίες, των πελατειακών σχέσεων ή της προστασίας από ελέγχους. Ο Kontogeorgis υποστηρίζει ότι οι βαθύτερες αιτίες του σκανδάλου ξεπερνούσαν το απλό διοικητικό σφάλμα και περιλάμβαναν πολιτικές αποφάσεις, διοικητικές αδυναμίες και τεχνικές ελλείψεις (Kontogeorgis, 2026). Αυτή η ερμηνεία συνάδει με την ευρύτερη θεωρία της διαφθοράς, η οποία δείχνει ότι η διαφθορά συχνά λειτουργεί μέσω θεσμικής αδυναμίας, διακριτικής ευχέρειας και έλλειψης λογοδοσίας και όχι μόνο μέσω της άμεσης δωροδοκίας (Johnston, 2005; Rose-Ackerman και Palifka, 2016).

Η υπόθεση αντανακλά επίσης χαρακτηριστικά που συνδέονται με τα εγκλήματα των ισχυρών. Τα εγκλήματα των ισχυρών διαπράττονται ή διευκολύνονται από φορείς που διαθέτουν οικονομική, πολιτική, επαγγελματική ή θεσμική εξουσία, και συχνά προκαλούν σημαντική κοινωνική βλάβη, ενώ παραμένουν λιγότερο ορατά από τα συμβατικά εγκλήματα (Ruggiero, 2015; Tombs και Whyte, 2015). Στην υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ, η φερόμενη παράνομη πράξη φαίνεται να απαιτούσε γνώση των κανόνων επιδοτήσεων, πρόσβαση σε διοικητικές διαδικασίες και την ικανότητα εκμετάλλευσης αδυναμιών στους μηχανισμούς ελέγχου. Εάν πρόσωπα με θεσμική εξουσία ή πολιτική επιρροή συνέδραμαν, ανέχθηκαν ή προστάτευσαν τις παρατυπίες, τότε η υπόθεση καταδεικνύει πώς η εξουσία μπορεί να διευκολύνει την οικονομική παραβατικότητα και να δυσχεράνει τη λογοδοσία.

Το σχόλιο της Guardian σχετικά με το σκάνδαλο είναι χρήσιμο για την κατανόηση της ευρύτερης πολιτικής ερμηνείας της υπόθεσης. Ο Clapp παρουσιάζει το σκάνδαλο ως αποκαλυπτικό του τρόπου λειτουργίας της εξουσίας στην Ελλάδα και υποστηρίζει ότι η φερόμενη απάτη επιδοτήσεων δεν πρέπει να θεωρηθεί ως μια απλή ιστορία μεμονωμένων αγροτών που εξαπατούν τις Βρυξέλλες, αλλά ως ένα πολιτικοοικονομικό σκάνδαλο που εμπλέκει δίκτυα ελίτ και δημόσιο κόστος (Clapp, 2025).

Ο φερόμενος οργανωμένος χαρακτήρας της υπόθεσης είναι επίσης κεντρικός. Το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα δεν μοιάζει πάντα με μια παραδοσιακή δομή τύπου μαφίας.

Μπορεί να λειτουργεί μέσω ευέλικτων δικτύων, επαγγελματικών γνώσεων, διοικητικών διαδικασιών και φαινομενικά νόμιμων συναλλαγών (Levi, 2008; Morselli, 2009). Η γλώσσα της ΕΡΡΟ είναι σημαντική εδώ: αναφέρεται σε ένα φερόμενο οργανωμένο σχέδιο απάτης και δηλώνει ότι η παράνομη πρακτική ενδέχεται να οργανώθηκε με συστηματικό τρόπο με τη συμμετοχή μελών του Διοικητικού Συμβουλίου της ΟΠΕΚΕΠΕ και υπαλλήλων (ΕΡΡΟ, 2025). Τον Οκτώβριο του 2025, η ΕΡΡΟ ανακοίνωσε τη σύλληψη 37 φερόμενων μελών οργανωμένης εγκληματικής ομάδας που είναι ύποπτα για συμμετοχή σε απάτη μεγάλης κλίμακας σχετικά με τη χρηματοδότηση της γεωργίας και για ξέπλυμα χρήματος (ΕΡΡΟ, 2025).

Η υπόθεση αναδεικνύει σοβαρές θεσμικές αδυναμίες. Ο Kontogeorgis αναφέρεται σε διοικητικές ελλείψεις, έλλειψη προσωπικού, τεχνικά προβλήματα στα συστήματα πληροφοριών, καθυστερήσεις στις διαδικασίες πληρωμών, εξάρτηση από εξωτερικούς τεχνικούς συμβούλους, έλλειψη σαφών περιγραφών θέσεων εργασίας και δυσκολία στον καθορισμό των αρμοδιοτήτων (Kontogeorgis, 2026). Αυτές οι αδυναμίες είναι σημαντικές, διότι μπορούν να δημιουργήσουν ένα πλαίσιο ευκαιριών για οικονομικό έγκλημα. Σε σύνθετα συστήματα επιδοτήσεων, ο αποτελεσματικός έλεγχος εξαρτάται από ακριβή δεδομένα, αξιόπιστους διασταυρωτικούς ελέγχους, σαφείς αλυσίδες ευθυνών, ανεξάρτητους ελέγχους και την ικανότητα επαλήθευσης των δηλώσεων γης και ζωικού κεφαλαίου. Όπου αυτές οι διασφαλίσεις είναι αδύναμες, ψευδείς αιτήσεις ενδέχεται να περάσουν από το σύστημα και αργότερα να είναι δύσκολο να διακριθούν από διοικητικά λάθη (Benson και Simpson, 2018; European Court of Auditors, 2022).

Ο ρόλος των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου και εποπτείας είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Ο Kontogeorgis εξετάζει τη διαμάχη γύρω από την απόλυση και την μετέπειτα επαναπρόσληψη ενός υπαλλήλου εσωτερικού ελέγχου, παρουσιάζοντάς την ως μέρος της ευρύτερης θεσμικής σύγκρουσης που περιβάλλει το σκάνδαλο (Kontogeorgis, 2026). Από εγκληματολογική άποψη, το ζήτημα δεν είναι μόνο αν μια συγκεκριμένη απόφαση σχετικά με την απασχόληση ήταν νόμιμη, αλλά αν οι φορείς εσωτερικού ελέγχου είναι επαρκώς ανεξάρτητοι και προστατευμένοι. Τα συστήματα καταπολέμησης της διαφθοράς εξαρτώνται από την ικανότητα των ελεγκτών, των επιθεωρητών και των υπαλλήλων να εντοπίζουν και να αναφέρουν παρατυπίες χωρίς αντίποινα, πολιτική πίεση ή θεσμική παρεμπόδιση (OECD, 2020).

Οι οικονομικές συνέπειες της υπόθεσης είναι σημαντικές, διότι οι γεωργικές επιδοτήσεις της ΕΕ προορίζονται για τη στήριξη της νόμιμης γεωργικής δραστηριότητας και της αγροτικής ανάπτυξης. Εάν τα κονδύλια διοχετεύονται σε μη επιλέξιμους δικαιούχους, οι γνήσιοι αγρότες ενδέχεται να στερηθούν πόρων, ενώ τα δημόσια χρήματα κατανέμονται λανθασμένα. Ο Kontogeorgis υποστηρίζει ότι το σκάνδαλο έπληξε την αξιοπιστία του

συστήματος επιδοτήσεων και προκάλεσε δυσaréσκεια μεταξύ των γνήσιων αγροτών, οι οποίοι αισθάνθηκαν προδομένοι από το κράτος (Kontogeorgis, 2026). Αυτό ενισχύει το ευρύτερο επιχείρημα ότι η διαφθορά και η απάτη σε σχέση με τις επιδοτήσεις προκαλούν κοινωνική βλάβη πέραν της άμεσης οικονομικής απώλειας, συμπεριλαμβανομένου του αθέμιτου ανταγωνισμού, της διανεμητικής αδικίας και της διάβρωσης της εμπιστοσύνης του κοινού (Hillyard et al., 2004; Rose-Ackerman και Palifka, 2016).

Οι πολιτικές συνέπειες είναι επίσης σημαντικές. Επειδή ο ΟΠΕΚΕΠΕ λειτουργούσε στο πλαίσιο ενός εθνικού διοικητικού συστήματος αλλά διανέμει κονδύλια της ΕΕ, το σκάνδαλο δημιούργησε ένταση μεταξύ της ελληνικής δημόσιας διοίκησης και της ευρωπαϊκής εποπτείας. Η εμπλοκή της ΕΡΡΟ καταδεικνύει ότι η υπόθεση αφορά την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης και όχι απλώς εσωτερική κακοδιαχείριση (ΕΡΡΟ, 2025). Ο Kontogeorgis επισημαίνει τον κίνδυνο οικονομικών κυρώσεων και δημοσιονομικών διορθώσεων, ενώ δημοσιογραφικά σχόλια έχουν τονίσει το ενδεχόμενο βάρος για τους φορολογούμενους και τη ζημία στη φήμη των ελληνικών θεσμών (Kontogeorgis, 2026; Clapp, 2025). Αυτές οι συνέπειες καταδεικνύουν πώς τα σκάνδαλα διαφθοράς μπορούν να αποδυναμώσουν τόσο την εσωτερική νομιμοποίηση όσο και τη διεθνή εμπιστοσύνη.

Η υπόθεση οδήγησε επίσης σε θεσμικές μεταρρυθμίσεις. Ο Kontogeorgis αναφέρεται στη μεταβίβαση των εποπτικών αρμοδιοτήτων του ΟΠΕΚΕΠΕ στην Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων ως μέτρο που αποσκοπεί στη βελτίωση της διαφάνειας, της αποτελεσματικότητας, της οργανωτικής αποδοτικότητας και της διαχείρισης των πληρωμών (Kontogeorgis, 2026). Το κατά πόσον οι μεταρρυθμίσεις αυτές θα είναι επαρκείς εξαρτάται από την εφαρμογή τους. Από την άποψη της πρόληψης, η μεταρρύθμιση δεν πρέπει μόνο να αναδιανείμει τις αρμοδιότητες, αλλά και να ενισχύσει τη διαλειτουργικότητα των δεδομένων, τους ελέγχους βάσει κινδύνου, τους ανεξάρτητους ελέγχους, την προστασία των καταγγελλόντων και τη διαφανή δημοσίευση πληροφοριών σχετικά με τις επιδοτήσεις, όπου επιτρέπεται νομικά (OECD, 2020; European Court of Auditors, 2022).

Το σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ καταδεικνύει, επομένως, πώς η διαφθορά, τα εγκλήματα των ισχυρών και το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα μπορεί να αλληλεπικαλύπτονται στην πράξη. Η φερόμενη παράνομη συμπεριφορά δεν ήταν απλώς θέμα ατομικής ανεντιμότητας, διότι το διαθέσιμο δημόσιο υλικό υποδηλώνει πιθανή πρόσβαση σε εσωτερικές πληροφορίες, θεσμικές αδυναμίες, ανεπαρκείς ελέγχους και τη φερόμενη συστηματική οργάνωση ψευδών αιτήσεων επιδοτήσεων. Ταυτόχρονα, η εργασία πρέπει να διατηρεί προσεκτική νομική γλώσσα. Η ίδια η ΕΡΡΟ δηλώνει ότι όλα τα εμπλεκόμενα πρόσωπα θεωρούνται αθώα έως ότου αποδειχθεί η ενοχή τους ενώπιον των αρμόδιων ελληνικών δικαστηρίων (ΕΡΡΟ, 2025).

8. Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία εξέτασε τη σχέση μεταξύ διαφθοράς, εγκλημάτων των ισχυρών και οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος μέσω της μελέτης περίπτωσης του σκανδάλου ΟΠΕΚΕΠΕ. Το κεντρικό επιχείρημα ήταν ότι τα φαινόμενα αυτά δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως εντελώς ξεχωριστές κατηγορίες. Σε πολύπλοκες υποθέσεις που αφορούν δημόσια κονδύλια, διοικητικές διαδικασίες και πρόσβαση στη θεσμική εξουσία, η διαφθορά μπορεί να λειτουργεί ως ο μηχανισμός σύνδεσης μεταξύ νόμιμων δομών και παράνομου κέρδους. Η υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ είναι επομένως ιδιαίτερα σημαντική, διότι καταδεικνύει πώς ένα τυπικά νόμιμο σύστημα επιδοτήσεων μπορεί να καταστεί ευάλωτο σε χειραγώγηση όταν διασταυρώνονται η τεχνική πολυπλοκότητα, η αδύναμη εποπτεία, η διοικητική διακριτική ευχέρεια και τα άτυπα δίκτυα.

Το πρώτο μέρος της εργασίας εννοιολόγησε τη διαφθορά ως πολυδιάστατο φαινόμενο. Η διαφθορά δεν αντιμετωπίστηκε μόνο ως δωροδοκία, αλλά ως κατάχρηση της εξουσίας που έχει ανατεθεί για αθέμιτο όφελος. Αυτός ο ευρύτερος ορισμός επέτρεψε στην ανάλυση να συμπεριλάβει την ευνοιοκρατία, τον πελατειακό χαρακτήρα, τις συγκρούσεις συμφερόντων, την κατάχρηση εξουσίας, τη χειραγώγηση διοικητικών διαδικασιών και την παράνομη πρόσβαση σε δημόσιους πόρους. Η διάκριση μεταξύ μικρής και μεγάλης διαφθοράς ήταν επίσης σημαντική. Ενώ η μικρή διαφθορά αφορά καθημερινές καταχρήσεις σε συνήθεις διοικητικές συναλλαγές, η μεγάλη διαφθορά εμπλέκει υψηλότερα επίπεδα πολιτικής, οικονομικής ή θεσμικής εξουσίας. Η υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ συνδέεται στενότερα με τη μεγάλη διαφθορά και το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα παρά με μεμονωμένα περιστατικά παραπτώματος χαμηλού επιπέδου, καθώς αφορά την εικαζόμενη χειραγώγηση γεωργικών επιδοτήσεων και κονδυλίων της ΕΕ μέσω διοικητικών συστημάτων.

Η εργασία εξέτασε επίσης τη διαφθορά ως συστημικό φαινόμενο. Η συστημική διαφθορά εμφανίζεται όταν οι παράτυπες ή παράνομες πρακτικές κανονικοποιούνται εντός των θεσμικών οργάνων, ιδίως όπου η εποπτεία είναι αδύναμη και οι μηχανισμοί λογοδοσίας είναι αναποτελεσματικοί. Σε τέτοια περιβάλλοντα, η διαφθορά μπορεί να μην εξαρτάται από ένα μεμονωμένο διεφθαρμένο άτομο, αλλά από οργανωτικές κουλτούρες, άτυπα δίκτυα, αδύναμους ελέγχους και κατακερματισμένη ευθύνη. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα συστήματα επιδοτήσεων, όπου ο μεγάλος αριθμός αιτήσεων, οι περίπλοκοι κανόνες επιλεξιμότητας και οι μηχανισμοί τεχνικής επαλήθευσης δημιουργούν ευκαιρίες για κατάχρηση, εάν οι θεσμικές διασφαλίσεις είναι ανεπαρκείς.

Το δεύτερο κύριο θέμα της εργασίας αφορούσε τα εγκλήματα των ισχυρών και το οικονομικό έγκλημα. Η έννοια του Sutherland για το οικονομικό έγκλημα παραμένει κεντρική, διότι αμφισβητεί την παραδοσιακή παραδοχή ότι το έγκλημα συνδέεται κυρίως με τη φτώχεια ή την κοινωνική περιθωριοποίηση. Οικονομικά και θεσμικά αδικήματα μπορεί να διαπράττονται από σεβαστούς, επαγγελματίες ή ισχυρούς παράγοντες που έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες, τεχνικές γνώσεις και εξουσία. Η έννοια των εγκλημάτων των ισχυρών επεκτείνει περαιτέρω αυτή την ανάλυση, εστιάζοντας στην κοινωνική βλάβη που προκαλούν άτομα, οργανώσεις ή δίκτυα με οικονομική, πολιτική, επαγγελματική ή θεσμική εξουσία. Στην υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ, η φερόμενη παράνομη πράξη φαίνεται να βασίστηκε όχι μόνο σε ατομικές ψευδείς δηλώσεις, αλλά και στη γνώση του συστήματος επιδοτήσεων, στην πιθανή πρόσβαση σε εσωτερικές πληροφορίες και στις αδυναμίες του διοικητικού ελέγχου.

Η εργασία υποστήριξε περαιτέρω ότι το οργανωμένο έγκλημα δεν πρέπει να κατανοείται μόνο μέσω των παραδοσιακών εικόνων ιεραρχικών ομάδων τύπου μαφίας. Το σύγχρονο οργανωμένο οικονομικό έγκλημα μπορεί να λειτουργεί μέσω ευέλικτων δικτύων, μεσαζόντων, επαγγελματικών γνώσεων και φαινομενικά νόμιμων συναλλαγών. Αυτό είναι σημαντικό για την ανάλυση υποθέσεων απάτης επιδοτήσεων. Ένα δόλιο σχέδιο μπορεί να οργανωθεί όταν υπάρχει επανάληψη, συντονισμός, κατανομή ρόλων, πολλαπλοί συμμετέχοντες, οικονομικό κέρδος και εκμετάλλευση θεσμικών αδυναμιών. Επομένως, το σχετικό ερώτημα δεν είναι αν η υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ μοιάζει με το παραδοσιακό οργανωμένο έγκλημα, αλλά αν η φερόμενη συμπεριφορά περιελάμβανε δικτυωμένη, επαναλαμβανόμενη και συντονισμένη εκμετάλλευση του συστήματος επιδοτήσεων.

Το νομικό και θεσμικό πλαίσιο ενίσχυσε τη σημασία αυτής της ανάλυσης. Το ελληνικό ποινικό δίκαιο προβλέπει διάφορες πιθανές κατηγορίες αδικημάτων που σχετίζονται με τη διαφθορά και την απάτη σε επιδοτήσεις, συμπεριλαμβανομένης της δωροδοκίας, της κατάχρησης εξουσίας, της παράβασης καθήκοντος, της απάτης, της ψευδούς βεβαίωσης, της πλαστογραφίας, της κατάχρησης εμπιστοσύνης και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ανάλογα με τα πραγματικά περιστατικά και τις εφαρμοστέες νομικές απαιτήσεις. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης είναι κεντρικής σημασίας. Η οδηγία (ΕΕ) 2017/1371 και ο κανονισμός για την ΕΡΡΟ καταδεικνύουν ότι η απάτη, η διαφθορά και η κατάχρηση κονδυλίων της ΕΕ δεν αποτελούν απλώς εσωτερικά διοικητικά ζητήματα, αλλά θέματα υπερεθνικής οικονομικής προστασίας και συνεργασίας στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης. Η εμπλοκή της Εισαγγελίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ υπογραμμίζει, συνεπώς, την ευρωπαϊκή της σημασία.

Το κεφάλαιο σχετικά με την ΟΠΕΚΕΠΕ και το σύστημα γεωργικών επιδοτήσεων έδειξε ότι οι μηχανισμοί επιδοτήσεων είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι στην απάτη όταν συνδυάζουν υψηλή οικονομική αξία, τεχνική πολυπλοκότητα, ασυμμετρία πληροφοριών και περιορισμένη επαλήθευση. Οι γεωργικές επιδοτήσεις εξαρτώνται από δηλώσεις σχετικά με τη γη, το ζωικό κεφάλαιο, την επιλεξιμότητα και τα δικαιώματα πληρωμής. Εάν αυτές οι δηλώσεις είναι ψευδείς ή δεν ελέγχονται επαρκώς, τα κονδύλια ενδέχεται να διανεμηθούν σε μη επιλέξιμους δικαιούχους. Η πολυπλοκότητα του συστήματος μπορεί επίσης να αυξήσει την εξάρτηση από μεσάζοντες, συμβούλους και τεχνικούς φορείς, οι οποίοι μπορούν να διαδραματίσουν νόμιμους ρόλους, αλλά μπορεί επίσης να καταστούν σημεία ευπάθειας εάν συμβάλουν στη χειραγώγηση της διαδικασίας.

Η μελέτη περίπτωσης ΟΠΕΚΕΠΕ συνδύασε αυτά τα θέματα. Η ΕΡΡΟ περιέγραψε την υπόθεση ως υπόθεση που περιλαμβάνει καταγγελίες για οργανωμένη απάτη και διαφθορά στον τομέα των γεωργικών επιδοτήσεων, στην οποία εμπλέκονται αξιωματούχοι της ΟΠΕΚΕΠΕ, ενώ το άρθρο του Kontogeorgis (2026) προσδιορίζει τις διοικητικές αδυναμίες, τις τεχνικές ελλείψεις, τις πολιτικές αποφάσεις και τους ανεπαρκείς μηχανισμούς ελέγχου ως βασικούς παράγοντες του σκανδάλου. Ο φερόμενος μηχανισμός περιελάμβανε ψευδείς ή ανακριβείς δηλώσεις, κατάχρηση δημόσιων ή βοσκοτόπων, παράτυπη πρόσβαση σε δικαιώματα πληρωμής, πιθανή πρόσβαση σε εσωτερικές πληροφορίες και ανεπαρκείς ελέγχους. Αυτά τα χαρακτηριστικά καθιστούν την υπόθεση ιδιαίτερα σχετική με τη μελέτη της διαφθοράς, των εγκλημάτων των ισχυρών και του οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος.

Η εργασία έχει επίσης τονίσει την ανάγκη για προσοχή. Η υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ αφορά καταγγελίες, έρευνες και εν εξελίξει νομικές διαδικασίες. Είναι επομένως απαραίτητο να τηρείται η αρχή της αθωότητας και να αποφεύγεται η αντιμετώπιση των ισχυρισμών ως αποδεδειγμένων δικαστικών γεγονότων. Ο ακαδημαϊκός σκοπός της μελέτης περίπτωσης δεν είναι να προσδιοριστεί η ατομική ενοχή, αλλά να αναλυθούν τα εγκληματολογικά και θεσμικά ζητήματα που θέτει το σκάνδαλο. Η διάκριση αυτή είναι σημαντική, διότι η εργασία εξετάζει μοτίβα ευπάθειας, εξουσίας, ευκαιρίας και θεσμικής αποτυχίας, αντί να υποκαθιστά το ρόλο των ποινικών δικαστηρίων.

Οι κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνέπειες του σκανδάλου ΟΠΕΚΕΠΕ είναι σημαντικές. Η φερόμενη κατάχρηση γεωργικών επιδοτήσεων ενδέχεται να έχει βλάψει τους νόμιμους αγρότες, να έχει στρεβλώσει τη δίκαιη πρόσβαση σε δημόσιους πόρους και να έχει υπονομεύσει την εμπιστοσύνη στο σύστημα επιδοτήσεων. Η υπόθεση ενέχει επίσης τον κίνδυνο να αποδυναμώσει την εμπιστοσύνη στη δημόσια διοίκηση και στην ικανότητα της Ελλάδας να προστατεύει τα κονδύλια της ΕΕ. Σε ευρύτερο πλαίσιο, καταδεικνύει πώς η

διαφθορά και το οικονομικό έγκλημα προκαλούν κοινωνική βλάβη πέραν της άμεσης οικονομικής ζημίας. Προκαλούν αίσθημα αδικίας, ενισχύουν την αντίληψη της ατιμωρησίας και υπονομεύουν τη νομιμότητα των θεσμών.

Η εργασία καταλήγει, επομένως, στο συμπέρασμα ότι το σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ πρέπει να θεωρηθεί ως περίπτωση θεσμικής ευπάθειας, όσο και ως υποτιθέμενη ατομική παράβαση. Η σημασία της έγκειται στο να δείξει πώς οι αδυναμίες στην επαλήθευση, η ασαφής ευθύνη, η ανεπαρκής ενοποίηση δεδομένων, η πιθανή διοικητική ανοχή και οι ανεπαρκείς μηχανισμοί ελέγχου μπορούν να δημιουργήσουν ένα πλαίσιο ευκαιριών για οικονομικό έγκλημα. Όταν τέτοιες αδυναμίες συνδυάζονται με πρόσβαση σε πληροφορίες, επαγγελματικές γνώσεις ή θεσμική επιρροή, η διαφθορά μπορεί να διευκολύνει επαναλαμβανόμενη και οργανωμένη δόλια συμπεριφορά.

Η αποτελεσματική πρόληψη απαιτεί περισσότερα από τη δίωξη μετά το γεγονός. Το ποινικό δίκαιο είναι απαραίτητο για τη λογοδοσία, αλλά δεν αρκεί από μόνο του. Τα προληπτικά μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνουν ισχυρότερους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελέγχους, ανεξάρτητους μηχανισμούς ελέγχου, διαφανή δημοσίευση πληροφοριών σχετικά με τις επιδοτήσεις όπου αυτό είναι νομικά δυνατό, καλύτερη διαλειτουργικότητα των δεδομένων, συστηματική διασταύρωση με βάσεις δεδομένων για τη γη, το ζωικό κεφάλαιο και τη φορολογία, επιθεωρήσεις βάσει κινδύνου και προστασία των καταγγελλόντων. Η θεσμική ανεξαρτησία είναι επίσης ουσιαστικής σημασίας, διότι οι ελεγκτικοί φορείς πρέπει να είναι σε θέση να διερευνούν παρατυπίες χωρίς πολιτική ή διοικητική παρέμβαση.

Η υπόθεση ΟΠΕΚΕΠΕ καταδεικνύει επίσης τη σημασία της ευρωπαϊκής εποπτείας. Δεδομένου ότι οι επιδοτήσεις της ΚΓΠ αφορούν δημοσιονομικούς πόρους της ΕΕ, τα εθνικά συστήματα πρέπει να συμμορφώνονται με τα ευρωπαϊκά πρότυπα διαφάνειας, νομιμότητας και δημοσιονομικής προστασίας. Ο ρόλος της ΕΔΔΠ δείχνει ότι η προστασία των κονδυλίων της ΕΕ απαιτεί συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών και των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Ωστόσο, η ευρωπαϊκή παρέμβαση δεν μπορεί να αντικαταστήσει την ανάγκη για ισχυρή εθνική διοικητική ικανότητα. Ο αποτελεσματικός έλεγχος πρέπει να ξεκινά από τα εθνικά θεσμικά όργανα, προτού οι παρατυπίες εξελιχθούν σε σκάνδαλα μεγάλης κλίμακας.

Συμπερασματικά, η εργασία έδειξε ότι η διαφθορά, τα εγκλήματα των ισχυρών και το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα αλληλεπικαλύπτονται με τον πιο σαφή τρόπο όταν οι δημόσιοι πόροι διανέμονται μέσω πολύπλοκων συστημάτων που μπορούν να χειραγωγηθούν από φορείς που διαθέτουν γνώση, πρόσβαση ή επιρροή. Το σκάνδαλο ΟΠΕΚΕΠΕ καταδεικνύει πώς η διαφθορά μπορεί να λειτουργήσει ως μηχανισμός διευκόλυνσης, πώς τα εγκλήματα των ισχυρών μπορούν να παραμείνουν κρυμμένα πίσω από τη διοικητική

πολυπλοκότητα και πώς το οργανωμένο οικονομικό έγκλημα μπορεί να λειτουργεί μέσω νομικών διαδικασιών και όχι μέσω εμφανώς εγκληματικών δομών. Η υπόθεση αποτελεί, επομένως, ένα ισχυρό παράδειγμα του γιατί η σύγχρονη εγκληματολογία πρέπει να κοιτάξει πέρα από το συμβατικό έγκλημα και να εξετάσει τις θεσμικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες που επιτρέπουν να συμβούν σοβαρές βλάβες.

Μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να αναπτύξει περαιτέρω αυτή την ανάλυση, μόλις προχωρήσουν οι δικαστικές διαδικασίες και καταστούν διαθέσιμα πιο αξιόπιστα αποδεικτικά στοιχεία. Η συγκριτική έρευνα θα μπορούσε επίσης να εξετάσει παρόμοιες υποθέσεις απάτης σε σχέση με τις γεωργικές επιδοτήσεις σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, την αποτελεσματικότητα των ερευνών της ΕΡΡΟ και τον ρόλο της ψηφιακής διακυβέρνησης στην πρόληψη της απάτης σε βάρος των κονδυλίων της ΕΕ. Ωστόσο, για την παρούσα εργασία, το κύριο συμπέρασμα είναι σαφές: η πρόληψη υποθέσεων όπως η ΟΠΕΚΕΠΕ απαιτεί όχι μόνο την τιμωρία των αποδεδειγμένων παραβάσεων, αλλά και μια βαθιά μεταρρύθμιση των μηχανισμών διοικητικού ελέγχου, διαφάνειας και λογοδοσίας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Ashforth, B. E., & Anand, V. (2003). The normalization of corruption in organizations. *Research in Organizational Behavior*, 25(1), 1–52. [https://doi.org/10.1016/s0191-3085\(03\)25001-2](https://doi.org/10.1016/s0191-3085(03)25001-2)
- Benson, M., & French, J. L. (2018). *White-Collar Crime: An Opportunity Perspective*. Routledge.
- Box, S. (1983). *Power, crime and mystification*. London Routledge.
- Campana, P. (2016). Explaining criminal networks: Strategies and potential pitfalls. *Methodological Innovations*, 9, 205979911562274. <https://doi.org/10.1177/2059799115622748>
- Carpenter, D. P., & Moss, D. A. (2014). *Preventing regulatory capture : special interest influence and how to limit it*. Cambridge University Press.
- Clapp, A. (2025, September 5). *It's the big fat Greek farming scandal – devised by the political elite and paid for by ordinary people*. The Guardian; The Guardian. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2025/sep/05/greek-farming-political-elite-eu-subsidy-scandal-greece>
- Clarke, R. V. G. (1997). *Situational crime prevention : successful case studies*. Lynne Rienner Publishers.
- Council of Europe. (1950). *European Convention on Human Rights*. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_ENG
- Council of Europe. (1999). *Criminal Law Convention on Corruption (ETS No. 173)*. https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2812020084606173_ing.pdf
- Council Regulation (EU). (2017). *Council Regulation (EU) 2017/1939 of 12 October 2017 implementing enhanced cooperation on the establishment of the European Public Prosecutor's Office*. Europa.eu. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2017/1939/oj/eng>
- Croall, H. (2001). *Understanding white collar crime*. Open University Press.
- Directive (EU). (2016). *Directive (EU) 2016/343 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2016 on the strengthening of certain aspects of the presumption of innocence and of the right to be present at the trial in criminal proceedings*. Europa.eu. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/343/oj/eng>

- Directive (EU). (2017). *Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2017 on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law*. Europa.eu. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2017/1371/oj/eng>
- EPPO. (2025, May 20). *Greece: EPPO probes OΠEKEΠE officials over alleged organised agricultural subsidy fraud and corruption | European Public Prosecutor's Office*. Europa.eu. <https://www.eppo.europa.eu/en/media/news/greece-eppo-probes-OΠEKEΠE-officials-over-alleged-organised-agricultural-subsidy-fraud>
- European Commission. (2025, January 24). *CAP paying agencies*. Agriculture and Rural Development. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-paying-agencies_en
- European Commission. (2026). *Integrated Administration and Control System (IACS)*. Agriculture.ec.europa.eu. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap/assurance-and-audit/managing-payments_en
- European Court of Auditors. (2022). *Special report 14/2022: The Commission's response to fraud in the Common Agricultural Policy – Time to dig deeper*. European Court of Auditors. https://www.eca.europa.eu/en/publications/SR22_14
- Friedrichs, D. O. (2009). *Trusted criminals : white collar crime in contemporary society*. Media Production Services Unit, Manitoba Education.
- Geis, G. (2011). *White-collar and corporate crime : a documentary and reference guide*. Greenwood.
- Heidenheimer, A. J., & Johnston, M. (2002). *Political corruption : concepts & contexts*. Routledge.
- Heywood, P. (2015). *Routledge handbook of political corruption*. Routledge.
- Hillyard, P., Pantazis, C., Tombs, S., & Gordon, D. (2004). *Beyond Criminology Taking Harm Seriously*. London Pluto Press.
- Johnston, M. (2005). *Syndromes of corruption: wealth, power, and democracy*. Cambridge University Press.
- Klitgaard, R. (1988). *Controlling corruption*. University of California Press.
- Kontogeorgis, G. (2026). The financial scandal of the Greek Agency for the Payment and Control of Community Aid Guidance and Guarantees (OΠEKEΠE): Causes, effects and proposed solutions. *Advanced Research Journal*, 13(2), 124–130. <https://doi.org/10.71350/30621925114>

- Kramer, R. C., Michalowski, R. J., & Kauzlarich, D. (2002). The Origins and Development of the Concept and Theory of State-Corporate Crime. *Crime & Delinquency*, 48(2), 263–282. <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/0011128702048002005>
- Levi, M. (2008). Organized fraud and organizing frauds. *Criminology & Criminal Justice*, 8(4), 389–419. <https://doi.org/10.1177/1748895808096470>
- Ligeti, K., & Simonato, M. (2013). The European Public Prosecutor’s Office: Towards a Truly European Prosecution Service? *New Journal of European Criminal Law*, 4(1-2), 7–21. <https://doi.org/10.1177/203228441300400102>
- Mitsilegas, V. (2016). *EU criminal law after Lisbon : rights, trust and the transformation of justice in Europe*. Hart Publishing, Ltd.
- Morselli, C. (2009). *Inside criminal networks*. Springer.
- Mungiu-Pippidi, A. (2015). *The Quest for Good Governance*. Cambridge University Press.
- Nye, J. S. (1967). Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis. *American Political Science Review*, 61(2), 417–427. <https://doi.org/10.2307/1953254>
- OECD. (2020). *OECD Public Integrity Handbook*. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2020/05/oecd-public-integrity-handbook_598692a5/ac8ed8e8-en.pdf
- OECD. (2024). *OECD Survey on Drivers of Trust in Public Institutions – 2024 Results*. OECD. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-survey-on-drivers-of-trust-in-public-institutions-2024-results_9a20554b-en.html
- Paoli, L. (2002). The paradoxes of organized crime. *Crime, Law and Social Change*, 37(1), 51–97. <https://doi.org/10.1023/a:1013355122531>
- Pearce, F., & Tombs, S. (1998). *Toxic Capitalism*. Dartmouth Publishing Company.
- Punch, M. (1996). *Dirty Business: Exploring Corporate Misconduct*. Sage Publications.
- Rose-Ackerman, S., & Palifka, B. J. (2016). *Corruption and government: causes, consequences, and reform, second edition*. Cambridge University Press.
- Rothstein, B., & Teorell, J. (2008). What Is Quality of Government? A Theory of Impartial Government Institutions. *Governance*, 21(2), 165–190. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0491.2008.00391.x>
- Ruggiero, V. (2015). *Power and crime*. Routledge.
- Stigler, G. J. (1971). The Theory of Economic Regulation. *The Bell Journal of Economics and Management Science*, 2(1), 3–21. <https://doi.org/10.2307/3003160>
- Sutherland, E. H. (1949). *White Collar Crime*. Dryden Press,.

- Sykes, G. M., & Matza, D. (1957). Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency. *American Sociological Review*, 22(6), 664–670. JStor. <https://doi.org/10.2307/2089195>
- Tombs, S., & Whyte, D. (2015). *The corporate criminal why corporations must be abolished*. London Routledge.
- Transparency International. (2025). *What Is Corruption?* Transparency International. <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption>
- United Nations. (2000). *United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. Unodc.org; United Nations. <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html>
- United Nations. (2004). *United Nations Convention Against Corruption*. https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf
- UNODC. (2024). *Corruption and Economic Crime Branch*. https://track.unodc.org/uploads/documents/corruption/CEB-Annual-Report/2023/2023_CEB_Annual_Report.pdf
- van Duyne, P. C. (2003). Organizing cigarette smuggling and policy making, ending up in smoke. *Crime Law and Social Change*, 39(3), 285–317. <https://doi.org/10.1023/a:1022919204976>
- Vervaele, J. A. E. (2014). The material scope of competence of the European Public Prosecutor's Office: Lex incerta and unpraevia? *ERA Forum*, 15(1), 85–99. <https://doi.org/10.1007/s12027-014-0338-z>
- Webb, P. (2005). The United Nations Convention Against Corruption. *Journal of International Economic Law*, 8(1), 191–229. <https://doi.org/10.1093/jielaw/jgi009>
- World Bank. (2020, February 19). *Anticorruption Fact Sheet*. World Bank. <https://www.worldbank.org/en/news/factsheet/2020/02/19/anticorruption-fact-sheet>
- Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. (2025). *Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. - Ιστορία Οργανισμού*. ΟΠΕΚΕΠΕ.gr. <https://www.ΟΠΕΚΕΠΕ.gr/homepage-gr/ΟΠΕΚΕΠΕ-organisation-history-gr>

